1856. **Donderdag 1 Mei.** **No. 121.**

NIEUWE ROTTERDAMSCHE COURANT.

UITHOOFDE VAN DEN HEMELVAARTSDAG ZAL ER MORGEN GEENE COURANT WORDEN UITGEGEVEN.

Het bij deze Courant behoorende **BIJVOEGSEL** bevat: 1°. het verslag der zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van Maandag 28 April, waarin het voorstel van den heer *Groen van Prinsterer* behandeld is, strekkende om eene Commissie te benoemen, om over de verzoekschriften betreffende het wets-ontwerp op het Lager Onderwijs, een *algemeen verslag* in te leveren: 2°. het verslag der zitting dier kamer vanDingsdag 29 April, waarin de heer van *Hoëvell* tot den minister van kolonien vragen gerigt heeft, als: Omtrent de *exploitatie der tin-mijnen op Billiton*, en over verbeteringen in de *Slaven-reglementen voor West-Indië;* 3°. de algemeene beschouwingen uit het verslag der afdeelingen betreffende het wets-ontwerp op de *regterlijke Organisatie;* 4°. opgave van de werkzaamheden der eerste kamer, in de zitting van Dingsdag 29 April.

KENNISGEVING.

VERKIEZING VAN LEDEN VOOR DE PROVINCIALE STATEN VAN ZUID-HOLLAND

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *Rotterdam*, doen te weten dat de verkiezing voor zeven leden voor de Provinciale Staten van Zuid-Holland, in de plaats van de heeren JOOST VAN VOLLENHOVEN, jonkheer mr. D. R. GEVERS DEYNOOT, F. W. C. BLOM, C. J. THOOFT, mr. J. VAN STOLK CZN., H. T. LÖHNIS en jonkheer mr. W. T. GEVERS DEYNOOT, die met den eersten Dingsdag der maand Julij aanstaande aftreden, zal plaats hebben in de vier onderkiesdistricten te *Rotterdam*, op *Dingsdag den 13den Mei* 1856;

dat de inlevering der stembriefjes zal plaats hebben, op genoemden dag, van des morgens *negen* tot des namiddags *vijf* ure, in de navolgende localen, te weten:

1ste onderkiesdistrict, zijnde de wijken 1 en 2, in de *Concertzaal*, in de Bierstraat,

2de dito " " 3, 4, 5 en 15, in het *Museum Boymans*,

3de dito " " 6, 7, 8, 9, en 14, op het *Raadhuis*,

4de dito " " 10, 11, 12 en 13, in het *Oude Mannenhuis*;

en dat de opening der briefjes zal geschieden op den daaraanvolgenden dag, aanvangende des morgens ten *negen* ure, op het *Raadhuis*.

Voorts worden de kiezers nog opmerkzaam gemaakt op de volgende bepalingen der Kieswet en der provinciale wet, te weten:

dat de stembriefjes, schriftelijk ingevuld, door den kiezer *in persoon* in de stembus moeten gestoken worden;

dat geene andere briefjes, dan die welke hem zijn toegezonden en met het Gemeente-zegel voorzien zijn, mogen worden gebruikt;

dat de in de briefjes in te vullen personen duidelijk, met naam en voornaam, moeten worden aangewezen, en dat wanneer de namen van meerdere personen, dan het te kiezen getal mogten zijn ingevuld, slechts de bovenste in aanmerking kunnen komen;

dat alleen leden van de Staten kunnen zijn personen, die gedurende het laatste jaar hunne woonplaats binnen deze provincie gehad hebben, die Nederlanders en in het volle genot der burgerlijke en burgerschapsregten zijn, en den ouderdom van 25 jaren hebben bereikt;

dat tusschen de leden der Staten geene bloedverwantschap of zwagerschap in den eersten graad mag bestaan;

dat aftredende leden dadelijk weder verkiesbaar zijn;

dat het stembriefje NIET *onderteekend* mag zijn en geene andere briefjes omvatten, of daaraan opzettelijk zijn vastgehecht;

dat na *vijf* ure geene briefjes meer zullen aangenomen worden, dan alleen van de alsdan nog in de zaal aanwezige kiezers.

Rotterdam, den 30sten April 1856.

De Secretaris, STORM VAN 's GRAVESANDE. *De Burgemeester*, J. F. HOFFMAN.

KENNISGEVING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *Rotterdam*, doen te weten, dat ter plaatselijke Secretarie is nedergelegd een exemplaar van het *Ontwerp- Algemeen-Reglement voor de Polders in de Provincie Zuid-Holland*, behoorende bij het besluit van HH. Gedeputeerde Staten van Zuid Holland van 22 April jl. n°. 20, *Prov. blad* n°. 44, en dat daarvan dagelijks — de Zondag uitgezonderd — van 10 tot 3 ure door de belanghebbenden inzage kan worden genomen.

Rotterdam, 30 April 1856.

De Secretaris, STORM VAN 's GRAVESANDE. *De Burgemeester*, J. F. HOFFMAN.

Algemeen Overzigt.

Rotterdam, 30 April.

In de zitting der Tweede Kamer van heden is de interpellatie van den heer *van Hoëvell*, over de herziening der slaven-reglementen in W. Ind. in verband tot de kwestie der emancipatie, voortgezet. Onderscheidene sprekers hebben daarover het woord gevoerd, waarvan de meeste hunne teleurstelling te kennen gaven over de strekking der verklaringen des ministers op gisteren, waarin zij meenden te zien uitstel, ja zelfs afstel, hetgeen echter door den minister werd bestreden. Vooral heeft de heer *van Hoëvell* zelf, bij zijne beantwoording des ministers, die strekking doen uitkomen en van daar eene gemotiveerde orde van den dag, tot handhaving van het terrein, door de kamer den 29 November ingenomen.

Die motie luidde aldus:

„De kamer van oordeel, dat de redenen welke den minister, volgens zijne verklaring weerhouden de noodige maatregelen te nemen, om het lot der slaven in afwachting hunner emancipatie, te verbeteren, onvoldoende zijn, en enkel tot uitstel dier emancipatie kunnen leiden, — gaat over tot de orde van den dag."

Zoodra was niet deze motie voorgelezen, of de *Minister v. buitenlandsche zaken* vatte het woord op, om ook naar aanleiding eener politieke beschouwing van den heer *Groen*, waarvan de strekking was dat dit ministerie sterk is door hare zwakheid en door haar balanceervermogen tusschen de verschillende rigtingen, — zijne politieke beschouwing daartegenover te stellen. Er is daarbij in de verdere voortspinning dezer incidentele discussie, menig warm, zelfs menig hard woord gevallen, gelijk dit in parlementaire spiegelgevechten te doen gebruikelijk is. In dit overzigt kan niet in bijzonderheden deswege getreden worden. Tegen de motie tot de orde van den dag, vermelden wij, dat de motie *van Hoëvell* door sommigen te sterk werd geacht, zoodat de heer *Groen*, — ook niets willende opofferen van het eenmaal ingenomen terrein, maar ook niet willende afkeuren daar waar er nog geen overwegende grond voor aanwezig was, — deze motie voorstelde: „De kamer, volhardende bij haar votum van 29 Nov. 1855, gaat over tot de orde van den dag." Beide die motiën werden ook door den minister van koloniën bestreden of afgeraden, waarop de heer *van Lijnden*, die mede van zijn ijver voor de emancipatie en voorloopige herziening der reglementen had blijk gegeven, eene derde motie instelde, doch later weder introk, dus luidende: „De kamer, gehoord de verklaringen van den minister van koloniën, na haar votum van 29 November 1855, gaat over tot de orde van den dag." Naderhand heeft de heer *van Hoëvell* zijne motie insgelijks ingetrokken omdat die van den heer *Groen* vrij genoegzaam zijn eigen denkbeeld uitdrukte, en is daarop de motie van den heer *Groen* aangenomen met 29 tegen 24 stemmen. De heer *Dirks* had inmiddels de motie *v. Lijnden*, door dezen ingetrokken, overgenomen, doch na de aanneming der motie *Groen*, verviel het overgenomen voorstel.

Wijders zijn in deze zitting de besluiten genomen, die het uitvloeisel zijn van de aangenomen enquête over de tolheffing op het Zwolsche Diep, en zijn van de 5 leden der commissie van enquête bereids 3 verkozen, zijnde de heeren *Heemskerk*, *Delprat* en *Storm van 's Gravesande.* Vrijdag morgen ten 10 ure voortzetting der benoemingen en afdoening van de verdere op dien dag aan de orde gestelde onderwerpen.

Het uitvoerig verslag dier zitting deelen wij ten spoedigste mede.

Heden ontvangen wij eindelijk den officieelen tekst van het vredestraktaat. Het is ons evenwel aangenaam, onze lezers te kunnen verwijzen naar ons nummer van 25 April, waarin wij dat gewigtige document, toen langs officieusen weg bekend geworden, bereids mededeelden. Uit eene naauwkeurige vergelijking tusschen de beide stukken is ons toch gebleken, dat zij *woordelijk* overeenkomen, zoodat de verschijning van het traktaat in de officieele organen der Fransche en Engelsche regeringen, thans eigenlijk alle waarde heeft verloren. Men zal zich herinneren dat aanvankelijk, namelijk in het door ons den 25sten April medegedeelde document, de artt. 5 tot 8 ontbraken. Later evenwel konden wij den geest en de strekking dier artikelen mededeelen, en ook dat blijkt thans, uit eene vergelijking met den officieelen tekst, volkomen overeenkomstig de waarheid te zijn. We achten het evenwel doelmatig, tot completering van het geheel, nu ook den *woordelijken* inhoud dier vier artikelen mede te deelen. Zij luiden als volgt:

Art. 5. HH. MM. de keizer der Franschen, de koningin van het Vereenigd Koningrijk van Groot-Brittannie en Ierland, de keizer aller Russen, de koning van Sardinie en de Sultan staan eene algeheele amnestie toe aan diegenen hunner onderdanen, die gecompromitteerd mogten zijn door de eene of andere deelname aan de oorlogsgebeurtenissen ten gunste der vijandelijke zaak. Het is expresselijk overeengekomen, dat die amnestie zich zal uitstrekken tot de onderdanen van elke der oorlogvoerende mogendheden, welke gedurende den oorlog mogten hebben voortgegaan in de dienst van een der andere oorlogvoerenden gebezigd te worden. Art. 6. De krijgsgevangenen zullen van weerszijden terstond worden uitgeleverd. Art. 7. Z. M. de keizer aller Russen, Z. M. de keizer van Oostenrijk, Z. M. de keizer der Franschen, H. M. de koningin van het Vereenigd Koningrijk van Groot-Brittannie en Ierland, Z. M. de koning van Pruissen, en Z M. de koning van Sardinie verklaren, dat de Verhevene Porte toegelaten wordt om te deelen in de voordeelen van het openbaar regt en het gemeen overleg van Europa. Hunne Majesteiten verbinden zich, elk van zijn kant, de onafhankelijkheid en de integriteit van het grondgebied van het Ottomannische rijk te eerbiedigen, zij waarborgen gemeenschappelijk de stipte naleving dezer verbindtenis en zullen bij gevolg elke daad, welke geschikt is om daarop inbreuk te maken, beschouwen als eene kwestie van algemeen belang. Art. 8. Indien er tusschen de Porte en eene of meer der andere mogendheden, welke dit tractaat hebben onderteekend, een geschil mogt ontstaan, dat de instandhouding harer betrekkingen bedreigde, dan zullen de Verhevene Porte en elk dier mogendheden, voor en aleer tot geweld de toevlugt te nemen, de overige contracterende partijen in staat stellen dit uiterste, door hare bemiddelende handeling te voorkomen.

Gelijk wij het mede bereids hebben gemeld, gaat dit tractaat vergezeld door drie annexen, die natuurlijk het uitvloeisel zijn van dat tractaat en die daarmede dan ook één geheel vormen. Zij behelzen gevolgelijk nagenoeg niets dan een weerklank van het traktaat, doch er komen gelijktijdig eenige speciale bepalingen in voor, waarvan we mede reeds de strekking openbaar maakten, doch die we mede niet onbelangrijk achten hier nogmaals woordelijk op te nemen, namelijk:

Bijlage I, Art. 1. Z. M. de Sultan ter eenre, verklaart dat hij vastelijk besloten is om voortaan het beginsel te handhaven, dat onveranderlijk gevestigd is als ouden regel van zijn rijk, en krachtens hetwelk het ten allen tijde voor de oorlogschepen der vreemde mogendheden verboden was om de Dardanellen of den Bosphorus te passeren. Zoolang de Porte zich in vredestijd bevindt, zal Z. M. geen vreemd oorlogsschip in de genoemde engten toelaten. HH. MM. de keizer aller Russen, de keizer van Oostenrijk, de keizer van Frankrijk, de koningin van het Vereenigd Koningrijk van Groot-Brittannie en Ierland, de koning van Pruissen en de koning van Sardinië ter andere zijde, verbinden zich om dit besluit des Sultans te eerbiedigen en om zich te gedragen naar het hiervoren omschreven beginsel. Art. 2. Even als voorheen behoudt de Sultan zich voor om verlofpassen uit te reiken aan de ligte vaartuigen onder oorlogsvlag, die, gelijk zulks te doen gebruikelijk is, gebezigd worden voor de dienst der legatien van bevriende mogendheden. Art. 3. Dezelfde uitzondering geldt voor de ligte vaartuigen onder oorlogsvlag, die elk der contracterende mogendheden gemagtigd is aan de monden van den Donau te stationneren, ten einde door middel derzelve de uitvoering te verzekeren der reglementen betreffende de vrijheid van den stroom, doch wier aantal niet hooger mag stijgen dan twee voor iedere mogendheid. — Bijlage II, Art. 1. De hooge contracterende partijen verbinden zich wederzijds in de Zwarte Zee geen andere oorlogsschepen te hebben dan die, wier aantal, kracht en afmeting, hieronder zijn omschreven. Art. 2. De hooge contracterende partijen behouden zich voor om ieder in die zee te onderhouden zes stoomschepen van vijftig meters lengte boven de waterlijn en van hoogstens acht honderd ton, alsmede vier ligte stoom of zeilschepen, wier tonnemaat niet hooger mag stijgen dan 200 ton voor ieder. — Bijlage III. Art. 1. Z. M. de keizer aller Russen, beantwoordende aan den wensch, uitgedrukt door HH. MM. den keizer van Frankrijk en de koningin van het Vereenigd Koningrijk van Groot-Brittannie en Ierland, verklaart dat de Alands-eilanden niet zullen worden versterkt en dat aldaar geen militair of maritiem etablissement zal worden gesticht."

Eindelijk hebben de mogendheden zich blijkens de afzonderlijke protocollen ook verklaard ten opzigte van het zeeregt en is daarbij besloten 1°. Het uitreiken van kaperbrieven is en blijft afgeschaft; 2°. De onzijdige vlag dekt de vijandelijke koopwaar, met uitzondering van oorlogscontrabande; 3°. De onzijdige koopwaar, met uitzondering van oorlogscontrabande, kan, onder vijandelijke vlag varende, niet in beslag worden genomen; en 4°. Blokkaden zijn alleen dan verbindbaar wanneer zij effectief zijn, d. i., wanneer zij gehandhaafd worden door eene genoegzame strijdmagt, om den toegang tot de vijandelijke kusten werkelijk te kunnen beletten.

Het dagblad van St. Petersburg behelst thans het besluit, waarbij de adjudant-generaal Menchikoff wordt ontheven van de betrekking van militaire gouverneur-generaal van Croonstad. Hij behoudt daarentegen de betrekking van lid van den keizerlijken raad.

De ongeregeldheden, die te Naplouce en Beyruth plaats hadden, worden bevestigd. De oorzaak kan nog met geene juistheid worden opgegeven, maar het is stellig dat de consulaire woningen aangevallen zijn. Het is overigens niet de Pruissische konsul, maar diens vader, die bij die gelegenheid vermoord werd. Men had naar Jeruzalem gezonden om hulptroepen, doch de Pacha aldaar moest dit aanzoek van de hand wijzen, omdat hij ook in Jeruzalem voor onlusten beducht was.

Volgens den *Morning Advertiser* heeft lord Palmerston van de koningin vergunning bekomen tot ontbinding van het parlement zoo de oppositie het hem te lastig maakt. Intusschen zullen vele leden zich niet daaronder scharen, uit vrees van niet herkozen te worden, indien het tot eene ontbinding mogt komen. Het blad houdt echter vol, dat wat ook de uitslag der motie betreffende Kars zijn moge, die maatregel voor lord Palmerston onvermijdelijk is. Het algemeen gevoelen is inderdaad, dat een groot aantal leden bij eene ontbinding niet zal worden herkozen. Vele kiezers hebben opgehouden vertrouwen te stellen in hunne mandatarissen, overtuigd als ze zijn, dat ze dikwijls meer hun persoonlijk belang, dan dat van het land behartigd hebben.

Volgens een gerucht in het Westend in omloop, zoude lord Palmerston aan zijne partij hebben kennis gegeven, dat hij voornemens was af te treden en zoude zijne lordschap onmiddelijk in het Hoogerhuis overgaan. Verder hield men het voor waarschijnlijk dat lord Clarendon belast zoude worden met een nieuw ministerie tot stand te brengen. Op eene meeting bij lord Derby gehouden moet besloten zijn dien staatsman te ondersteunen, voor het geval dat hij geroepen mogt worden een nieuw ministerie te vormen.

Met de *Asia* verneemt men uit New-York van den 16den April, dat het kommitté voor de post-aangelegenheden de daarstelling eener nieuwe stoomboot-linie tusschen New-York en Southampton of eenig ander punt had voorgesteld, met een zesjarig subsidie van de regering. Te Washington wilde men weten dat de nieuwe Russische gezant in onaangenaamheden gewikkeld was, omdat hij een uitstekend militair geneesheer aangeworven had en later ten gevolge van den vrede, diens contract vernietigd had. Te Philadelphia had een orkaan groote verwoestingen aangerigt. De post uit Californie was uitgebleven.

BUITENLAND.

Engelsche Post.

Londen, 29 April. Lord Clarendon heeft gisteren in het Hoogerhuis een afschrift van het vredestractaat overgelegd, alsmede de verschillende protocollen, welke betrekking hebben op het tractaat. Daarna verlangde hij dat deze documenten deze week in overweging zouden genomen worden.

Vervolgens verzocht lord Clarendon aan lord Lyndhurst zijne aangekondigde motie betreffende de bezetting van een gedeelte van het grondgebied van Italie door Oostenrijksche troepen, om redenen van algemeen belang te verdagen, waarin door lord Lyndhurst werd bewilligd, na de opmerking, dat hij met bezorgdheid den weg gadesloeg, dien men meende te moeten volgen om een einde te maken aan de onverdragelijke grieven en aan een bestuur, waaronder het Italiaansche volk zoolang geleden had.

Na deze mededeeling werd het Huis verdaagd.

In het Lagerhuis werd een afschrift derzelfde documenten door lord Palmerston overgelegd, die daarna voorstelde ze aanstaanden Maandag in overweging te nemen. Vervolgens gaf de edele lord kennis, dat bij een kabinets-besluit de aanstaande Zondag bepaald was als de dag, om God te danken voor de weldaad van den gesloten vrede.

Alsnu deed de heer Whiteside dezelfde motie betreffende Kars als den 24sten door lord Malmesbury in het Hoogerhuis is aangekondigd.

De voorsteller ontwikkelde zijne motie in den breede, welke ontwikkeling daarheen strekte om, zoo als in de motie zelve wordt uitgedrukt, de oorzaak van de overgave van Kars toe te schrijven aan gebrek van voorzorg en energie van de zijde der Britsche regering. Overigens zwaaide de redenaar grooten lof toe aan generaal Williams.

De attorney-generaal bestreed den heer Whiteside; lord J. Manners beweerde, dat de val van Kars uitsluitend aan de handelwijze van het Engelsche ministerie moest worden toegeschreven. De lord advocaat daarentegen was van gevoelen, dat de oorzaak van dien val slechts te wijten was aan den weg, dien Omer-pacha had ingeslagen om de vesting te hulp te komen. De ware weg, dit waren zelfs de verdedigers dier stad eens, was de door de Engelsche regering aangeweze.

Op voorstel van den heer Phillimore werden de discussien tot den volgenden dag verdaagd.

— De bij graaf Derby op gisteren gehouden meeting heeft zich niet sterk genoeg gevoeld, om de regering ter gelegenheid van de behandeling van het voorgevallene met Kars omver te werpen; de partij Derby zal de discussie dus niet volhouden.

Duitsche Post.

* **Frankfort**, 28 April. Onderscheidene bankiers alhier hebben zich schriftelijk tot den senaat gewend, en aan hem te kennen gegeven, dat aan de oprigting eener Frankforter kredietbank voor 's hands geene behoefte bestaat.

— De interpellatie, welke in Nederland in de tweede kamer, nopens de Luxemburgsche kredietbank is gedaan, zoo mede het daarop gegeven antwoord van den minister van justitie, heeft een ongunstigen indruk verwekt, zoodat de aktiën dier bank hier geene koopers vinden en thans zeer aangeboden zijn.

— Onder de voornaamste kapitalisten te Krakau is eene aktienmaatschappij tot stand gebragt, ten doel hebbende de oprigting van groote suikerraffinaderijen. De gunstige ligging dier stad aan de Russische en andere grenzen, waar verscheidene spoorwegen elkander kruissen, biedt het beste vooruitzigt aan op den bloei des handels en der industrie.

Per Telegraaf.

Bukarest, 30 April. Alhier zijn berigten ontvangen uit Konstantinopel van den 24sten, volgens welke de commissie, afgevaardigd door de Circassiers, om hunne onafhankelijkheid te eischen, aldaar was aangekomen. De ministers hadden haar ontvangen.

Sassel-effendi was benoemd tot commissaris van Turkije voor de zaken der Vorstendommen en Derwisch-pacha tot commissaris voor de regeling der grensscheiding in Bessarabie.

Marseille, 29 April. Met de *Sinaï* verneemt men nog, dat de inwoners van Eupatoria, vooral die van Tartaarschen oorsprong in hunne ongerustheid in grooten getale de wijk naar Abasie en Mingrelie nemen.

De inscheping van 40,000 man Fransche troepen werd voortgezet. Op het Prinsen-eiland had men een groot hospitaal daargesteld.

Te Ibrailow hadden verscheidene faillissementen plaats gehad.

Te Magnesia heerschte onder de Mahomedaansche bevolking veel gisting tegenover de Christenen.

— De graanprijzen op de markt van Marseille zijn stijgende.

Parijs, 30 April. De *Moniteur* behelst de protocollen der eerste dertien zittingen van het congres en zal morgen de overige openbaar maken.

De *Moniteur* zegt, dat graaf Orloff gisteren met groot ceremonieel aan den keizer de kennisgeving van de troonsbestijging van den Czaar heeft overhandigd.

In zijn antwoord heeft de keizer den graaf verzocht, den Czaar kennis te willen geven van de geboorte van den keizerlijken prins.

Londen, 30 April. Granen met zeer weinig handel en flaauw.

Liverpool, 30 April. Heden zijn 8000 balen Katoen verhandeld.

Beurs van Londen, 30 April.

		Slot.			Slot.
Consols cont..	92½.¾		Spanje 1 1/4 %.	24¼.½	
dito op April	—		dito 3 % buit.	44¼.½	
Mexico nieuwe	22¼.½		Certificaten ...	5⅛ ¼	
Grenada	18¾.⅞		Passive	7.⅛	
dito Uitgest..	7¼.½		Sardinie	—	
Peru	77½		Grieken........	—	
dito Uitg ...	—		dito Uitgest...	—	
ditoN.bet.teNewy.	—		Rusland 4 1/2 %	94½	
Ecuador.....	—		dito 5 %......	101½	
dito nieuwe	15½.¾		Holland 4 %...	—	
dito Landw.	5¼ ½		dito 2 1/2 % ..	—	

Beurs van Weenen, 30 April.

Nieuwe Metal.	84 1/2	Bankactien..	1125	Wissel	Lond.	10.03
Nieuwe Leen.	—	Lomb. 5 %.	—		Parijs	—
Nat. Leening.	85 1/8	Loten 1854..	108		Zilver	4

Fr Oost. —, Credit 347.

Beurs van Parijs, 30 April.

Rente 4½ %.	—.—	Fr. Oostenr....	930	Sp. 1 1/4 %....	—
dito 3 %....	73.90	Oost.Cred.Mob.	—	Passive	—
Cred. Mob.	1725	Sp. Binn. 3 %.	39 1/4	N. Met. 5 %..	—

BINNENLAND.

Rotterdam, 30 April.

Het koninkl. stoomjagt *de Leeuw* wordt, met het daarbij behoorende personeel, den 15den Mei van Rotterdam naar Hellevoetsluis verplaatst.

Eenige vrienden van den koning en het vaderland berigten in de *'s Gravenhaagsche Nieuwsbode*, dat zij een pligt meenen te vervullen met dat dagblad te staken. Na heden zal de *'s Gravenhaagsche Nieuwsbode* niet meer verschijnen.

In de op Dingsdag gehouden vergadering der kamer van koophandel en fabrieken te Dordrecht, werd door den heer A. Vos van Hagestein, namens de leden en den secretaris der kamer, aan haren voorzitter, den heer J. B. 't Hooft, een keurig bewerkte en met een toepasselijk opschrift voorziene zilveren beker aangeboden, ter gedachtenis aan zijn 25jarig lidmaatschap dier kamer. (*Dordr. Ct.*)

Zaturdag zag men een extra-trein langs den Hollandschen spoorweg, waarin zich bevonden de commissarissen der maatschappij, die onder geleide en voorlichting van den Ingenieur C. Outshoorn, de geheele spoorwegbaan van Amsterdam tot Rotterdam met de meeste naauwkeurigheid geïnspecteerd hebben. (*A. Ct.*)

Naar men verneemt zou bij de regering het voornemen bestaan om bij de aanneming van het voorgedragen polder-reglement door de provinciale staten van Zeeland, de subsidien aan de calamiteuse polders in te trekken. De oorzaak daarvoor moet gelegen zijn in het beginsel dat het rijk geen subsidie geeft voor onderwerpen, waarvan het beheer niet aan zijne ambtenaren is toevertrouwd. (*M. Ct.*)

Eindelijk is het den gemeenteraad van 's Hertogenbosch gelukt, in zijne vergadering van 28 dezer vast te stellen het besluit tot heffing van een hoofdelijken omslag binnen die stad. De hoogste aanslag is *ƒ* 350 en de laagste 60 centen.

Men schrijft uit Maastricht dd. 25 April: Het prov. geregtshof in Limburg heeft in de zitting van den 23sten dezer, overeenkomstig de conclusien van het Op. Ministerie, het verzoek van de hand gewezen, hetwelk namens de provincie in het geding met de gemeente te Roermond was gedaan om den staat der Nederlanden in vrijwaring op te roepen.

Bij de arrond.-regtbank te dezer stede is ll. Donderdag eene merkwaardige beslissing gevallen. Tegen zekere fabriekanten was een eisch tot schadevergoeding ingesteld, uithoofde van de nadeelen, welke door hunne fabriek van aardewerk aan het belendende erf en aan de boom- en tuinvruchten van de naburige eigenaars werd veroorzaakt. Nadat te dezer zake een onderzoek had plaats gehad door de heeren S. Bleekrode, Franquinet en Bosquet, als benoemde deskundigen, en deswege rappert was uitgebragt, heeft de regtbank, overeenkomstig het pleidooi van mr. W. Sassen Jz. advocaat van de eischers, de gedaagde fabriekanten veroordeeld tot schadevergoeding, nader op te geven bij staat. Dagelijks wordt de noodzakelijkheid meer en meer openbaar om het besluit van 1824, rakende de vergunningen tot het oprigten van fabrieken en trafijken aan eene herziening te onderwerpen en doeltreffende maatregelen te nemen, waardoor de belangen der industrielen, gelijkelijk met die der particulieren worden behartigd.

Z. K. H. de prins-regent van Baden heeft den heer A. J. Machiels, groothertogelijk-Badensch konsul te Amsterdam, benoemd tot ridder der orde van den Zähringer Leeuw.

Gisteren zijn aan het Departement van Buitenlandsche Zaken de acten van bekrachtiging uitgewisseld op de overeenkomst den 6den Maart 1856 tusschen Nederland en Groot-Britannie gesloten, tot regeling der voorwaarden van toelating van consulaire agenten van het eene rijk in de kolonien en overzeesche bezittingen van het andere.

Z. M. heeft pensioen verleend aan mr. *Gerhard Nilant Bannier*, gewezen pres. der arr.-regtb. te Deventer.

** **Schiedam**, 30 April. In de zitting van den gemeenteraad alhier, van gisteren avond, is overgegaan tot de benoeming van een directeur der op te rigten gazfabriek. Met 10 van de 13 stemmen is als zoodanig benoemd de heer Joseph Bryan, te Utrecht.

In die vergadering is ingekomen een antwoord van den gemeente-architect, den heer Scholten, op het rapport van den heer A. Greve, hoofdingenieur van den waterstaat in het 10de district, nopens de door hem gedane opneming van het werk der tweede waterkeering aan de Buitensluis op het Hoofd. — Is besloten dat antwoord in handen van den heer Greve te stellen. Zoowel het rapport als het antwoord zullen bovendien worden gedrukt en rondgedeeld.

Door den heer Lechner is een voorstel gedaan tot slechting van de Overschiesche poort, waarover in eene volgende zitting zal worden beraadslaagd.

* **Amsterdam**, 29 April. Gisteren namiddag is eene vrouw met het spoelen van goederen bezig, op de Lindengracht in het water gevallen, en hoewel zij spoedig er uitgehaald is, kort daarna overleden. Het lijk is naar het gasthuis gebragt.

BEKENDMAKING.

De verandering, daargesteld in de uren van vertrek der treinen van de Hollandsche- en Rijn-spoorwegen, aanvang nemende met den 1sten Mei 1856, is niet van invloed op de bezorging der brieven, dan alleen met betrekking tot den eersten trein van den Hollandschen-, en den vijfden trein van den Rijn-spoorweg. De brieven met eerstgenoemde gelegenheid te verzenden, kunnen niet later dan tot 6 *ure 's morgens*, en die voor de laatstgenoemde, tot 5 *uur* 45 *min. 's avonds* worden bezorgd in de bus aan het Postkantoor.

De uitgifte der Duitsche brieven zal blijven geschieden op den tegenwoordigen voet.

Rotterdam, 30 April 1856.

De Direkteur van het Postkantoor, BANNIER.

BURGERLIJKE STAND van 30 April.

OVERLEDEN: A. Gerritsen, jm. 18 j. — H. Bazuin, jd. 22 j. — E. van Praagh, huisv. van J.S. Stokvis, 51 j. — A. Andermann, Z. 2. j. — J. E. Ulrich, D. 9 m. — M. Hofland, Z. 2 m. — P. J. Wouters, echtg. van T. C. Maas, 61 j.

BEVALLEN: A. J. H. de Vos, geb. Froehlich, D. — S. M. van Breen, geb. Jansen, Z. — J. Ruybroek, geb. de Prie, D. — J. J. van 't Hoff, geb. Hakman, Z. — A. van Lieshout, geb. Dankers, Z. — A. Leeman, geb. Vis, D. — P. H. Hillen, geb. Ruygrok, Z. — J. H. Quellhorst, geb. Gelder, Z. — N. van Duyn, geb. Vent, Z. — A. Riedeman, geb. Mulder, D. — A. Boerboom, geb. Hoes, Z. — A. P. Schnaar, geb. Pronk, Z. — A. Schootmeijer, geb. Kapsenburg, Z. — A. Veldkamp, geb. Rombout, D.

GEHUWD: J. H. Wahlbrinck, jm. 27 j. en A. van der Velden, jd. 30 j. — P. J. van Someren, jm. 26 j. en A. van Hannen, jd. 25 j. — P. Verschure, jm. 28 j. en M. Akkermans, jd. 24 j. — J. Moorman, jm. 24 j. en A. M. van den Burgh, jd. 23 j. — H. A. Dickhof, jm. 42 j. en M. Huybers, jd. 41 j. — A. Batenburg, jm.

28 j. en C. A. Klaassen, jd. 20 j. — J. Fijnand, wedn. 41 j. en C. A. van Munster, jd. 23 j. — H. Evers, jm. 25 j. en P. van der Most, jd. 23 j. — H. van Welzenis, jm. 31 j. en A. C. Steegman, jd. 18 j. — J. Woudenberg, jm. 35 j. en K. de Vries, wed. van S. Walraven, 42 j. — A. Westerwoud, jm. 24 j. en A. de Vos, jd. 29 j. — B. G. Braxhoofde, jm. 38 j. en P. Mol, jd. 40 j. — L. 't Hoen, jm. 29 j. en C. Vrijmoed, jd. 33 j. — J. H. Roels, jm. 23 j. en J. van der Lely, jd. 23 j. — J. Mussert, jm. 25 j. en M. Hosman, jd. 24 j. — C. H. Pöckel, jm. 24 j. en L. Römer, jd. 37 j. — J. F. van Gijzen, jm. 24 j. en A. W. Alkhoven, jd. 24 j. — G. Hulshuizen, wedn. 46 j. en H. Seegers, jd. 36 j. — G. Teunisse, wettig gesch. man, 43 j. en H. F. Wendler, jd. 43 j. — M. Knoop, jm. 30 j. en M. Babonnick, jd. 24 j. — P. S. van den Hoek, jm. 38 j. en B. Hartman, jd. 29 j. — P. L. Gielen, jm. 47 j. en J. Kruyskamp, jd. 30 j. — J. H. G. Jonk, jm. 21 j. en H. Muysson, jd. 17 j. — J. van Zon, jm. 20 j. en G. van der Windt, jd. 21 j. — J. W. Bruyn, jm. 25 j. en M. A. C. W. Engelcke, jd. 21 j.

229ste STAATS-LOTERIJ.

Trekking van 30 April. — 3de Klasse, 3de Lijst.

GETROKKEN NOMMERS

(*naar de officieele lijst*).

Prijs van *f* 200: No. 6446, 19981.
" " " 100: " 18189.

Prijzen van *f* 45:

6	1965	5081	7008	9063	11711	13264	15206	16479	18427
402	2166	5084	7161	9119	12009	13435	15246	16634	18769
447	2170	5372	7229	9313	12203	14045	15267	16887	18839
582	2311	5907	7700	9418	12448	14620	15438	16987	18853
831	2372	6046	7782	9870	12613	14847	15453	17112	18870
889	3323	6144	7801	10287	12659	14850	15465	17145	18913
1164	3349	6196	7853	10470	12721	14855	16163	17604	18919
1489	3763	6377	8627	10502	12748	14905	16357	18021	19355
1624	4520	6425	8738	11319	12778	15185	16423	18190	19860
1625	4967	6545	8920	11705	13208	15198			

Koloniën.

Batavia, 13 Maart. — (*Vervolg.*)

Door den gouverneur-generaal van Nederlandsch-Indië zijn de volgende beschikkingen genomen:

Ingetrokken: Art. 2 van het besluit van 16 Jan. 1856 No. 8, waarbij o. a. de ambten. L. K. van Swieten is geplaatst bij het binnenl. best. ter Westk. van Sumatra, in de distr. Poea Datar en Mahi; op hun verzoek: de aan den partic. geneesh. W. Verwey verleende acte van toelating tot de uitoefening der genees-, heel- en verlosk. praktijk te Billiton; wegens ziekte, het aan J. W. P. Rasens, laatst onderw. aan de gouv. lagere school te Tagal verleend tweejarig verlof naar Nederland.

Bevorderd: tot kontr. der 2de kl. bij de landel. inkom. en kultur. de kontr. 3de kl. H. Fitz Verploegh.

Toegekend: aan den ambt. voor de kina-kultuur J. K. Hasskarl, de rang van ads.-res., met magtiging om het kost. van dien rang te dragen.

Gesteld: voorl. ter beschikk. van den hoofdinspect. van financien, ten einde dezen te assisteren in de uitvoering der hem opgedragen commissie, de ambt. C. Wiggers, laatst. ass.-res. van Panaroekan en Bondowosso, resid. Bezoekie, en zulks met intrekking van het aan hem bij besluit van 28 Nov. 1855 No. 16 verleend tweejarig verlof naar Nederland; ter beschikk. van den direct. der kult., de ambten. F. A. C. Halewijn, laatstelijk kontrol. 2de kl. bij de land. ink. en kult.

Goedgekeurd: dat door den direct. der kult. bij het kader der landel. ink. en kult. is geplaatst in de res. Bezoekie, de ben. kontr. 1ste kl. H. W. Palm; dat door den landraad te Poerwakarta, is benoemd tot buit. subst.-griff. bij dat kollegie, de klerk op het assist.-resid. bureau aldaar W. A. Seitz, en zulks buiten bezwaar van den lande; dat door den direkt. der middelen en domein. is benoemd tot komm.-ontv. der inkom. en uitg. regten, tevens haven- en pakhuism. te Aijer-Bangies (Sumatras Westkust) J. Diepenhorst, klerk bij den assistent-resident van Aijer-Bangies en Rau.

Ontslagen: Uit 's lands dienst, met beh. van regt op pens., de cipier van het civ. en milit. gevangenh. te Weltevreden L. J. Peeters; op zijn verzoek, eervol, uit 's lands dienst, met beh. van regt op pens., de res. van Ternate J. L. de Dieu Stierling; eervol, uit 's lands dienst, met beh. van regt op pens., de bootsman bij het haven-departem. te Ternate M. Hulkens; bij den raad van justitie te Batavia, op zijn verzoek, eervol, uit zijne betrekking, de gewone deurw. J. de Vries; op zijn verzoek, eervol, uit 's lands dienst, met beh. van regt op pens., de gewezen zoutverk.-pakhuism. te Tjiandjoer H. Struwer; uit 's lands dienst, de 2de onderw. bij de kweeksch. voor Inl. onderw. te Soerakarta J. van Haagen; op zijn verzoek, eervol, uit 's lands dienst, met beh. van regt op pens., de ambten. C. H. de Villeneuve, laatstelijk assist.-res. van Ponorogo, resid. Madioen; bij het vendu-departem. te Batavia, op zijn verzoek, eervol, uit 's lands dienst, met beh. van regt op pens, de 2de afslager L. H. Hanibalsz; op zijn verzoek, eervol, uit 's lands dienst, met beh. van regt op pens., de opz. bij het koffij-établiss. te Medono (resid. Kadoe) J. G. Groos; op zijn verz., eervol, onder toek. van wachtg., de administrat. der tinmijnen in het district Koba (Banka) J. H. van Slingerlandt.

Aangesteld: tot ambt., bestemd tot natuurk. naspor. en tot advis. omtrent alles wat tot het gebied der natuurk. kan geacht worden te behooren, dr. F. W. Junghuhn, en zulks met den titel van inspecteur.

Ontheven: Op zijn verzoek, eervol, van de verdere vervulling zijner betrekking, onder toek. van wachtg., de klerk op het resid.-kantoor van Bagelen W. F. Stekkinger; eervol, van de verdere vervulling zijner betrekking, de administr. der tinm. in het distr. Toboalie V. Oppermann; bij de indigo-kult. in de Preang.-Regentsch., eervol, uit hunne betr., onder toek. van wachtg., de assist. 3de kl. J. Textor, de opzieners 1ste kl. J. L. Rhemrev, 2de kl. H. M. Zowran von Ranzow, J. A. Hendriks en 3de kl. A. F. W. Schneider.

Handelsberigten.

Rotterdam, 30 April.

AFLOOP *der heden alhier gehouden* **Tabaks**-*veilingen.*

383 pakken *Brazil*, verkocht tot 25 à 37 c., dooreen 28 1/3 c. in Entrepôt.

100 rollen *Brazil*, opgehouden tot 20 c. in Entr.

131 pakken *Brazil* verkocht van 22 tot 27 1/4 c., dooreen ruim 24 1/2 c. in entrepot.

180 ceroenen *Havana.* 18 ceroenen verkocht tot 50 1/2 à 65 c. entr., 162 ceroenen opgehouden tot 52 1/2 à 120 c. entr.

30 balen *Pfaltzer*; 8 bn. verkocht tot 16 1/2 à 18 1/2 c.; 22 bn. opgehouden tot 13 1/4 à 17.

64 ceroenen *Cuba* opgehouden van 28 tot 40 c.

AFLOOP der heden alhier gehouden Veiling van **Palm-Olie**, *aangevoerd per* de Goudkust *en* Afrikaan.

	Verk. Kav.	Opgeh. Kav.	Prijs.
Prima	2	—	*f* 25
" meerder en minder met water	2	—	" 22 1/4
Prima ×	11	—	" 23 1/2
" meerder en minder met water.	4	—	" 20 1/2, 3/4
Secunda	11	—	" 21 1/2, 3/4
" meerder en minder met water.	2	2	" 18 1/2
Tertia	1	—	" 18 1/2
" meerder en minder met water	1	—	" 15 3/4
	34	2	

De onverkocht gebleven kavelingen zijn *f* 1/4 boven Veilingsprijs te koop.

VOORRAAD *bij de Nederl. Handel-Maatsch. in alle havens.*

	Ult. Apr. 1855.	Ult. Apr. 1856.
Koffij ca.	209,600 Balen.	357,300 Balen.
Thee "	14,181/4 Kisten	14,297/4 Kisten.
Noot "	1,645 Vaten.	810 Vaten.
Foelie "	225 "	260 "
Nagelen "	200 "	1,015 "
Kaneel "	2,405 Collis	1,015 Collis
Peper "	1,610 Balen.	4,339 Balen.

VOORRAAD *van* **Koffij** *op ontvang-cedullen bij de N.H.M.*

	30 April 1855.	31 Maart 1856.	30 April 1856.
Amsterdam	22,833 balen	47,315 balen	35,690 balen.
Rotterdam	12,616 "	19,626 "	16,196 "
Middelburg	9,392 "	10,121 "	8,244 "
Dordrecht	3,390 "	2,730 "	2,130 "
Schiedam	2,019 "	6,293 "	5,192 "
	50,250 balen	86,085 balen	67,452 balen.

Afgeleverd uit de Veilingen van 31 Maart en 3 April.

	Afgeleverd.	Nog af te leveren.
Rotterdam en Dordrecht	124,523 balen	43,108 balen.
Amsterdam	128,415 "	97,279 "
	252,938 balen	140,387 balen.

Totale Afleveringen.

In April 1856.	271,571 balen	
Van 1 Jan. tot 31 Maart 1856.	42,024 "	
		313,595 balen
Van 1 Januarij tot 30 April 1855		252,956 balen
In April 1855		171,941 "

Invoer van **Huiden.**

Van primo Januarij tot ult. April 1855, 13383 *Oost-Indische*, 5315 *Buffels.*

Van primo Januarij tot ult. April 1856, 17321 *Oost-Indische*, 5484 *Buffels*, 400 *Australische*, 4000 *Pernambuc.*

Voorraad.

Ult. April 1855: 2254 *Oost-Ind.*
Ult. April 1856: 13776 *Oost-Ind.*, 3019 *Buffels.*

*Schiedam, 30 April.

Granen. *Rogge* verkocht: 141/2 ℔ Libau *f* 310 6/w.; 147/2 gedr. Deensche *f* 310 6/w.; 146/2 ℔ J. dito *f* 310 6/w.; 151/2 ℔ Amerik. *f* 310 k. *Gerst:* 133/2 ℔ Engelsche *f* 245 6/w.; 131/2 ℔ Manheimer *f* 235 6/w. kt.

Moutwijn, per Ned. Vat zonder fust *f* 19.50, zond. de belasting
Jenever, " " " " " " 25.—, " " "
Amst. Proef, " " " " " " 26.25, " " "

*Delft, 30 April.

Heden zijn de prijzen der **Boter** alhier geweest: Grasboter 1ste kwal. *f* 60 à *f* 64, Hooiboter *f* 44 à *f* 48.

Amsterdam, 30 April.

Heden zijn uit de eerste hand afgedaan ca. 1500 bn. **Peper** tot 27 c., aangebragt per *Carolina Tucker.*

De 100 bn. **Sumak**, heden in veiling, zijn verkocht van *f* 4 3/4 à 6 1/2, naar kwaliteit.

Gisteren zijn in veiling opgehouden 200 pakken *Alicantsch* **Zoethout** à *f* 15 3/4.

Ter **Kaas**-markt van heden waren de prijzen als volgt: *Goudsche* geschept *f* 13 1/2.

Londen, 28 April.

Koffij. In *native Ceylon* had een goede omgang plaats tot 52/- à 55/- en de markt is ferm. *Plantation* goed gevraagd. In **Suiker** is weinig omgegaan en talrijke veilingen zijn aangekondigd. De prijzen hebben echter geene verandering ondergaan. Eene zeilende lading van c. 5500 zakk. *Mauritius* per *Giaour* werd afgedaan voor Antwerpen, men zegt tot 28/9. *Geraffineerd.* Voor consumtie toont zich minder kooplust, doch de prijzen blijven ferm. *Crushed* voor uitvoer gevraagd en goed gesouteneerd. Van **Katoen** zijn 200 bn. omgezet. **Lijnolie** minder gevraagd en voor dadelijke levering tot 30/6 gedaan. **Palmolie** ferm en mooije kwaliteit geldt 40/6. *Petersburger* gele *Kaarsen*-**Talk** met weinig kooplust; in loco 47/-, per Mei/Junij 46/9- October/December 46/6 met verkoopers.

Graanmarkt. Engelsche *Tarwe* werd vlug verkocht tot 1/- à 2/- hoogere prijzen in goede witte en 1/- hooger in de beste roode soorten. De vraag naar vreemde was matig en de prijzen hielden zich goed staande. *Gerst* bedong ten volle de vorige prijzen met een goeden aftrek. De vraag naar *Haver* was niet levendig; de prijzen waren echter ten volle zoo hoog als ll. marktdag. De aanvoeren van den 21sten tot en met den 26sten dezer bedragen: 3099 qrs. inlandsche en 6720 qrs. vreemde *Tarwe*; 1876 qrs. inlandsche en 1336 qrs. vreemde *Gerst*; 3901 qrs. inlandsche en 9614 qrs. vreemde *Haver.*

Veemarkt. De aanvoeren van *Hoornvee* en *Schapen* van het Vasteland gedurende de afgeloopene week waren zeer beperkt. Bij het tolkantoor zijn aangegeven: 152 *Ossen*, 195 *Kalveren*, 16 *Varkens* en 108 *Schapen*. De stemming was heden in alle soorten van Vee zeer traag. De voorraad *Runderen* ter markt van heden was zeer groot, zijnde 4150 stuks. De prijzen neigden tot verlaging. De voorraad *Schapen* en *Lammeren* ter markt was grooter dan jl. Maandag, doch over het geheel was hij niet groot. In *Schapen* was de kooplust echter flaauw en de prijzen 2 d. lager. *Lammeren* insgelijks 2 d. lager. *Varkens* onveranderd, en *Kalveren* 2 d. lager.

Liverpool, 26 April.

Katoen. De markt was heden kalm doch ferm en de prijzen van alle soorten zijn gesouteneerd. De verkoopen worden op 8000 b. begroot, waarvan 1500 b. voor speculatie zijn genomen.

Antwerpen, 29 April.

Koffij. In veiling zijn 1475 bn. beschadigde *Brazil* verkocht tot 49 1/2 à 59 ctmes. **Suiker.** Van *Geraffineerd* hebben ca. 60,000 kil. brooden nemers gevonden. **Rijst.** De gisteren in veiling opgehouden 3000 bn. *Bengaal* zijn uit de hand afgedaan boven de veilingsprijzen. Van gepelde *Aracan* zijn ca. 600 bn. omgezet. Van **Honig** zijn 34 fust. *Havana* verkocht. **Granen** kalm; slechts eenige honderden hect. inlandsche *Rogge* werden gedaan tot *f* 11.

Havre, 28 April.

Katoen was heden goed gevraagd tot zeer ferme prijzen en tot drie uren zijn ca. 2400 b. omgezet. Van **Koffij** zijn verkocht 170 b. gewasschen *Brazil* tot fr. 69 à 75 Entr. en 200 b. *Java* tot fr. 125 cons, benevens 1048 b. beschadigde *St. Domingo* in veiling tot fr. 116 à 119 cons. **Verfhout.** Heden is de verkoop bekend geworden van 110.000 kilo *St. Domingo Campêche* tot fr. 7.

Avignon, 26 April.

Meekrap. De markt blijft kalm. Eenige speculanten hebben besloten hunne vaten *rosé* te verkoopen tot fr. 50 à 51 naar kwaliteit, hetgeen de vraag heeft verlevendigd; men houdt echter over het algemeen hooger en toont zich weinig genegen om te realiseren. Raçijn is geheel opgeruimd.

*Alexandria, 19 April.

De voorraad van **Granen** is thans zeer beperkt en de omgang in disponibele partijen bepaalde zich bijna geheel tot de vervulling van de behoeften der plaatselijke consumtie. In het begin der vorige week zijn ca. 16000 quarters *Saide Tarwe* op levering in September en October verkocht tot prijzen, gelijk aan ca. 26/6 per quart. vrij aan boord en 8000 quart. tot 31/-. In loco werden 700 quart. *Saïde Tarwe* omgezet tot 36/- vrij aan boord. In andere soorten is niets voor uitvoer gedaan en de prijzen daarvan zijn nominaal. *Maïs* en *Gerst* zijn zeer schaarsch en geheel nominaal. **Katoen** blijft goed gevraagd tot ferme prijzen en de toevoeren zijn gedurende de laatste veertien dagen ruimer geweest. De verkoopen bedragen 3100 canteres gouvernements product tot 6 3/4 à 8 d. per ℔ vrij aan boord en ca. 34.850 cant. particulier product tot 5 1/2 à 8 d. **Vlas** zonder prijsverandering. *Vrachten* blijven gedrukt. Men noteert nominaal voor Boonen naar eene directe haven 4/- per quart. en 4/9 à 5/- naar eene haven om orders. Voor Katoen is de vrachtprijs iets fermer, door de moeijelijkheid om geballaste schepen te vinden; men noteert naar Liverpool 1/4 à 5/16 d. *Koers* op Londen flaauw op 98 3/4 P. op 3 m/-.

*Soerabaya, 29 Februarij.

Van **Koffij** zijn ca. 4500 pic. verkocht tot *f* 29 à *f* 31 per pic. naar kwaliteit. Er wordt thans niets aangeboden. **Suiker.** 3 à 4000 pic. van den laatsten oogst op levering tot ult. Mei zijn omgezet tot *f* 16 1/2 voor No. 16. Voor dadelijke levering wordt niets aangeboden en de prijzen zijn geheel nominaal. Van Suiker van den aanstaanden oogst zijn 6000 pic. gecontracteerd tot *f* 14 1/4 voor No. 16, betaalbaar bij de levering. De meeste fabriekanten, welke hunnen oogst van dit jaar nog onverkocht hebben, houden op *f* 15 voor No. 16. **Rijst** minder gevraagd en iets teruggegaan; men noteert blanke *f* 175 à *f* 180, Carga *f* 140 à *f* 145 per coyang. Van *Lange* **Peper** hadden verkoopen plaats tot *f* 20 à *f* 22 per pic. **Arak** niet aan de markt en men zoude grif *f* 130 per legger betalen. **Huiden** schaarsch; *Buffel- f* 16 à *f* 17 per pic., *Koe- f* 300 à *f* 310 per honderd. **Sapanhout** *f* 4 1/2 à *f* 5 per pic. **Bindrotting** wordt schaarsch en is niet onder *f* 8 à *f* 9 per pic. te bekomen. *Vrachten.* Er hebben geene bevrachtingen plaats gehad en men noteert nominaal *f* 100 à *f* 105. *Wisselkoers* op Holland *f* 102 1/2.

Madras, 27 Maart.

Koffij. *Mijsore* gevragd tot R. 85 à 88. In **Suiker** is weinig omgegaan, *Native* bruin bedong R. 21.8 à 21.12 per Candij voor middelbare kwaliteit. Men verwacht dat de laatste berigten van Engeland den speculatie geest weder zullen opwekken. **Rijst** goed gevraagd doch iets lager en op R. 230 à 300 te noteren. **Peper** R. 65 à 70 met weinig vraag. **Katoen.** Inferieure *Tinnevelly* R. 53 à 54 en schaarsch. **Indigo** blijft goed gevraagd *Curpah* en *Southern* vindt bij aankomst dadelijk nemers. De berigten uit den districten omtrent den oogst zijn ongunstig. *Buffel* **Huiden** R. 40 à 55 per honderd. **Salpeter.** Ordinaire R. 35 à 40, inferieure R. 29 à 32 per Candij. **Cocosolie** gezocht tot R. 100 à 105. *Vrachten* lager; voor zware goederen naar Liverpool £ 4.7.6, Londen £ 4. Van de Kust betaalde men £ 4.10 voor Rijst en Suiker. *Koers* op Londen 6 m/zigt 2/2 1/2.

*Bombay, 2 April.

Koffij. De voorraad van *Mocka* is zeer klein; 500 frazils werden verkocht tot R 9,4 à 9,8, *Malabar* mede schaarsch en zonder omgang; men noteert R 6,10 à 7,4 per 41 ℔. Van **Peper** zijn 400 candies verkocht tot R 89 à 89,8, doch de prijs is thans R 90. *Malabar* met geringen voorraad en op R 88 à 89 per 5 1/4 cwt. gehouden. **Nagelen** zijn tengevolge van eenige toevoeren gedaald op R 6.8 per 39 1/5 ℔. **Rijst** met geringen voorraad en niets hooger. **Katoen.** Na het vertrek van de stoomboot heeft de vraag opgehouden en zijn de prijzen ca. R. 2 per candij gedaald. Na aankomst van de mail toonde zich echter meer kooplust en hebben de prijzen zich weder verbeterd. In de laatste dagen was de markt echter weder stiller en flaauwer. De aanvoeren zijn thans ruim, voornamelijk van *Dhollerah* en de tegenwoordige hooge prijzen kunnen alleen staande gehouden worden door eene rijzing op de Europesche markten, of eene daling der vrachten of wisselkoers alhier. De prijzen zijn thans als volgt: *Broach*, *Jamboseer* en *Suratte* R. 98 1/2, *Dhollera* R. 9 3 1/2 *Oomravuttee* R. 95 à 96, *Khandeish* R 89 à 90; *Mangalore* R 90; *Old Compta* R 86. **Wol** was goed gevraagd en daar de aanvoeren van de Persiesche golf ophouden, zijn de prijzen R 5 à 8 per candij gestegen; men betaalde voor *Patan* R 125 à 139, *Meckran* R 95 à 115, *Marwar* R 105 à 135, *Persische* R 115 à 134, *Ferozepore* R 90 à 115 en *Khorrasson* R 129 à 138 per candij van 5 1/4 cwt. **Hennep** zonder omgang met matigen voorraad; *Rajapore* R 32 à 34, *Dewgund* R 36, *Solsee* R 29. *Calicut* R 40 à 41 per candij van 5 1/4 cwt. **Lijnzaad** is weinig gevraagd, maar de voorraad is niet veel vermeerderd; de prijzen zijn weder ca. 2 annas lager en men noteert thans *Khandeisch* R. 4.8, *Scinde* R. 4. **Raapzaad** flaauw met slechts matige toevoeren; voor *Guzerat* betaalde men R. 3.4 à 3.6 en voor *Scinde* wordt R. 2.12 à 3 gevorderd. **Salpeter** met matigen voorraad; voor *Sindian* wordt R. 7 à 8 per 1 1/2 cwt. gevorderd. **Huiden** zonder voorraad. *Buffel* **Hoorns** R. 7 3/4 per cwt. **Talk** R. 1.8 per cwt. **Bindrotting** R. 7 1/2 à 8 per cwt. **Cocosolie.** Te Cochin was de prijs teruggegaan op R. 60, doch vervolgens weder gestegen op R. 62 1/2 à 63 per candij. — *Vrachten* hebben weinig verandering ondergaan en zijn ferm als volgt: naar Londen voor Katoen £ 4.7.6 à £ 4.10, Zaden £ 4.15, Olie £ 5.10; Liverpool voor Katoen £ 4.7.6; naar China R. 17 per candij. *Koers* op Londen 2/1 7/8 à 2/2.

*Penang, 14 Maart.

Rijst is gedaald op $ 47 per coyang voor *Rangoon*, doch op de berigten van China steeg de prijs weder op $ 54. Ten gevolge van aanvoeren van Moulmain en Bassein zijn de prijzen echter op nieuw teruggegaan en men noteert thans $ 50. **Notenmuscaat** $ 56, **Foelie** $ 53 per pic. **Peper.** Verkoopen hadden plaats tot $ 7 1/2 voor Westkust en $ 7,20 voor *Dellie*, voor Amerika en Calcutta. Van de Westkust zijn over eene maand belangrijke aanvoeren te verwachten. *Witte Peper* bedingt $ 13 1/4, maar de aanvoeren zijn gering. **Tin** was na aankomst van de mail veel gevraagd tot vooruitgaande prijzen voor Londen, Frankrijk en Amerika. Verkoopen hadden plaats tot $ 25 3/4, 26 en 26 1/4, en het is waarschijnlijk dat de prijzen verder zullen rijzen. *Buffel*-**Huiden** blijven levendig gevraagd tot $ 6 per pic. **Hoorns** $ 5 1/2. **Cutch** niet aan de markt; voor *Madras* is laatstelijk $ 4 1/2 per pic. betaald. **Gutta Percha** weinig aangevoerd en laatstelijk met $ 14 per pic. betaald. **Gom Elastiek** mede weinig aangevoerd en goed gevraagd voor Amerika tot $ 13 1/4. **Bindrotting** schaarsch op 2,60 à $ 3 per pic. *Vrachten.* Naar Londen voor Suiker £ 4,17,6, Tin £ 4,5, Huiden £ 5,17,6 per 20 cwt., Peper £ 4,17,6 per 16 cwt., maatgoederen £ 5.5 per 50 kub. voet. *Koers* op Londen 4/11 1/2 à 4/11 3/4.

Rangoon, 6 Maart.

Rijst. De markt is zeer geanimeerd en dagelijks komen er schepen aan, waardoor de prijzen van Rijst zijn gestegen. Men noteert thans goede Carga 103/- à 105/- en men verwacht geene spoedige verlaging. Daar met de laatste stoomboot geene brieven van Europa zijn ontvangen, verkeert men geheel en al in onzekerheid omtrent de Europesche markten. **Cutch** is niet onder 28/- à 29/- op 100 viss. te bekomen en zeer schaarsch. **Buffel-Huiden** zonder voorraad.

Moulmain, 28 Februarij.

Rijst. Door de zamenwerking der kooplieden, welke bij den uitvoer van rijst belang hebben, is een standaard gewigt per mandje vastgesteld, terwijl een besluit is genomen, geene hoogeren prijs dan 110/- per 100 mandjes voor Carga in te willigen. Hoe lang deze gewenschte verbetering zal duren is niet te voorzien, maar tot nog toe is dezelve gunstig geweest. De oogst is overvloedig, doch komt langzaam binnen en de schepen arriveren in grooten getale. *Cleaned* geldt 165/ per 100 mandjes. De uitvoeren in de laatste twee maanden bedragen 1899 ton, waarvan 1046 ton in Februarij tegen 1018 ton gedurende de eerste twee maanden van 1855. **Cutch** zonder omgang en nominaal op 24/- per 100 viss. **Huiden** en **Hoorns** zijn zeer schaarsch.

Shanghae, 5 Maart.

Thee stil ten gevolge van de ongunstige berigten van Europa. De houders blijven ferm en de koopers voor uitvoer zijn genoodzaakt hunne vorderingen in te willigen. De meeste soorten zijn hooger en de superieure groene soorten zijn 2 t. op de laatste notering gestegen. *Koers* op Londen flaauw op 6/4.

Zeetijdingen.

Brouwershaven. (W.) *Aangekomen.*
30 April. *Stad Schiedam*, Wulp, Batavia
Myrtle, Sherrieff, Liverpool (n.Dordt)
Binnengaats: *Neêrlands Koningin*, alsmede 2 schepen in 't gezigt.

Hellevoetsluis. (W.) *Aangekomen.*
30 April. *Ottolina*, Prange, Brouwershaven per *Brouwershaven.*
Elisabeth, Beverly, Liverpool
Wagrien, Dreijer, Aalborg
Vertrokken.
Earl of Auckland (s), Londen
Pelican (s), Liverpool
Maas (s), Bristol

Brielle. (NW.-W.) *Aangekomen.*
30 April. *Levant* (s), Havre
Vertrokken.
Moselle (s), Londen
Norfolk (s), Goole
Swanland (s), Hull

Maassluis. (30 ZZW.-WNW.) *Vertr.*
29 April. *Argo*, Pun, St. Petersburg
Alida Johanna, Larsen, Hartlepool
30. *Horeb*, Darling, Goole

Texel. (Compasrond, stil.) *Aangekomen*
29 April. *de Jonge Antje*, van 't Veer, Londen
30. *Wanja*, Westenberg, Batavia
Zr. Ms. schoener *Attalante*, luit. Phaff, Portsmouth
Triton, Nagel, Cardiff
Welcome, Wright, Newcastle
Sara, Jagman, Londen
Drie Aurelia's, Everts, Liverpool
Port Dundas, ..., Glasgow
Vertrokken.
29. *Harlingen*, Muller, Newcastle
Oceanet, Oelfen, dito
Genius, Jouns, Sunderland
Preciosa, Muller, Drammen
Alida, Rasberg, dito
Familien, Sörensen, Frederikstad
Christiaan August, Apeness, dito
Agnat, Asuldsen, Ostrisoer
30. *Gouverneur van Ewijck* (s), Hull

Vlie. (NNW.) *Aangekomen.*
28 April. *Stad Enschedé*, de Jonge, Dundee
West-Friesland (s), Londen
Harlingen (s), Londen
August, Tallachsen, Tvedestrand
George V (s), Harburg
Amstel (s), dito

Rivierberigt.

Rotterdam 1 Mei. Hoog water: 1ste getijde 0 ure 47 m.; 2de getijde 1 ure 11 m.
2 Mei. Hoog water: 1ste getijde 1 ure 41 m; 2de getijde 2 ure 5 m.

Keulen 29 April. Rijnh.: 6 v. 8 d. R.

Zeilklaar.

Hellevoetsluis 30 April.
Bantam, van der Bolck, Batavia

Vreemde Havens.

(Per Overlandmail.)

Akyab. *Aangekomen.*
13 Maart. *Jacoba*, Schaaf, Rotterdam
15. *Wilhelmina*, Innen, dito
Den 17den zeilklaar naar Rangoon.
Mercurius, Nepperus, Middelburg
17. *'s Gravenhage*, Blok, Rotterdam
Jan van Hoorn, Logger, dito
Graaf Dirk III, Rotgans, Point de Galle
Zeilklaar.
13. *Watergeus*, Kramer, de Maas
14. *Luctor & Emergo*, Ouwehand, Rangoon
17. *Adm. van Kinsbergen*, Bouman, Falmouth

Rangoon. *Vertrokken.*
6 Maart. *Batavier*, Hoek, Rotterdam

Penang. *Aangekomen.*
15 Maart. *Fanny*, v. d. Meulen, Singapore

New-York. *Aangekomen.*
15 April. *Joh. Catharina*, van Loon, Genua

Wilmington. *Zeilklaar.*
12 April. *Marcellus*, Walker, Amsterdam

Charleston. *Zeilklaar.*
9 April. *E. Wright*, Mc. Near, Rotterdam

Oporto. *Aangekomen.*
20 April. *Corn. Alida*, Voorenkamp, Sunderl.

Venetie. *In lading.*
24 April. *Belina*, Jager, Londen
Engelina Jacoba, de Groot, Amsterdam

Corfu. *Aangekomen.*
5 April. *Anna Jantina*, Smidt, Amsterdam

Galatz. *Zeilklanr.*
11 April. *Gesina*, Mulder, 't Kanaal
Jantina, Born, dito

Konstantinopel. *Aangekomen.*
16 April. *Plancius*, Rotgans, Newcastle

Londen. *Aangekomen.*
29 Apr. *Alida Sinninga*, Dik, Aarhuus in lading n. Archangel.
Zeilklaar.
Aurora, de Haas, Elseneur

Deal. (29 NNW.) *Aangekomen.*
29 April. *Economist*, Olivier, Java (n. Amst.)
Vertrokken.
28. *Arlequin*, v. Megchelen, (v. Londen) Geelong

Dover. *Gepasseerd.*
28 April. *Nederl. en Oranje*, v. d. Plas, Java n. Amsterdam

Falmouth 28 April. De wind Oost.

Liverpool. *Aangekomen.*
28 April. *Albertina*, Potjewijd. Amsterdam
Zeilklaar.
Gezusters Bol, Engelsman, St. Petersburg
In lading.
Creole, Howes, Rotterdam

Alloa. *Aangekomen.*
27 April. *Fortitude*, Lee, Dordt
Seaflower, Binsley, dito

Boness. *Aangekomen.*
27 April *Magnet*, Frost, Rotterdam
St. Catharine, Kendale, dito

Grangemouth. *Aangekomen.*
27 April. *Glasgow*, Ms. Culloch, Rotterdam

Inverkeithing. *Aangekomen.*
28 April *Cornelia*, Nieboer, St. Petersburg

Stockton. *Aangekomen.*
26 April. *Vr. Anske*, v. d. Veen, Londen

Hull. *Vertrokken.*
27. April *Prov. Overyssel*, Veldhuis, Dundee

Shields. *Aangekomen.*
28 April *Superior*, Davis, Rotterdam
Scio, Warns, dito
Antonia, Ulps, dito
Argo, Down, Maassluis
Jant. Cornelia, Orsel, Amsterdam
Eendragt, Schuitema, Delfzijl
Superior, Davis, Enkhuizen

Hamburg. *Vertrokken.*
25 April. *Prima*, Sobing, Amsterdam
27. *Iduna*, Roskamp, St. Petersburg

Brunshausen. *Aangekomen.*
27 April. *Antina Maria*, Schulte, Amst.
Petina, Groenewold, dito
28. *Ida Gezina*, Egberts, Zaandam

Cuxhaven. *Aangekomen.*
28 April. *Henry*, Kahl, Amsterdam
Vertrokken.
27. *Joh. Hansing*, Bakker, Santos

Bremerhaven. *Aangekomen.*
26 April. *Christ. Wobbegina*, v.d. Werp, Dantz.
Elsina Jantina, Keun, dito
Venus, Dauws, Termunterzyl
Vertrokken.
Itjea, Huisman, Amsterdam
27. 2 *Gebroeders*, Slankenberg, Stettin

Travemünde. *Aangekomen.*
26 April. *Goede Verwachting*, Lieffijn, Newc.
Vertrokken.
Etiena, de Jonge, de Oostzee
Maria Catharina, v. Dijk, dito

Swinemunde. *Aangekomen.*
25 April. *Jonge Timen*, Swiers, Amsterdam
Vertrokken.
26. *Jacoba Cath.*, Nieveen, Rusland
Johanna Maria, de Groot, Stockholm

Pillau. *Aangekomen.*
25 April. *Houthandel*, de Jonge, Bergen
26. *Annechina*, Emmelkamp, Stettin
Aukjen, van Peer, dito
Vertrokken.
Svanen, Bertelsen, Holland
Hendrik Ubbo, Muller, de Oostzee

Dantzig. *Aangekomen.*
25 April. *Pollux*, de Jonge, Alesund
26. *Maria*, Menzes, Newcastle
Vertrokken.
Antje, Brouwer, Harlingen
Onderneming, Hoedemaker, dito

Stockholm. *Aangekomen.*
22 April. *Prins Oscar*, Welin, Amsterdam

Dalarö. *Aangekomen.*
23 April. *Christine Jaqueline*, Bosker, Amst.
Christina Jantina, Dood, dito

Landsort. *Aangekomen.*
22 April. *Vriendschap*, Mulder, Charlestown
Johanna Petronella, Visser, Rotterdam

Sandhamn. *Aangekomen.*
23 April. *Eendragt*, Bos, Amsterdam

Memel. *Vertrokken.*
25 April. *Alexandria*, Vagt, Schiedam
26. *Martha*, Topzant, de Maas

Elseneur. (25 ZZO.-Z., 26 ZO.) *Aang.*
25 April. *Twee Broeders*, Steerenberg, Memel n. Absersiel
Enigheden, Poulsen, Stockholm n. Amst.
Gesina, Banting, Thisted n. Koningsberg

Scheepstijdingen.

Rotterdam 30 April. Het schip *Electra*, kapt. Wegman, van Liverpool te Melbourne aangekomen, heeft de reis in *zes-en-zeventig* dagen afgelegd.

Yarmouth 27 April. Het schip *Integrity*, kapt. Watt, van Shields naar Dordrecht, is, na aangezeild te zijn, gezonken, doch het volk gered.

Konstantinopel 17 April. Het schip *Nicola Uil*, kapt. Meijer, van Ibraïl naar Syra, is gisteren nacht door het Fransche oorlogstoomschip *Chaptal* overzeild en daarna gezonken, doch het volk gered en alhier aangebragt.

New-York 14 April. Het Ned. schip *Lovely*, kapt. Scholten, van hier naar Amsterdam bestemd, is den 15den Maart op 36° NB. en 60° WL. gepraaid. Het was lek en had eenige andere schade (ook aan het roer) bekomen. Men zette koers op hier terug.

Gepraaide Schepen.

10 Maart, op 6° ZB. en 16° WL. *Noord Ster*, Luteyn, v. Banjoewangie n. Middelb.

12 Maart, op 2° ZB. en 19° WL. *Klasina*, Browning, v. Java n. Rotterdam.

9 April, op 40° NB. en 31° WL. *Nuevo Leros* (? Holl. bark) v. Java n. Rotterdam (misschien *Nijverheid*, Kerkstra).

14 April, op 48° NB. en 17° WL. *Schouwen*, Krol, v. Banjoewangie n. Middelburg.

Carga-Lijsten.

ROTTERDAM.

LIVERPOOL, **Queen**, *W. Amos:* 130 t. Klipzout, Visser & van der Sande; 135 b. Tabak, P. A. van Es & Co.

LIVERPOOL, **Jane Hughes**, *J. Jones:* 83 ton Klipzout, Visser & van der Sande; 115 cer. Gom, J. H. Claus & J. Raulino.

CARDIFF, **Nautilus**, *C. Wroe:* 3872 pl., 25 bund., 3168 st. IJzer, J. F. Hoffman & Zonen.

(*Voorloopige Opgave.*)

NEW-CASTLE, **Blossom:** 82 chald. Kolen, 20 t. Gazpijpen.

BONESS, **Ann Elizabeth:** 185 ton ruw IJzer.

SWANSEA, **Queen of the Sea:** 222 t. ruw Metaal.

SCHIEDAM.

AALBORG, **Hedevig:** 1000 t. Gerst, 20 st. Matten.

AALBORG, **Wagrien:** 1500 t. Gerst, 40 st. Matten.

DORDRECHT.

BURN-ISLAND, **Margareth**, *T. L. Williams:* 190 t. ruw IJzer, J. B. 't Hooft.

BURN-ISLAND, **Cornely William**, *M. Cullock:* 172 t. ruw IJzer, J. A. 't Hooft.

AMSTERDAM.

BATAVIA, **Australie**, *Jochems:* 4940 b. Koffij, 2018 kn. Suiker, 779 sch. Tin, 2388 b. Bindr., N.H.M.

BATAVIA, **Willem III**, *Zeijlstra:* 3760 b. Koffij, 1024 kan. Suiker, 577 sch. Tin, 2085 b. Bindr., N.H.M.

BATAVIA, **Bosphorus**, *Kruizinga:* 282 b. Bindr., 90 z. Rijst, Boissevain & Kooy; 396 b. Rijst. H. Brunner; 473 kr. Suiker, 805 z. Koffij, O. I. M. van Administratie & Lijfrenten; 597 p. Tabak, Spengler & Co.; 290 k. Cochenille, 28 k. Indigo, 4 k. Diverse, Order.

SURINAME, **Suriname**, *Reijntjes:* 70 v. Suiker, C. J. Bleekman; 34 v. Suiker, E. G. Veldwijk, 20 v. Suiker, Gebr. Hartsen; 30 v. Suiker, 30 b. Katoen, Insinger & Co.; 17 v. Suiker, 7 ktjs. Arrowrood, van Halmael & Co.; 9 v. Suiker, wed. van Hasselt & Co.; 83 v. Suiker, T. van Schaack; 15 v. Suiker, J. J. Godefroi; 10 v. Suiker, Kleeblad; 19 v. Suiker, C. & E. van Goor; 2 v. Orleans, Rothuys & Co.; 94 v. Suiker, 28 b. Katoen, 4 v. 3 k. Koper, 2 k. Lood, Order.

Graanmarkt.

Amsterdam, 30 April. Tarwe onveranderd aan cons. met weinig affaire, als: 126, 131 ℔ oude bonte Poolsche *f* 565, 600; 125 ℔ mindere bonte Poolsche *f* 506; 130 ℔ Meursche *f* 410; 130 ℔ Geldersche *f* 405; 128 ℔ geringe Groninger *f* 320; 123 ℔ geringe Vriessche *f* 353. — Rogge. N. Inlandsche lager afgegeven; buitenlandsche zonder handel, als: 115, 117 ℔ n. Inlandsche *f* 249, *f* 257; 118 ℔ dito *f* 255, *f* 256. — Gerst: 93 ℔ Vriesche Winter *f* 146. — Boekweit: 120, 124, 126 ℔ Holsteinsche *f* 259, 271, 277.

Koolzaad, najaar £ 1/2 lager; op 9 vaten Olie, te leveren dadelijk en in April £ 80; in Sept. en Oct. £ 69 1/2.

Raapolie dadelijk en 1°. Mei lager afgegeven, najaar traag; op 6/w. *f* 49; vliegend *f* 46 1/2, 48; op 1°. Mei *f* 44 1/4, *f* 44; Sept., Oct. en Nov. *f* 38 3/4; Dec. *f* 38 3/4, 1/2. — Lijnolie prijshoudend; op 6/w. *f* 33 3/4; vlieg. *f* 32 1/2; 1°. Mei *f* 31 1/2, 3/4; Sept., Oct., Nov. en Dec. *f* 31, *f* 30 3/4. — Hennepolie op 6/w. *f* 47 1/4; vlieg. *f* 46.

Raapkoeken per 1040 st. *f* 96 à 100. Lijnkoeken per 104 st. *f* 9 1/2 à *f* 12.

Tegen Maandag aanst. zijn in veiling aangeslagen 39 last Poolsche Tarwe van 125 ℔; 18 last dito van 129 ℔.

Publieke Verkoopingen.

In het Notarishuis aan de Geldersche Kade, te Rotterdam.

WOENSDAG, 30 APRIL.

Een Huis en Erve, staande en gelegen aan het Spinhuis- of Werkwatertje, wijk 5, No. 281. In trekgeld *f* 1900; daarboven *f* 400 verkocht.

Een Huis, Bovenhuis en Erve, staande en gelegen in de Wijnstraat, wijk 2, No. 76. In trekgeld *f* 4150; daarboven *f* 260 verk.

Een Pand, bestaande in Pakhuis, Woningen en Erve, staande en gelegen in de Bagijnenstraat, wijk 7, No. 223. In trekgeld *f* 1150; daarboven *f* 950 verkocht.

Een Huis, Achterhuis, Bovenwoningen en Erve, staande en gelegen in de Korte Wagenstraat, wijk 5, No. 546. In trekgeld *f* 3300.

Een Huis en Erve, gelegen in de Trouwsteeg, wijk 5, No. 520. In trekgeld *f* 1275.

Een Pand, bestaande in Benedenhuis, Bovenwoningen en Erve, staande en gelegen aan de Gaanderij, wijk 6, No. 90. In trekg. *f* 9400.

Drie Huisjes met Bovenwoningen en Erve, staande en gelegen als voren, wijk 6, No. 91 en 92. In trekgeld *f* 2575.

Een Pand, bestaande in Benedenhuis, Bovenwoningen en Erve, staande en gelegen op het Achterklooster, wijk 11, No. 755. In trekgeld *f* 2325.

Vijf nieuw gebouwde Huisjes en Erve, staande en gelegen als voren, mede wijk 11, No. 755. In trekgeld *f* 1500.

Een stuk Open Grond, gelegen op het Weenaplein, groot 3 roeden, 74 ellen. In trekgeld *f* 700.

Een stuk Open Grond, Gebouw en Erve, gelegen in de Raampoortlaan, groot 1 roede, 80 ellen. In trekgeld *f* 425.

Een stuk Open Grond, Gebouw en Erve, gelegen als voren, groot 1 roede, 80 ellen. In trekgeld *f* 425.

Een stuk Open Grond, Gebouw en Erve, gelegen als voren, groot 1 roede, 80 ellen. In trekgeld *f* 425.

Een Huis en Erve, staande en gelegen in de Banketstraat, wijk 9, no. 265. In trekgeld *f* 525.

Fondsen en Beurstijdingen.

Beurs van Rotterdam.

WOENSDAG, 30 APRIL.		Laagste koers.	Hoogste koers.	Gebleven koers.
Nederlandsche werk. schuld.	2 1/2 %	62 5/16		
dito	3 "	73 7/8	74	74
dito	4 "	92 3/8	92 1/2	92 3/8
dito Oost-Ind. Leening	4 "	92	92 1/8	92 1/8
dito Amort. Schuld	"	89 5/8		
Spanje 3 % thans	1 1/4 "	24 1/16	24 1/8	24 1/8
dito binnenl.	3 "	38 13/16	38 15/16	38 15/16
Rusland bij Hope 1798/1815	5 "	101 1/2		
dito 1828/1829	5 "	100 1/2		
dito bij dito 6de Lg. 1855	5 "	89 3/4	89 13/16	89 3/4
Oostenr. Metall. 1847/1852	2 1/2 "	40	40 1/16	40 1/16
dito betaalb. te Amst.	5 "	83 1/4	83 7/16	83 7/16
dito Nationale 1854	5 "	79 3/4		
Venez. 5 % Uitg. nu	1 3/4 "	12 13/16	12 7/8	12 7/8
Grenada 6 % Werk. nu Onb.	3 "	17 5/16		
dito £ 100		17 3/8		
Ecuad. Event 6 % nu	1	14 3/4		
Philad. Bank-Actien (Cert.)	"	1 1/2		

Binnenl. fondsen met beperkten handel iets minder. Voor vreemde was de stemming algemeen gunstiger, bijzonder van Spaansche en Russische, waarvan eerstgemelde aanzienlijk in prijs verbeterden; Oostenr. insgelijks iets aangenamer.

Beurs van Amsterdam.

WOENSDAG, 30 APRIL.

		Laagste koers.	Hoogste koers.	Gebleven koers.	Laatste prijzen van gisteren.
Ned. Werk. Schuld	2 1/2 %	62 1/16	62 5/16	62 3/16	62 1/8
dito dito	3 "	73 3/4			74
dito dito	4 "	92 3/8	92 1/2	92 7/16	92 5/16
Amort.-Syndicaat.	3 1/2 "	89 3/8			89 1/4
België bij Roths.	2 1/2 "	51 1/4	51 5/16		51 1/4
Spanje, onb. stukken	1 1/4 "	24 1/16	24 1/4	24 1/8	23 15/16
dito	3 "	44	44 1/4		43 3/4
dito binnenl. à 6 m.	3 "	39	39 5/16	39 5/16	38 3/8
Bewijzen coupons	"	5 1/16	5 1/8		5 1/16
Amortisabele Schuld	"	7			6 15/16
Portugal te Londen	3 "	44 7/16	44 5/8	44 5/8	44 3/8
Rus. Hope 1798/1816	5 "	101 1/4	101 3/8		101
dito dito 1828/1829	5 "	100 3/8			100 1/4
dito bij Hope 1831/33	5 "	88 1/2			
Poolsche Certificat.	4 "	76 3/8			76 1/4
Pol. Aand. m. Lot. fl. 500	*f*	156			156
Oostenr. Metallieken	5 %	78 5/8	79 1/8	79 1/8	78 1/2
dito nationale	5 "	79 1/2	80 1/8	80 1/16	79 7/16
dito 1847	2 1/2 "	39 13/16	40 1/8	40 1/8	39 5/8
dito 1851/1852	2 1/2 "	39 13/16	40 1/8	40 1/8	39 5/8
dito nieuwe	5 "	83 1/8	83 3/8	83 1/4	82 7/8
dito dito 1854	5 "	83 1/8	83 3/8	83 1/4	82 7/8

Oost. Cred.-Anstalt *f* 235, 237, Oost. Bank-Act. *f* 1286, Mex. 20 7/8, 21 1/8, 21 1/16; dito Onb. 20 7/8, 21 1/8, 21 1/16; Gren. 17 1/8, 3/16, dito Onb. 17 1/8, 3/16; dito Uitg. 7 1/16, 1/8; Ecuad. 3 3/4, dito Onb. 3 3/4, N. Ecuador 14 9/16, 15 1/8; Venez. 28 7/16, 5/8, Uitg. 12 13/16, 5 % Rusl. 5de Serie 89, dito 6de Serie 89 7/16, 1/2, 5 % Eng. Russ. 95 1/2; 5 % Thes. Amst. 101 1/2, 102.

Koers van het Geld bij de Nederlandsche bank: disconto 4 %, promessen 4 1/2 %, beleening op effecten 4 %, dito op goederen 4 1/2 %.

Koers van het Geld ter beurze van heden: beleening 4, prolongatie 4½ %, disconto 4 %.

Bij eenige affaire in Integralen waren binnenl. fondsen iets vaster. Vreemde waren over het algemeen gunstig gestemd, bij vrij levendigen omzet in Russ.; Oostenr., Spaansche en Mexik.

Laatste prijzen ten 5 ure: Integr. 2 1/2 % 62 1/4, Spanje 1 1/4 % 24 1/8 à 3/16, dito Binn. 3 % 39 5/16, Met. 5 % 79 3/16, dito Nat. 80 1/8.

Beurs van Londen, 29 April.

Consols kont. 92 à 92 1/8, dito op 8 Mei, 92 1/8 à 1/4. — Braz. 5 % 99 à 101, dito 4 1/2 % 93 à 95; dito 5 % N 1829/39 2 1/2 % — à —. Buenos-Ayres — à —. — Denem. 3 % 83 à 85; dito 5 % 101 à 103. — Ecuad. — à —, dito N. geconsolideerde 15 à 15 1/2, dito Landwarrants 4 3/4 à 5 1/4. — Grenada 3 % 18 à 19; dito Uitg. 6 3/4 à 7 1/4. — Mexico 3 % 21 5/8 à 7/8. — Peru 4 1/2 % 77 à 79; dito 3 % 54 à 56 — Portugal 4 % 48 à 50, dito 3 % — à —. — Rusland 5 % 104 à 106, dito 4 1/2 % 94 à 96. — Sard. 5 % 94 1/2 à 95 1/2. — Spanje 3 % 44 à 1/2, dito 1 1/4 % 23 3/4 à 24; dito Uitg. 7 à 7 1/4, dito Cert. Coup. 4 3/4 à 5. — Turkije 96 1/4 à 96 1/2, geguarand. dito — à —. Ven. 4 1/2 % 28 à 30; dito Uitg. 12 à 14. — Holland 2 1/2 % 63 à 65; dito 4 % 93 à 95. — Peruaansche Ecuadors 57 1/2 à 58 1/2.

Rotterdam en Antwerpen groot £ 10, ten volle gefourn. £ 8 1/8 à 3/8.
Rijnspoorw. groot £ 20, (gestort £ 11) £ 12 à 12 1/2
Namen en Luik groot £ 20, ten volle gefourn. met inter., £ 7 à 7 1/4.
Sambre & Meuse ten volle gefourneerd £ 12 3/8 à 12 5/8.

De Engelsche markt is slechts weinig hooger bij de voortdurende onzekerheid omtrent eene leening, en de weinig voldoende ophelderingen der ministers omtrent de kwestie van Kars. Consols sluiten 92 1/4 à 3/8.

In de buitenl. markt vond 1/2 % verbetering plaats in Turken, 1/4 % in Mexicanen en 1/4 in 1 1/4 % Spaansche; 3 % echter aangeboden.

Beurs van Hamburg, 29 April.

Russen 5 % 100 1/4; dito bij Stiegl. 5de serie 89, dito 1855 6de serie 89 1/4; Spanje 3 % 36 3/8, 1/4, dito 1 1/4 % 22 1/2, 3/4; Oost. Cred.-Bank 177, 178; Disconto 6 3/4 à 7 %.

Beurs van Berlijn, 29 April.

Pr. 4 % 96 1/2, leening v. 1854, 113; Bank 136 1/2, Nordb. —.

Wisselkoers.

ROTTERDAM, 29 April.

	2 maanden	K.
Lond.	11 77 1/2	11.92 1/2
Parijs	55 7/8	56 5/8
Bord.	—	56 1/4
Hamb.	34 15/16	35 1/2
do. 3/m		
	6 weken	
Fr. a/M	98 3/4	—

ANTWERPEN, 29 April

Amst.	3/4 av. P.
3 m	1/2 v. G.

PARIJS, 28 April.

	zigt.	90 dagen
Amst.	211 1/2	209 3/4

LONDEN, 25 April.

	3 maanden	K.
Amst.	12,1¼ à 2	11.19 à ½
Rotterd.	12,1¾ à 2¼	...

FRANKFORT, 25 April.

	K
Amst.	100 3/8
Weenen.	117 1/2

AMSTERDAM, 29 April.

	2 maanden.		K.	
Lond.	11.75	g.	11.87 1/2	g.
Parijs	55 15/16	p.	56 9/16	p.
Bord.	55 5/8	g.	56 1/8	g.
Genua	45 7/8	g.	—	
Livorn	39 1/4	g.	—	
Napels	86	g.	—	
Peter b.	179	g.	—	
Hamb.	35	g.	35 5/8	g.
	3 maanden		K.	
Madr.	243	g.	—	
Cadix	243	g.	—	
Sevilla	242	g.	—	
Bilbao	242	g.	—	
Lissab.	41 1/2	g.	—	
Porto	41 1/2	g.	—	
	6 weken		K	
Ween.	34 1/4	g.	—	
Augsb.	35 1/2	g.	—	
Fr. a/M	98½	g.	—	

Van een tot zes regels . . . . *f* 1.30.
Per gewonen regel . . . . - 0.20.

ADVERTENTIEN.

Bovendien 45 Cents voor Zegelregt en een Nommer der Courant.
Groote letters berekend naar plaatsruimte.

(3978) Voorspoedig bevallen van eenen *ZOON*, J. G. MOUTHAAN—Mosselmans.
Uithoorn, 25 April 1856.
Algemeene Kennisgeving.

(4017) Heden beviel voorspoedig van een *ZOON*, ANTOINETTA PETRONELLA BRUINEMAN, geliefde Echtgenoot van
Schiedam,
30 April 1856. M. G. LAGERWEIJ.

(4012) Bevallen van een' dooden *ZOON*, A. T. VAN HECKING COLENBRANDER, Dennison.
Sindang, Cheribon, 26 Februarij 1856.
Eenige Kennisgeving.

(4001) Heden overleed mijn geliefde Echtgenoot de Heer HENDRIK VAN DER LINDE Dzn., in den ouderdom van 66 jaren en 10 maanden, diep betreurd door mij, mijne kinderen, behuwd-kinderen en verdere betrekkingen.
Numansdorp, K. OVERWATER,
29 April 1856. Wed. H. van der Linde.
Verzoeke deze Algemeene als bijzondere Kennisgeving aan te nemen.

(3931) Voor de vele bewijzen van hartelijke deelneming, ontvangen bij het smartelijk verlies, hetwelk mij op nieuw heeft getroffen, betuig ik, ook namens de naaste Familie betrekkingen, mijnen opregten dank.
Rotterdam,
29 April 1856. J. MOLL VAN CHARANTE.

(3942) Bij het overlijden van mijn geachten Schoonzoon, Doctor GABRIEL VAN CHARANTE, heb ik zeer vele blijken van deelneming ontvangen, in dit, ook voor mij treffend verlies. Ik betuig daarvoor mijn hartelijken dank.
JACOB MOLL Hz.

Notaris VAN DER HOEVEN,
is **VERHUISD**, (4009)
naar het **Beursplein**, wijk **11**, No. **3**,
nevens de Heeren M. WIJT & ZONEN.

Doctor TIJKEN
is **VERHUISD** (4033)
naar de **Leuvehaven, WZ.**, hoek van de **Jongmanssteeg**, wijk **3**, No. **261**.

De KANTOREN van de Notarissen
VAN DER HOEVEN & LORIÉ,
te *Rotterdam*, (4031)
zijn **VERPLAATST**
naar het **Beursplein**, wijk **11**, No. **3** aldaar.

Dr. G. VROLIK
is **VERHUISD**
naar den **Houttuin** bij de **Oostmolenstraat**, wijk **11**, No. **186**. (4025)

Het KANTOOR van
J. B. FOORT & Co.,
in **Steenkolen**, is **VERPLAATST**, **Baan**, wijk **3**, No. **719**. (4028)

Het KANTOOR van
COOKE & VAN DER VOORT
is **VERPLAATST**,
naar de **Nieuwe Haven**, wijk **12**, No. **171**, tusschen de Kantoren van de Heeren H. BRAAKMAN & Co. en J. C. LEDEBOER. (4037)

BEKENDMAKING,
Ingevolge Artikel 28 *van het Wetboek van Koophandel*

Bij Notarieele Akte op den 11den April 1856, te *Rotterdam*, gepasseerd, hebben de Ondergeteekenden ELIAS EZECHIELS, Wisselhandelaar, en MOSES EZECHIELS, Particulier, beide te *Rotterdam* woonachtig, met elkander aangegaan eene **VENNOOTSCHAP**, ter Voortzetting der **Zaken van Wisselhandel** en hetgeen daartoe behoort onder de Firma van *MOSES EZECHIELS & ZONEN*, onder welke Firma die Zaken nu laatstelijk door den eerstondergeteekende alleen zijn uitgeoefend, voor den tijd van zes jaren, te rekenen van den 1sten Mei 1856, en mitsdien zullende eindigen den laatsten April 1862, met bepaling dat de genoemde Vennootschap daarna telkens weder voor twee jaren op den eigen Voet zal zijn Gecontinueerd, bij aldien die door geen hunner uiterlijk 6 maanden te voren zal zijn opgezegd, terwijl de Firma door beide de Vennooten zal worden Geteekend, in en omtrent alle Zaken de voornoemde Associatie directelijk betreffende, zonder die nogthans te mogen bezigen tot het Teekenen van Promessen, Acceptatien, Obligatien, Borgtogten of andere soortgelijke Particuliere Engagementen.
(7972) E. EZECHIELS.
M. EZECHIELS.

(4008) Alle degenen, die vermeenen nog eene vordering te hebben, ten laste van het Fregatschip **Edouard**, vroeger gevoerd geweest zijnde door J. M. de Winter, gelieven zich ten spoedigste te vervoegen ten Kantore van *A. F. EBELING & Co.*, in de **Posthoornsteeg**, alhier.

2de EN LAATSTE UITNOODIGING
tot de Zamenkomst der Vrijwillige Jagers van de Leydsche Hoogeschool van 1830/31.

De Ondergeteekenden noodigen hunne voormalige MEDE-JAGERS, die aan de bovengemelde Zamenkomst op *den 13den Augustus dezes jaars* verlangen deel te nemen, bij dezen uit, om daarvan uiterlijk vóór den eersten Junij e. k. aan een hunner berigt te geven, ten einde daarna van de regeling van het Feest, de vermoedelijke kosten enz., Schriftelijk mededeeling te ontvangen.
W. A. A. L. VON GEUSAU, te *Voorburg*.
K. A. POORTMAN, te *Schiedam*.
(4040) J. W. SLUITER, te *Rotterdam*.
C. VAN DER VLIES, te *Hazerswoude*.

(3993) Aan DEN HANDEL berigt ik hiermede, dat ik onder de Firma van:
W. J. Langeveld Jr. & Comp.,
mij Heden als **CARGADOOR** gevestigd heb.
Amsterdam,
1 Mei 1856. W. J. LANGEVELD Jr.
Kantoor: Buitenkant, bij de Kalkmarkt, U, 55.
Beurs: Pilaar, 10.

Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen.

De LEERLINGEN, die zich voor het **ZOMER-ONDERWIJS** hebben opgegeven, worden verwittigd, dat dit Onderwijs zal aanvangen *Maandag 5 Mei aanstaande*, en wel voor het **Handteekenen** des Dingsdags en Donderdags avonds van 7 tot 9 ure; voor het **Liniair-Teekenen**, waaraan ook de Leerlingen van de Afdeeling Rekenkunde zullen kunnen deelnemen, des Vrijdags avonds van 8 tot 10 ure, en voor de **Rekenkunde** des Maandags avonds van 8 tot 10 ure, op dezelfde geldelijke voorwaarde, als bij den Winter-Cursus.
Rotterdam, *Namens het Bestuur*,
29 April 1856. C. G. SCHUTZE VAN HOUTEN,
(3975) *Lid en Secretaris.*

(4015) Toen ik Gisteren Avond de Voorlezing van den Heer ESSER, over het eiland *Sumatra*, uit een Christelijk oogpunt beschouwd, bijwoonde, trof mij zeer, hetgeen deze mededeelde van den ellendigen toestand, waarin zich thans de bewoners van dat eiland bevinden. Ja, zij verkeeren in een' diep ellendigen toestand, en — daarvan is Nederland alleen de schuld.

Drie eeuwen geleden, heeft een Ds. VISSER, het eiland bezocht en zich in de Stad *Palembang* opgehouden, om daar het Evangelie van onzen *Heer Jezus Christus* te verkondigen, en hoewel vele Inlanders, dorst gevoelende naar het water des levens, hem hunne Schatten kwamen aanbieden, om daarvoor de blijde boodschap der zaligheid te vernemen, heeft Nederland na dien tijd eigenlijk niets meer aan dat eiland gedaan, althans niets, dat van eenig belangrijk gevolg is geweest. Het heeft geene middelen in 't werk gesteld, om, op de ons door den Heer toevertrouwde eilanden, zijn Woord te brengen en te verkondigen. En, ging de Heer ESSER, voort, ik kan u uit dat Woord bewijzen dat, indien Nederland aan dezen toevertrouwden last geen gehoor geeft, de Heer *Sumatra* en ook onze verdere bezittingen geven zal aan andere Volken, die daar dan in onze plaats dien last zullen volvoeren.

Ieder dan, die dit met belangstelling leest, helpe zooveel in zijn vermogen is, aan de volvoering van dezen last van onzen Heer, door zich gezamenlijk te vereenigen en Mannen uit te zenden naar die millioenen menschen, die, tot nog toe door onze schuld, zonder Evangelie voortleven, opdat de Heer van zijn voornemem afzie en zijn aanvankelijk begin stake op het eiland *Borneo*, waar de Engelsche natie reeds vele posten gesticht heeft en op *Sumatra*, welks Oostelijk gedeelte wij niet meer het onze kunnen noemen.

In *Amsterdam* en ook hier heeft zich een Committé gevormd, waaraan ieder door eene Circulaire eerstdaags zal worden uitgenoodigd, zich aan te sluiten tegen eene jaarlijksche bijdrage van slechts één Gulden. Alzoo is de weg tot het groote en heerlijke doel reeds gebaand.

Eerste Verificatie.

Ingevolge bevelschrift van den Edel Achtbaren Heer Regter-Commissaris, worden de bekende en onbekende Crediteuren in het **Faillissement** van MEES VISSER Willemszoon, Timmerman, Wagenmaker en Koopman, te *Sliedrecht*, (de bevoorregten en Pand of Hypotheek hebbenden daaronder begrepen) **OPGEROEPEN**, om op *Zaturdag den* 10den *Mei* 1856, des voormiddags ten *elf uren*, in Persoon of bij behoorlijk Gemagtigde te verschijnen ter Raadkamer der Arrondissements-Regtbank te *Gorinchem* (zitting houdende op het Raadhuis aldaar), ten einde tot de Verificatie hunner Schuldvorderingen over te gaan.
De Curator in voorn. Faillissement,
W. J. DE VRIES VAN HEIJST,
(4005) *Procureur.*

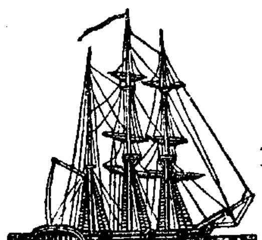

Te Rotterdam,
Ligt in Lading
NAAR
HONGKONG,
Het Snelzeilend Nederl. Gekoperd Barkschip
Java Packet,
Kapt. L. A. Heijkoop.
Adres de Reeders *C. VLIERBOOM & ZONEN* en de Cargadoors *VLIERBOOM & SUERMONDT.* (4011)

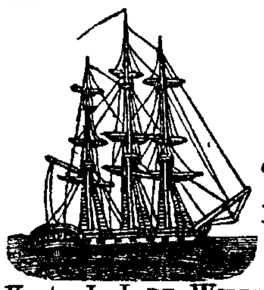

Te Rotterdam,
Ligt in Lading
NAAR
BATAVIA,
om in den loop der maand Mei te vertrekken:
Het Nederl. Snelzeilend Campagne-Fregatschip
Twee Gezusters,
Kapt. J. J. de Wilde, hebbende uitmuntende Inrigtingen voor PASSAGIERS en voerende eenen bekwamen Scheepsdoctor.
Adres bij *Wm. RUYS J.D.Zn.* (3555)

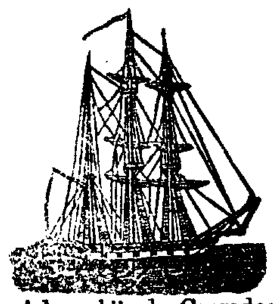

Te Rotterdam,
Ligt in Lading
NAAR (3612)
BATAVIA,
voor PASSAGIERS en GOEDEREN,
het Snelzeilend Campagne Barkschip
Scheveningen,
Kapitein N. N.
Adres bij de Cargadoors *P. VARKEVISSER & ZONEN* en *CH CORNELDER & ZOON* alhier en *DE CONINGH & BERT*, te *Amsterdam*.

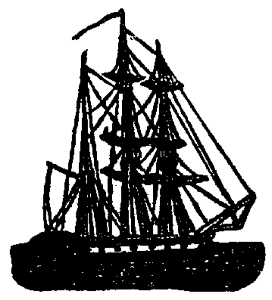

Te Rotterdam,
Ligt in Lading
NAAR
BATAVIA,
voor GOEDEREN en PASSAGIERS,
waartoe hetzelve uitmuntend is ingerigt: het Nieuw, Extra op de Zeilage Gebouwd, Nederl., Gekoperd Campagne-Barkschip
Johannes Hendrikus Ferdinand,
Kapt. G. H. Lodewijks, voerende eenen geëxamineerden Scheepsdoctor. Adres ten Kantore van *KUYPER, VAN DAM & SMEER* en *HUDIG & BLOKHUYZEN.* (3614)

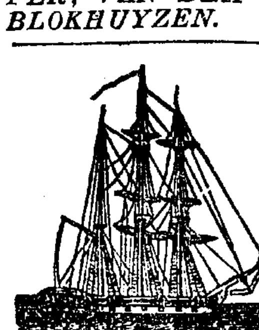

Te Rotterdam
ligt in Lading
NAAR
BATAVIA,
voor GOEDEREN en PASSAGIERS,
waartoe hetzelve uitmuntend is ingerigt, het extra Snelzeilend Nederlandsch Gekoperd Barkschip
S. van Heel, Kapt. A. H. van der Waal, voerende eenen geëxamineerden Scheepsdoctor, *om den* 15den *Mei te vertrekken*. Adres ten Kantore van *KUYPER, VAN DAM & SMEER* en *HUDIG & BLOKHYUZEN.* (3834)

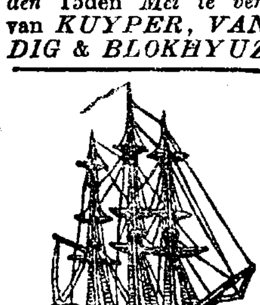

NAAR (4027)
BATAVIA,
voor PASSAGIERS en GOEDEREN,
om in het begin van Junij te vertrekken:
Het Snelzeilend Campagne-Fregatschip
Minister Pahud,
Kapt. J. M. Pfeill.
Adres ten Kantore van *Wm. RUYS J.D.Zn.*

Te Rotterdam,
Ligt in Lading
NAAR
NEW-YORK,
voor GOEDEREN en PASSAGIERS.
Het Extra Snelzeilend Gekoperd Amerikaansch Clipper-Fregatschip
Ocean Steed,
Kapt. THs. Cunningham, *Vertrekt einde Mei.*
Adres *P. A. VAN ES & Co.* (4022)

Te Rotterdam,
Ligt in Lading
NAAR
BATAVIA,
Het Snelzeilend Fregatschip
Burgemeester Hoffman,
Kapt. N. A. Dijkama,
om half Mei te zeilen.
Het Schip heeft ruime en zeer nette Inrigtingen voor PASSAGIERS. Adres bij den Reeder *H. VAN RIJCKEVORSEL* en bij de Cargadoors *KUYPER, VAN DAM & SMEER, HUDIG & BLOKHUYZEN* en *W. RUYS J.D.Zn.* (3930)

ZOMERDIENST
VAN HET
Stoomjagt *Merwede*,
(3875) varende tusschen
GORINCHEM, DORDRECHT en ROTTERDAM,
aanvangende WOENSDAG 30 APRIL 1856.
Vertrek van Gorinchem,
Maandag en Dingsdag, 's morgens ten 5½ ure.
Woensdag, Donderdag, Vrijdag en Zaturdag, 's morgens 5½ en nam. 1 ure.
Zondag, 's morgens ten 6½ ure.
Vertrek van Rotterdam.
Maandag en Dingsdag, namiddags ten 2 ure.
Woensdag, Donderdag, Vrijdag en Zaturdag, 's morgens 9 en 's namidd. 5 ure, na aankomst van den Spoortrein.
Zondag, 's namiddags ten 5 ure.

ROTTERDAM-HAVRE.
Afvaarten van **beide havens: 4, 9, 14, 19, 24, 29** *van iedere maand.*

De Stoompacket **Bordeaux,** Kapt. DE WINTER, vertrekt naar **Havre,** *Zondag* 4 *Mei.*

In verbinding, voor PASSAGIERS en GOEDEREN, met de geregelde **Amerik. Postschepen** tusschen *Havre, New-York* en *New-Orleans* en met de **Transatlantische Stoomschepen** tusschen *Havre* en *New-York* en *Havre* en *Brazilie.*

ROTTERDAM-BORDEAUX.
DIRECTE DIENST in 3 à 4 dagen.

De Stoompacket **Hollander,** Kapt. HALFWEG, vertrekt van **Rotterdam** den 8 *Mei*, en van **Bordeaux** den 18 *dito.*

In Correspondentie met den Spoorweg tusschen *Bordeaux* en *Bayonne*, en de Stoombooten tusschen *Bayonne, St. Sebastien, Bilbao* en *Santander.*

Adres ten Kantore van *SMITH & Co.* te *Rotterdam*, *P. GRANDIN* te *Havre*, *ALBRECHT & FILS* te *Bordeaux.* (3964)

ZOMERDIENST
VAN DE
Stoomboot *Maasstroom*,
VARENDE VAN
Rotterdam langs **Schiedam, Pernis, Vlaardingen** en **Rozenburg** naar **Maassluis.**
Aanvangende Maandag 5 Mei, dagelijks, uitgezonderd Woensdags.

Van MAASSLUIS en ROZENBURG naar ROTTERDAM,
Zondag, Maandag, Donderdag, Vrijdag en Zaturdag, 's morgens ten 6½ uur; Dingsdag, des 's morgens ten 6 uur; en des Woensdags uitgezonderd, dagelijks des namiddags ten 4½ uur.

Van VLAARDINGEN naar ROTTERDAM.
Zondag, Maandag, Donderdag, Vrijdag en Zaturdag 's morgens ongeveer ten 7¼ uur; Dingsdag, 's morgens ongeveer ten 6¾ uur; en des Woensdags uitgezonderd, dagelijks des voormiddags ten 10½ uur, en 's namiddags ongeveer ten 5¼ uur.

Van SCHIEDAM naar ROTTERDAM,
Zondag, Maandag, Donderdag, Vrijdag en Zaturdag, 's morgens ongeveer 7½ uur.
Dingsdag, 's morgens ongeveer 7 uur; en des Woensdags uitgezonderd, dagelijks des voormiddags ongeveer 10¾ uur; en 's namiddags ongeveer ten 5½ uur.

Van ROTTERDAM naar SCHIEDAM en VLAARDINGEN,
des Woensdags uitgezonderd, dagelijks 's morgens ten 8½ uur.

Van ROTTERDAM naar ROZENBURG en MAASSLUIS.
en tusschenliggende Plaatsen:
uitgezonderd Woensdags, dagelijks 's namiddags 12½ en 6½ uur.

Van SCHIEDAM naar ROZENBURG en MAASSLUIS.
uitgezonderd Woensdags, dagelijks 's middags ongeveer 1 en 7 uur.

Van VLAARDINGEN naar ROZENBURG en MAASSLUIS,
uitgezonderd 's Woensdags, dagelijks 's middags ongeveer 1¼ en 7¼ uur.

Nadere informatien bij de AGENTEN, en aan de STOOMBOOT,
Rotterdam, J. v. d. Made. | *Vlaardingen*, A. v. d. Viis.
Schiedam, J. Koster. | *Rozenburg*, L. Stans.
te *Maassluis*, A. van Leeuwen, in de *Moriaan*.

Correspondentien: des morgens van *Maassluis* en *Vlaardingen* met de Stoombooten naar *Gouda, Gorinchem, Nijmegen, Antwerpen*, ten 10½ uur van *Vlaardingen*, met den Hollandschen en Rhijn-Spoorweg; ten 8½ uur 's morgens van *Rotterdam* met de aankomende Stoombooten van *Gouda, Dordrecht, Gorinchem*, en den 1sten Spoortrein van *'s Hage*; ten 12½ uur met de Stoombooten van *Tiel, Heusden* en de Spoortreinen.

Ten 6½ uur 's avonds in verband met de *Moerdijksche* en *Dordsche* Stoomboot. (4030)

ROTTERDAM-HAVRE.
Voor PASSAGIERS en GOEDEREN.
De Stoomschepen:
Levant, Kapt. DAY,
Admiraal Ver-Huell, Kapt. HUS,
vertrekken geregeld van:
ROTTERDAM, 4, 9, 14, 19, 24, 29 } van
HAVRE, 4, 9, 14, 19, 24, 29 } iedere maand.
De **Levant** vertrekt *Zondag* 4 *Mei.*
Deze Dienst is in Directe Verbinding met de Packetschepen van *Havre* naar *New-York* en *New-Orleans.*
Adres bij *KUYPER, VAN DAM & SMEER,*
(3962) *Rotterdam.*

Wekelijksche Stoomvaart
TUSSCHEN
ROTTERDAM EN DUINKERKEN.
Het IJzeren Stoomschip **Prins van Oranje,** Kapt. D. VISSER, zal geregeld van hier vertrekken, *iederen Woensdag*, en van **Duinkerken,** des *Zaturdags.* (1179)
Adres bij de Agenten *JOHs. COOMS Ez. & Co.*

Stoomboot-Dienst
TUSSCHEN
ROTTERDAM EN LEITH.
Voor PASSAGIERS en GOEDEREN.
Het Engelsch Schroefstoomschip **Balmoral,** Kapt. JOHN GREIG, vertrekt van **Rotterdam** naar **Leith,** *Zaturdag 3 Mei, des morgens.*
(3987) Adres bij de Agenten BOUTMY & Co.

ROTTERDAM EN HULL.
Het Stoomschip
Ocean Queen, Kapt. **Ths. Farr,**
vertrekt van **Rotterdam** naar **Hull,**
IEDEREN ZATURDAG.
1034) Adres bij de Agenten SEEUWEN & Co.

Stoomboot-Vaart
TUSSCHEN
ROTTERDAM EN HULL.
De Stoomboot **Sea Gull,** Kapitein R. M. SAWEIJER, vertrekt van **Rotterdam** naar **Hull,** *Zaturdag den* 3den *Mei*, des morgens ten *acht* ure.
(4026) Adres bij J. B. CROL & Co.

GOUDA-ROTTERDAM.
DIENST-VERANDERING
met de **Stoomboot *d'IJSSEL*,**
te beginnen op MAANDAG 5 MEI 1856, en vervolgens alle Dagen.
(4016)
Van **GOUDA,**
's morgens ten 6 en 's middags ten 1 ure.
En van **ROTTERDAM,**
's morgens ten 9 en 's namiddags ten 4 ure.

GENERAL STEAM-NAVIGATION-COMPANY.
ROTTERDAM EN LONDEN.
De Stoom-Pakketten vertrekken met Passagiers en Goederen geregeld iederen Woensdag en Zaturdag.

ZATURDAG 3 MEI, 's morg. ten **9** ure. — WOENSDAG 7 MEI, 's midd. ten **12** ure.
Bovendien wekelijks, naar gelang van omstandigheden, extra Stoombooten, volkomen ingerigt tot het Laden van GOEDEREN en VEE.

(10299) **De Agenten W. SMITH & P. A. VAN ES.**

ROTTERDAM EN LONDEN.
VOOR GOEDEREN EN VEE.

Het Nieuw Gebouwd en Snelvarend Schroefstoomschip

DIANA, 700 Tons, Kapitein J. HUNT,

vertrekt van ROTTERDAM naar LONDEN, Zaturdag 3 Mei.

(4007) **Adres ten Kantore van PHS. VAN OMMEREN.**

AMSTERDAM & LEMMER
STOOMVAART.

DAGELIJKS per BOOT en DILIGENCES van *van Gend & Loos*

naar **Lemmer, Sneek, Leeuwarden** en **Groningen** en vice versa.
Van **AMSTERDAM**, ten 10 Ure 's Ochtends of Dadelijk na Aankomst van den 1sten Trein van den **Rhijn-Spoorweg.**
Van **GRONINGEN**, ten 5½ Ure 's Ochtends om den Laatsten Trein van **Amsterdam** naar **Rotterdam** te bereiken.

TOT VERMINDERDE VRAGHT:
Van de **Lemmer** naar **Groningen**, per *BINNEN STOOMBOOT.*
Van **AMSTERDAM**, DINGSDAG, DONDERDAG en ZATURDAG, 10 Ure 's Ochtends.
Van **GRONINGEN**, WOENSDAG, VRIJDAG en ZONDAG, 's Avonds ten 11 Ure.
Vrachten van Amsterdam naar **Groningen** vice versa.
Groote Kajuit ƒ **6.40.** Voor Kajuit ƒ **4.50.**
Informatien Kantoor *FRIESCHE REEDERIJ*, te *Amsterdam*, op de IJbrug.
Amsterdam over **Harlingen** naar **Leeuwarden.**
Van **AMSTERDAM**, DINGSDAG, DONDERDAG en ZATURDAG, } des Ochtends.
Van **HARLINGEN**, ZONDAG, WOENSDAG en VRIJDAG, }
Ten 7 Ure van **Amsterdam.** Ten 8 Ure van **Harlingen.** (3340)

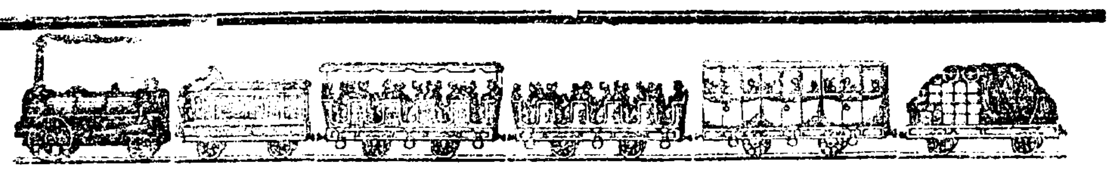

NEDERLANDSCHE
RHIJN-SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.
De Directie brengt ter kennis van het Handeldrijvend Publiek, dat geene Verzendingen per Spoorweg VAN VEE OF GOEDEREN AAN UITGAANDE REGTEN ONDERWORPEN,
naar buitenlands zullen of kunnen plaats hebben, zoo zij niet zullen zijn voorzien van de **vereischte documenten**, bij de Verzending over te leggen, ten bewijze dat hierbij aan **'s Rijks wetten is voldaan.**

De Directie der Nederlandsche Rhijn-Spoorweg-Maatschappij,
Amsterdam, 22 April 1856. **B. DONKER CURTIUS**, *President.*
(3788) **J. C. S'JACOB**, *Secretaris.*

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.
VEILING te ***Rotterdam***,
op *Donderdag den* 15*den Mei* 1856, van:
29,113 Kranjangs en Kanassers JAVA SUIKER, ligg. te *Rotterdam.*
34,244 Kranjangs en Kanassers,
4,500 dubbele Matten-Zakken JAVA SUIKER, ligg te *Amsterdam.*
6,758 Kranjangs en Kanassers JAVA SUIKER, ligg. te *Dordrecht.*
6,991 Kranjangs en Kanassers JAVA SUIKER, ligg. te *Schiedam.*
1,543 Kranjangs en Kanassers JAVA SUIKER, ligg. te *Middelburg.*
Amsterdam, 15 April 1856. (3568)

VERWHOUT.
Op **MORGEN den 2den Mei 1856**, zullen te *Rotterdam*, in het Notarishuis aan de Geldersche Kade, des middags ten **1** ure, worden Geveild:
Ca. 275 Ton Nicaragua HOUT,
aldaar aangevoerd per de Schepen **Maracaïbo** en **Mexico**, van **RIO-HACHA** en liggende in Entrepôt.
Ca. 14 Ton BARWOOD,
mede aldaar aangevoerd per **Goudkust** en **Afrikaan**, van de **KUST VAN GUINEA** en liggende in Consumtie, in de Panden van den Heer *H. van Rijckevorsel*, aan de Leuvehaven.
De Makelaars in Verwhouten geven de verlangde Inlichtingen (2953)

(3801) *P. DE BRUIJNE*, Makelaar te *Middelburg*, is van meening, als lasthebbende van zijne Meesters, op *Zaturdag* den 3den *Mei* 1856, des avonds ten 7 ure, in de Bovenzaal der Societeit *de Vergenoeging*, op de Markt aldaar, Publiek te Verkoopen:
8534 balen ***Necransie Aracan* RIJST**
2831 „ „ **PADDY,**
liggende in Consumtie aldaar, aangevoerd van *Akyab*, per het schip *Koning Willem II*, Kapitein W. BLAAKHEET. Nadere Informatien en Monsters zijn te bekomen bij de HH. *DEN BOUWMEESTER, BORSIUS* en *VAN DER LEIJE*, te *Middelburg*, en bij bovengenoemden Makelaar.

EENDENKOOI.
Na den Afloop der Verhuring van HOOI- en WEILANDEN, op de *Krabbegronden*, Eil. *Rozenburg*, te houden ten overstaan van den Notaris *VAN DORSSER*, te *Dordrecht*, op *Vrijdag* 9 *Mei* 1856, 's voormiddags *half elf* ure, in het Koffijhuis van J. ZAHN, te *Dordrecht*, zal nog in het openbaar **worden Verhuurd**, voor den tijd van 4 jaren:
De **EENDENKOOI** op de *Krabbegronden*, Eil. *Rozenburg*, met ruim **4 Bunders Griend en Koolmanswoning.**
Nader onderrigt op de *Krabbegronden* bij den Opzigter *JACOB MOL*, te *Puttershoek* bij den Heer *A. VAN DRIEL* en te *Dordrecht* bij den Advocaat en den Notaris *VAN DORSSER*. (3857)

(4024) De Makelaars *F. N. & W. H. MONTAUBAN VAN SWIJNDREGT*, te *Rotterdam*, zijn van meening, als last hebbende van hunne Meesters, op den 14den *Mei* 1856, des middags ten 12 uren, in de Zaal op de Schepenmakershaven, Wijk 1, No. 499, publiek te Verkoopen:
L. **6** Fusten *Engelsche* **LIJN-OLIE** en een Ledig **Fust.**
KL. **8** Fusten **Dito.**
KC. **16** Fusten **Dito** en een Ledig **Fust.**
GB (*in een Ruit*). **2** Fusten **Dito.**
KV (*in een Ruit*). **10** Fusten **Dito.**
K. **27** Fusten **Dito.**
KW (*in een Ruit*). **3** Fusten **Dito.**
Alles alhier aangebragt van de gestrande Stoomboot *Glen Albyn*, en zulks bij Kavelingen, zoo als nader bij Notitien zal worden aangewezen.
De Lijn-Olie is liggende in Entrepôt, Wijk 1, No. 517.

OPENBARE VRIJWILLIGE VERKOOPING
van
uitmuntende zeer hooge en vruchtbare
BOUW- EN WEILANDEN.
De Notaris *H. S. VAN RIJSOORT*, gevestigd te *Charlois*, als last hebbende van zijnen Principaal, is van meening om in het Gemeentehuis aldaar, op *Donderdag den* 8*sten Mei* 1856 te veilen, en *acht dagen later*, telkens des voormiddags ten 10 ure, af te slaan en te verkoopen:
No. 1. Vier Bunders, 76 Roeden, 44 Ellen BOUW- en WEILAND, BOEZEMLAND, KADE en BOSCHHAKHOUT, gelegen aan elkander in den Polder de *Plompert*, Gemeente *Charlois*, kadaster sectie A, Nos. 314—318, 320, 764, 765 en 766.
Verhuurd tot de ontblooting der Schoof 1857 voor ƒ 144 den hoop 's jaars.
Grondlasten ƒ 25.31.
No. 2. Twee Bunders, 17 Roeden, 70 Ellen BOUWLAND, gelegen in den Polder *Robbenoord*, Gemeente *Charlois*, kadaster sectie A, No. 478.
Grondlasten ƒ 12.36½.
No. 3. Een Bunder, 27 Roeden, 70 Ellen BOUWLAND, gelegen naast het vorige Perceel, kadaster sectie A, No. 488.
Grondlasten ƒ 7.25½.
De voorschreven twee Perceelen zijn te zamen verhuurd tot de ontblooting der Schoof 1860, voor ƒ 138.16 den hoop 's jaars.
No. 4. Twee Bunders, 46 Roeden, 80 Ellen extra best WEILAND, allergunstigst gelegen in den Polder van onder de Gemeente *Katendrecht*, tegen het Dorp *Charlois*, bij het kadaster bekend met Nommer 125.
Verhuurd voor dit jaar, alzoo tot Kermis e. k., voor ƒ 180 den hoop.
Grondlasten ƒ 21.59.
De Polderlasten bedragen in *Robbenoord* en *Plompert* ƒ 4.59 en in *Katendrecht* ƒ 5.65 per Bunder.
De Perceelen No. 2 en 3 worden na afzonderlijke veiling en afslag, gecombineerd.
De Baten en Lasten over dit geheele jaar zijn voor de Koopers.
Nadere informatien ten Kantore van genoemden Notaris. (3874)

OPENBARE VRIJWILLIGE VERKOOPING.
De Notaris *JAN VAN DER HOOP Jac.Zn.*, residerende te *Rotterdam*, als last hebbende van zijne Principalen, is voornemens om op *Woensdag den* 7*den Mei* 1856, des avonds ten 5½ ure, in het Notarishuis aldaar, publiek te Verkoopen:
8/22 AANDEELEN in het Fregatschip **Edouard**, groot volgens meetbrief 371 Lasten, liggende in de Zalmhaven te **Rotterdam**, waarvan thans Boekhouders zijn de Heeren A. F. EBBLING & Co.
Nadere onderrigtingen zijn te bekomen ten Kantore van den genoemden Notaris aan den Schiedamschen Dijk te *Rotterdam.* (4036)

ENGELSCHE MAATKOLEN.
Op *Dingsdag* 6 *Mei* 1856, 's middags 12 ure, zullen in het Logement *de Gouden Leeuw*, te *Dordrecht*, ten overstaan van den Notaris *S. VAN DORSSER*, door de Makelaars *H. Vriesendorp*, *E. Mauritz*, *A. C. van Wageningen Jr.* en *P. J. de Kanter Jr.*, om Contant Geld, in het openbaar worden Verkocht:
1501 Mudden Grove ENGELSCHE MAATKOLEN,
aangebragt van *Swansea*, per het Nederlandsch Schip *Onderneming*, Kapt. M. OUWEHAND, en wegens avarij opgeslagen en thans liggende te *Zwijndrecht*, op het Erf van den Heer H. VLIEGENTHART. (4018)

Openbare Aanbesteding.
DIJKGRAAF en HOOGHEEMRADEN van *SCHIELAND* zijn voornemens, op *Dingsdag den* 6*den Mei* 1856, te *Rotterdam*, in het Gemeenlandshuis, des middags ten 12 ure, in het openbaar aan te besteden:
1°. Het **VERHOOGEN** van een gedeelte van **Schielands Hoogen Zeedijk**, gelegen onder *Cappelle op d'IJssel*, en van een gedeelte gelegen onder *Moordrecht.*
2°. Het **AFDAMMEN** en **DROOGHOUDEN** van de **Oostersche** en **Kralingsche Sluis**, liggende aan den Steiger te *Rotterdam.*
3°. Het **LEVEREN** van **700 Elzen Helpalen** en van drie Percelen **Timmerhout.**
De Bestekken liggen acht dagen vóór de Besteding ter lezing, te *Rotterdam* in *Neêrlands Wapen* bij WIJTHOF, en in het Gemeenlandshuis; voorts wat de Verhooging van den Dijk betreft, ook te *Gouda* in *de Zalm*, te *Schiedam* bij VAN VELZEN, te *Kortenoord* bij C. VAN REYN en te *Hardinxveld*, te *Papendrecht*, te *Sliedrecht*, *Giesendam*, *Ameide* en te *Alblasserdam.*
Nadere onderrigting te bekomen bij den Fabriek-Landmeter van *Schieland*, te *Rotterdam*, en den Opzigter van *Schieland J. OUDIJK*, te *Moordrecht*. Van de Verhooging van den Dijk zal op Maandag den 5den Mei 1856 aanwijzing *in loco* worden gedaan, des voormiddags ten 10 ure, te beginnen aan Hoefslag No. 1, onder *Cappelle* voornoemd. (3739)

(4010) Door Verandering van Betrekking, wordt in de Buitenstad, op een der drukste Standen en tevens een der grootste Legplaatsen van Schepen, TER OVERNEMING aangeboden:
Eene zeer beklante TAPPERS-AFFAIRE,
het HUIS er bij in *Huur.*
Adres *franco* Brieven, onder letter U, ten Kantore van *L. VAN GEMERDEN A.Zn.*, Zaakw., op het Spui, te *Rotterdam.* (4010)

UIT DE HAND TE KOOP:
Een zes Riems GIEK,
met **Toebehooren.**
Te bevragen bij *P. STRUIJK*, aan de Zalmhaven, te *Rotterdam.* (3988)

Een extra goed Loopend Modern BILJARD,
zoo goed als Nieuw, TE KOOP. Aanvragen *franco* onder lett. Q. Adres den Boekhandelaar *REVERS*, te *Dordrecht.* (4013)

TE KOOP:
TWEE HUIZEN,
naast elkander, aan den Steiger, op den hoek der Hoofdsteeg, te *Rotterdam*, *met* of *zonder* de **Affaire** in gemaakt GOUD en ZILVER en GALANTERIEN, wordende de GOEDEREN beneden **FABRIEKS-PRIJZEN Uitverkocht.**
Te bevragen aldaar. (3662)

TE HUUR à ƒ 280: Een Net
BOVENHUIS,
in het midden der Stad, te aanvaarden met Augustus. Adres bij den Boekhandelaar *K. LOOS*, Weste Wagenstraat. (3947)

WORDT AANGEBODEN:
Eene Gestoffeerde KAMER,
met of zonder **Kost**, op een allervrolijksten Stand en rojaal Uitzigt. Adres met *franco* Brieven, onder het Nommer dezer Advertentie, aan het Bureau dezer Courant. (4020)

(4029) TE HUUR:
In het volkrijkst gedeelte der Binnenstad, een **PAKHUIS met KANTOOR,**
tegen 1 *Augustus* aanstaande.
Te bevragen bij *G. B. 'T HOOFT*, Kantoor-Drukkerij, Haringvliet, over het Zeekantoor.

TERSTOND TE HUUR:
(4038) **een ruime Watervrije Kelder.**
Te bevragen Korte Hoogstraat, Wijk 5, No. 293.

MAGASIN DE PARIS.
A. PERRIN en CIE.
Oude Leliestraat, 391, te *Amsterdam*
Volgens de MODELLEN, zullen de **Bloemen** en **Veeren**, meer dan ooit worden gedragen. Wij zijn dan ook in staat aan WINKELIERS en WODEWERKSTERS, een Assortiment aan te bieden, van de (3567)
Fijnste tot de minste Soorten,
zoo groot als nooit is gezien, bestaande in: Batist, Stroo, Krip, Gaas, Bloemen voor Hoeden, Mutsen en om te Kappen, **Panaches, Marabouts, Struis- en Fantaisie-Veeren.** ONZE PRIJZEN verschillen bijna niets van de PARIJSCHE PRIJZEN, terwijl wij het groote voordeel aanbieden, Partijen **BLOEMEN ter bezigtiging** te zenden, zoo dikwijls en voor zoo veel, of zoo weinig als zulks gevraagd wordt.

Spécialité de (2177)
CHEMISES SUR MESURE,
chez Chs. COUCKE, Hoogstraat, 27.

FABRIEK EN VAN MAGAZIJN
SPIEGELS, SPIEGELGLAS en LIJSTEN,
WESTE WAGENSTRAAT,
Hoek van de Leeuwenstraat, Wijk 5, Nos. 641 en 642.
De Ondergeteekenden hebben de eer hunne geëerde Begunstigers te berigten, dat hun MAGAZIJN ruim is voorzien van **SPIEGELS** met fraaije Vergulde Lijsten en beste Fransche Glazen, **FABRIEKLIJSTEN** voor Prentwerken, Ongefoelide **SPIEGELGLAZEN** voor Glasruiten, enz., enz.
COHEN en ABRAHAMS,
Fabrikanten in Spiegels.
PS. Twee bekwame ECHT VERGULDERS kunnen aan bovengemelde Fabriek tegen goed Salaris WERK bekomen. (4035)

GEOCTROOIJEERDE MUURVERF, — GEOCTROOIJEERDE IJZERVERF,
zijnde een uitmuntend middel tegen Vochtigen en Roetvlekkerigen doorslag der MUREN. — strekkende ter beveiliging van allerlei IJZEREN VOORWERPEN tegen Roest.
Te bekomen bij den Ondergeteekende à **50 Cts.** per ½ Ned. ℔, in Potten van verschillende grootte.
Prospectussen wegens den aard en het gebruik dezer **VERWEN**, benevens vele belangrijke Attesten wegens de deugdelijkheid derzelve, worden op aanvrage alom verzonden.
R. VAN SOMEREN,
(7841) *in Verfwaren, Lakken en Vernissen*, Oppert, 252, te *Rotterdam.*

Bij A. P. M. VAN MOORSEL,
Goudsche Singel, No. 809,
zijn te bekomen Verscheidenheid van **OVERHEMDEN**, op Maat en naar verlangd Model bij Bestelling; waar voorts eene keurige Sortering OVERHEMDEN, SLABBETJES, BORSTSTUKKEN, BOORDJES en MANCHETTEN, tot alle Prijzen voorhanden zijn.
Spécialité de CHEMISES sur mesure et selon Modèle désiré, par commande et en outre une Variété de CHEMISES, CHEMISETTES, DEVANTS, FAUX COLS et MANCHETTES, en tout Genre et à tout Prix à la main. (4014)

SIROP LAROZE
Deze Siroop is goedgekeurd door de Academie van Geneeskunde en de Artzenijmengkundige School, te Parijs.
Het blijkt uit proefnemingen, gedaan onder alle luchtstreken, dat de **Sirop Laroze**, zamengesteld uit bittere, zenuw-sterkende bast van verschillende soort, voortdurend de beste resultaten heeft geleverd in zenuwziekten, als waarin dit middel steeds wordt aangewend. Zoowel geneesheeren als zieken, hebben de resultaten immer waargenomen in de verzwakking der maag en ingewanden, waarvan de Siroop de functien herstelt; de spijsvertering wordt er door bevorderd, diarrhea, tijdelijke of Chronische onderbuiks-kwalen en bedorven maag er door genezen; ze voorkomt verval van krachten, tering, en bevordert de herstelling der zieken. Deze in de Geneeskundige wereld behaalde voordeelen hebben de hebzucht der namakers gewekt, die onder mijn Naam en Handteekening hun ellendig voortbrengsel verkoopen. Ten einde aan dien schandelijken handel een einde te maken, heb ik de merken mijner fabriekaatje veranderd. Elke Flacon mijner Siroop is gewikkeld in een geel en rood gewaterde reep papier, waarop aan de eene zijde de naam van J. P. LAROZE en aan de andere zijde in groote kapitalen deze drie letters J. P. L. gedrukt staan, benevens het stempel van het Fransche gouvernement, dat er niet mag aan ontbreken.
De Siroop is verkrijgbaar te *Parijs*, bij J. P. LAROZE, Apotheker, straat *Neuve-des-Petits-Champs*, 26; Depôts in *Holland*: te *Amsterdam*, bij H. H. ULOTH, Zeedijk, 188; te *Rotterdam*, bij VAN SANTEN KOLFF; te *'sHage*, bij RENESSE; te *Haarl*, bij KUENEN en SCHREUDER; te *Middelburg*, bij W. P. VAN DE KAMER; te *Utrecht*, bij GROOTEVORST; te *Amersfoort*, bij W. COOLHAAS; te *Groningen*, bij KUILENBERG; te *Deventer*, bij L. G. SMEENK; te *Breda*, bij A. J. JANSSEN, Apothekers. (7303)

ANDRIES HANSSEN,
geboren en gewoond hebbende in *Noorwegen*, zich later bevonden hebbende in *Californie* en volgens informatie thans verblijf houdende in de *Nederlanden*, wordt in zijn belang uitgenoodigd zich ten spoedigste te vervoegen ten Kantore van *L. VAN DER LECK Chz.*, Practizijn in de Weste Wagenstraat, wijk 5, No. 643, te *Rotterdam.* (4039)

IJZER- EN METAALGIETERIJ.
Diegene welke het Vak van IJZER en METAALGIETERIJ kundig is, en genegen een zoodanige **Zaak op te rigten**, wordt aangeboden het daarvoor noodige TERREIN, grenzende aan een in werking zijnde **MACHINE FABRIEK**, om zoo mogelijk die zaken in overeenstemming te drijven. Brieven *franco*, sub. lit. K. E. B. bij den Heer O. PETRI, Boekv. *Rotterdam.* (4023)

Een Fatsoenlijk Gehuwd JONG MENSCH, van goede Familie, wenscht zich te (4019)
ASSOCIËREN
met een **MAKELAAR** of een **COMMISSIONAIR**, of wel in eene of andere Zaak, welke een Fatsoenlijk bestaan oplevert.
Hierop reflecterenden, gelieven zich te adresseren, met *franco* Brieven onder letter B, aan den Boekdelaar *S. VAN REYN SNOECK*, te *Rotterdam.*

Roei- en Zeil-Vereeniging,
DE MAAS.
Het BESTUUR wenscht **ZES JONGE LIEDEN**, van 18 tot 25 Jaren, voor 3 tot 4 Maanden, tegen een *vast weekgeld* in dienst van de Vereeniging te nemen, om **Dagelijks te Roeijen** en zich voor **Wedstrijden** te bekwamen. Men vervoege zich op *Woensdag* 7 *Mei aanstaande*, 's morgens ten 7 ure, aan de werf van *P. STRUIJK*, aan de Zalmhaven.
(3960) L. FEHR, *Secretaris.*

Voor eene Reis naar **Java en terug** wordt zoo spoedig mogelijk een
GEËXAMINEERD SCHEEPSDOCTOR
gevraagd, voor het Schip *Zeepaard*, Kapt. GILTJES. Adres bij den Scheeps-Commissionair *LIKARDI*, te *Middelburg.* (4034)

Eene R.C. JUFVROUW, gedurende een jaar in een **Lingerie-Winkel** werkzaam geweest, zag zich gaarne in een dergelijken of
MANUFACTUUR-WINKEL
geplaatst. Reflecterenden adresseren zich met *franco* Brieven, onder het Nommer dezer Advertentie, aan het Bureau dezer Courant. (3804)

W. J. VAN ZEGGELEN'S
NIEUW DICHTWERK,
Koen Verklat met zijn Schat op het Pad!
Een Uitstapje naar de Parijsche Tentoonstelling,
heeft aangevangen in de *Eerste Aflevering* van het **Humoristisch Album**, TWEEDE JAARGANG, dat den 1sten Maart is uitgegeven.
PRIJS PER JAARGANG ƒ **6.** (1945) Uitgave van **H. NIJGH**, te *Rotterdam.*

HANDEL.
Heden ziet het licht: **Abbink**, ZEEREGT en ZEE-ASSURANTIE WETTEN ALLER VOLKEN, 2de vermeerderde druk, 2de stuk. ƒ 2.90. (Voor de Inteekenaars wordt daarbij *gratis* verzonden: LIJST van ASSURANTIEN en INSTRUCTIE voor Scheeps-Kapiteins, die de *Russische Havens* bezoeken). Met nog 2 Stukken compleet, HANDEL, door Dr. **E. v. Voorthuysen.** ƒ 0.25.
STATISTIEK van NEDERLAND, door Prof. **de Bosch Kemper.** ƒ 0.25.
WIJZE van BEHEER en TOESTAND onzer *O. en W.-Indische Bezittingen.* 2de verm. druk. ƒ 3.25.
Dr. **Stamkart**, OVER DE KORENSCHALEN. ƒ 1.30.
10daagsche Veldtogt.
HOUW en TROUW. Een Volkslied, *Oranje en Vaderland gewijd.* Door **D. T. Notten**, Ridder, enz. (Gedeeltelijk ten Voordeele van het Monument.) 30 Cents.
Slijpkens. DE VOLKSGEEST van 1830—1831 herdacht. 4de druk. 10 Cents.
KAART van den 10/d. VELDTOGT. In Kleuren. 50 Cents.
JOURNAAL van de KRIJGSVERRIGTINGEN in den 10/d. VELDTOGT. 20 Cent. (3961)
VOOR LEESGEZELSCHAPPEN.
Cruickshank, 18 JAREN aan de GOUDKUST, Vert. en Verm. door J. WEYTINGH, *Lid van den Kol. Raad*, *Reyter en Koopman te Elmina*, met uitslaande Plaat. ƒ 4.80.
WILLIAM PALMER, of de MONSTERVERGIFTIGING te *Rugeley*, met Portret. 50 Cent.
Deze hoogstberuchte zaak hangt thans voor de Engelsche Regtbank.
VOLKS-BIBLIOTHEEK. *Handboek van Kunsten en Wetenschappen*, door onze voornaamste Schrijvers; in 103 Nummers, waarvan er 54 het licht zien, elk à 22½ Cent.
Allan, MARKEN en zijne BEWONERS, met Kaart. **25** Cent.
——— SCHIERMONNIKOOG, met Kaart. 50 Cent.
——— WIERINGEN en zijne BEWONERS, met Groote Kaart. ƒ 1.—
BLOEMLEZING uit de WERKEN onzer Voornaamste Nederl. DICHTERS. 100 pag. 25 Cent. Goedkooper Boekje in deze soort bestaat er niet.

ROTTERDAMSCHE SCHOUWBURG
Buitengewone Voorstelling
van de FAMILIE WOLLRABE;
met telangloose medewerking van den Heer **H. Wieniawski**, en *eenige Artisten van den Franschen Schouwburg.*
VRIJDAG 2 MEI 1856.
CONCERT
van den Heer **H. Wieniawski.**
BERTRAND et RATON.
Vaudeville en 1 Acte.
Der Privatisirende Schauspieler.
Gelegenheids Spiel.
Het **TEKSTBOEKJE** hiervan, benevens de **Deborah**, in het *Duitsch* en *Hollandsch*, en *Griseldis*, is voor 25 Ctn. verkrijgbaar bij den Boekverkoper O. PETRI.
Aanvang 7 Ure.
Balcon ƒ 2.10, Loges ƒ 1.50, Parterre ƒ 1.20, Galerij ƒ 0.50. (3944)

CASINO
HEDEN DONDERDAG van 12 tot 2 ure
Matinée Musicale,
en HEDEN AVOND:
GROOT CONCERT,
door de **Familie DRECHSLER.**
(3914) F. J. KOOLEN.

STADS HERBERG,
aan het Nieuwe Werk.
Zaal *DE MAAS.* (4032)
HEDEN VOOR- en NAMIDDAG,
de Familie Müller.

Uitgegeven en Gedrukt bij H. NIJGH, te Rotterdam

HANDELINGEN DER STATEN-GENERAAL.

BIJVOEGSEL behoorende tot de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 1 Mei 1856, No. 121.

Tweede Kamer

Zitting van Maandag, 28 April.

Door den voorzitter wordt medegedeeld, dat door de afdeelingen tot rapporteurs zijn benoemd voor de vier wetsontwerpen, tot afwijking van de, bij de gemeentewet, ten aanzien van plaatselijke belastingen gestelde regels, in het belang der gemeenten Hoorn, Alkmaar, Purmerend en Kampen, de heeren: *Rochussen, Nolthenius, van der Poel, van Akerlaken* en *Godefroi*.

Het eind-verslag is gereed over het wets-ontwerp tot wijziging van hoofdst. IX *B* der staatsbegrooting voor 1856 (Entrepôt te Rotterdam). — Drukken en ronddeelen; wordende de beraadslagingen bepaald op aanstaanden Vrijdag.

Insgelijks is het eindverslag gereed omtrent het wets-ontwerp tot verlenging voor de gemeente Amsterdam, van den in art. 291 der gemeentewet gestelden termijn. — Drukken en ronddeelen; en beraadslagingen op Vrijdag na afloop van die over de aan de orde gestelde wets-ontwerpen.

De commissie, in wier handen gesteld zijn de stukken door den minister van buitenlandsche zaken ingezonden, nopens de wateraftappingen op de Maas en Zuid-Willemsvaart, brengt, bij monde van den heer *Strens*, daarover rapport uit. De conclusie van het rapport strekt, om dit verslag te doen drukken en daarvan afschriften te verzenden aan de ministers van buiten- en binnenlandsche zaken, onder aanbeveling dezer gewigtige aangelegenheid aan de bijzondere zorg der regering. — Wordt besloten dit verslag te doen drukken en ronddeelen, terwijl de dag der beraadslaging over de conclusie nader zal worden bepaald.

Aan de orde is de beraadslaging over het voorstel van den heer *Groen van Prinsterer*, strekkende om naar aanleiding van art. 115 van het reglement van orde, eene bijzondere commissie te benoemen, om over de verzoekschriften, die omtrent de voordragt op het lager onderwijs ingekomen zijn of nog zullen inkomen, een algemeen verslag in te leveren, hetzij vóór de beraadslaging, hetzij, indien het ontwerp niet in discussie gebragt wordt, vóór het einde der zitting.

De heer *Groen van Prinsterer* heeft thans het woord tot toelichting van zijn voorstel. Hij neemt bij voorbaat op, de bedenkingen, die tegen het voorstel zouden kunnen worden gemaakt. Hij heeft daarbij aan drie cathegorien van tegenwerpingen gedacht: 1°. zal men zeggen, dat door de aanneming van zijn voorstel een noodelooze omslag zal plaats hebben, en dat uit een dergelijk onderzoek toch geen licht voor de kamer zal kunnen opgaan; 2°. zal men zeggen: het is hier weder een volkswaan van den dag; en 3°. eindelijk zal men zich beroepen op de omstandigheden. Wat de eerste tegenwerping betreft, beroept hij zich ten bewijze van het tegendeel, op de proefneming, die hij reeds genomen had ten aanzien van adressen, waarop voor het reces is gerapporteerd. Als uitkomst geeft hij een statistiek overzigt, gepaard met wenken en opmerkingen. Hij verdeelt de adressen in drie soorten: *a* adressen tegen de wet; *b* adressen voor de wet; en *c* adressen die er niet zijn. Wat de eerste soort betreft, moet hij slechts opmerken, dat er in dat korte tijdstip reeds waren ingekomen ruim 100 tegen de wet, elk voorzien van meer dan 100 handteekeningen. Een adres uit Amsterdam bevatte alleen 711 en een uit Utrecht 919 naamteekeningen. De maatschappelijke stand der adressanten was grootendeels de volksklasse, zij het dan ook de lagere klasse; maar dit bewijst, dat het ten deze geldt een volksregt en een groot volksbelang. Maar de adressanten behoorden niet enkel tot de zoogenaamde volksklasse. Op de adressen uit Amsterdam en Utrecht hebben de meeste notabiliteiten der Protestanten geteekend, behalve nog deskundigen, mannen van het vak, zoo als men hen noemt. Hij wijst nu op de kerkelijke rigting der adressanten, het zijn Protestanten, meestal voorgegaan door de leeraren; Protestanten behoorende tot de Hervormde kerk, niet alleen van de zoogenaamde Orthodoxen, maar toch ook velen van die rigting.

Hij omschrijft nu de hoofdstrekking der adressen, die vooral ten doel hebben de handhaving van het beginsel der wet van 1806. De adressanten verlangen geen voorschrift, maar ook geene verbodsbepaling tot splitsing der school, en dat men niet met beloften worde gepaaid. Alle adressen komen daarop neder, dat eene halve eeuw getoond heeft, dat de gemengde school moet leiden tot eene godsdienstlooze school. — *b*. Spreker komt nu tot de adressen *voor* of liever die niet *tegen* de wet zijn. Er zijn er 33; daaronder bevinden zich 1°. van het Nederlandsch onderwijzers-genootschap; 2°. van eenige afgescheidenen, en voorts van sommige onderwijzers. Hij karakteriseert den inhoud van het adres van het Nederlandsch onderwijzers-genootschap. Eindelijk *c* de adressen die er niet zijn (van de neutralen) zijn van de Protestanten, de R. Katholijken en de Israëliten.

De slotsom van zijn onderzoek is, dat een aanzienlijk deel der Protestantsche bevolking zich met waardigheid en hoogen ernst tot de kamer heeft gewend, om te doen uitkomen, dat de wet is onvereenigbaar met de wenschen der Protestantsche en Christelijke bevolking. Is het nu niet wenschelijk, dat de kamer het onderzoek omtrent deze petitien voortzet, bepaaldelijk omtrent al de schakeringen, zoo even opgegeven? Hij acht dit voor zeker, onafhankelijk daarvan, of dat onderzoek omslag geeft of niet. — II. Als tweede deel zijner rede, beantwoordt de spreker thans het bezwaar, dat men hier al weder zou te doen hebben met een volkswaan van den dag en dat het volk zou zijn het slagtoffer eener politieke kunstenarij.

Wie zijn het, die er eene politieke kunstgreep van maken? Men zal zeggen: gij zelf, gesteund door eene kleine vereeniging: die van *Koning en Vaderland*. Hij doet nu een beroep op zijne eigen politieke loopbaan en die zijner vrienden, en komt tot het besluit, dat er hier geene politieke kunstenarij, maar wel eene vraag naar regt bestaat. Hij wijst voorts op de verdeeldheid in de kamer zelve, over de quaestie van het onderwijs, en de gevoelens van drie vroegere en van den tegenwoordigen minister van binnenlandsche zaken. En wat nu de vereeniging *Koning en Vaderland* betreft, hij is weinig met haar personeel bekend, doch hij is erkentelijk voor den ijver, waarmede zij de afzonderlijke school verdedigt.

Maar nu men zijne partij met de vereeniging *Koning en Vaderland* vereenzelvigt, nu moet hij zeggen, dat er tusschen die vereeniging en zijne partij geen bondgenootschap en zelfs geen overleg plaats heeft. Zijne partij heeft nooit van de voordragt op het onderwijs willen maken eene anti-ministeriele questie; en ook zij is niet van het gevoelen als het orgaan van die vereeniging, om de laatste sporen van 1848 te doen verdwijnen. Zijne partij althans heeft, wat school en kerk betreft, zeer zeker geen belang om den tijd vóór 1848 weder terug te willen. Nu zal men verder beweren, dat eene onkundige volksmenigte tot het petitionnement is overgehaald. Maar het volk is zoo onkundig niet, als het de zaak van school, kerk en godsdienst betreft. Hij durft beweren, dat als er niet gesproken was van politieke kunstenarij, het petitionnement nog veel grooter zou zijn geweest en hij wijst daarbij op het gezegde van den heer *de Brauw*, toen deze sprak van een onbedwingbaren tegenstand der natie. — III. Eene derde soort van argumenten tegen zijn voorstel is aan de omstandigheden ontleend. Hij heeft die evenwel niet kunnen vinden. Integendeel zijn die omstandigheden veeleer voor zijn voorstel. Hij wijst er op, dat deze kamer is, de kamer van 1853 en op het verwijt, aan het vorige ministerie meermalen gedaan, dat de Protestanten worden benadeeld ten gunste der Katholijken. Zou nu dat verwijt op de kamer van 1853 moeten terugvallen? Zijn er niet reeds verwijten in dien zin gedaan en trachtte men niet de adressanten van de kamer af te wenden en tot den koning te verwijzen? Sprekers partij heeft dit afgeraden. Niet dat er geene omstandigheden zouden kunnen zijn, waarin het noodig was, zich tot een Vorst van Oranje te wenden; maar het is in dat geval afgeraden, ten einde het vertrouwen op de kamer niet wierd geschokt. En zouden nu deze adressen aan de kamer geene belangstelling inboezemen, nadat zij er van gesaisisseerd is? De indruk eener verwerping van zijn voorstel zou betreurenswaardig zijn. Eene andere opmerking betreft het voorloopig verslag. Dit voorloopig verslag zal een aantal bedenkingen tegen het wets-ontwerp bevatten; maar in de hoofdgedachte zal het, naar hij vernomen heeft, niet zoo ongunstig voor het ontwerp zijn. Wat zal nu de sensatie zijn, als de natie door dat verslag zelf eene bittere teleurstelling zal ondervinden. Een laatste aanmerking ten voordeele van zijn voorstel, ontleend uit omstandigheden, is dat de wet op het onderwijs niet in deze zitting in discussie zal komen, althans dat daarvoor weinig kans bestaat; welken indruk moet dit nu op het algemeen maken? Zal men niet vragen: wat is er sedert acht jaren in deze materie niet al gebeurd en zijn wij niet nu nog in het onzekere omtrent de hoofdbeginselen? Is het dan ook uit dat oogpunt niet noodig alle middelen te baat te nemen, om licht over de questie uit de petitiën te ontleenen? Ten slotte vraagt spreker, of hij eenig antwoord kan verwachten? Het zou hem leed doen, alleen voor de zaak en de belangen van het land, en voor de wezenlijke eischen van een constitutioneel gouvernement, indien aan zijn voorstel geen gunstig lot ten deel viel. Ook met het oog op de verkiezingen, zou hem dit leed doen, omdat het wenschelijk is, dat de natie met de zienswijze der aftredende leden bekend zij.

De heer *Bosscha* merkt op, dat het hoofddoel van het voorstel door de rede van den heer *Groen* gedeeltelijk bereikt is; de afwijzing daarvan zal daarom ook niet zoo pijnlijk zijn, als de heer *Groen* zich voorstelt. Hij zal tegen het voorstel stemmen om de beteekenis van het voorstel. Hij wil den inhoud der adressen niet gering schatten; hij waardeert de bedoeling van zoo menigen leider en onderteekenaar, maar dit neemt zijne overtuiging niet weg, dat de meerderheid der teekenaars niet geweten hebben wat zij teekenden en dat zij geene rekenschap aan hun geweten of aan anderen kunnen geven van wat zij willen. Spreker stelt deze vraag: als men de voorstanders der openbare gezindheidsscholen enkel vroeg: hoe kunt gij in naam eener christelijke protestantsche natie, van overheidswege gelden vragen om scholen te bekostigen, waarin geleerd zou kunnen worden dat de reformatie een gruwel en Willem I een huichelaar was en er elders van overheidswege eene school zou opgerigt worden, waarin geleerd werd hoe het christendom zal moeten worden verloochend en waarin door een talmudistisch onderwijzer, naar zijne overtuiging, tegen het christendom zou kunnen worden te velde getrokken; welnu, als dat alles aan de adressanten ware voorgelegd, zou men dan niet gezegd hebben: los mij eerst die bedenking op, alvorens ik een adres teeken! Het geldt hier niet de vraag: of een protestantsch kind eene protestantsche opvoeding moet hebben, maar het geldt hier een groot vraagstuk van staatkundig gewigt, van volksontwikkeling, historie en staatsregt. Het is alzoo zijns inziens onjuist, dat de menigvuldigheid der naamteekeningen veroorzaakt is doordien het hier geldt een onderwerp waarover ieder kan oordeelen. En als de heer *Groen* nu beweert dat er hier een buitengewoon verschijnsel is waarvoor een buitengewoon middel moet worden te baat genomen, dan moet spr. opmerken dat er zich niet zeer lang geleden, een gelijk verschijnsel heeft voorgedaan, zonder dat men zich toen van een dergelijk hulpmiddel heeft bediend. Spr. bedoelt het voorstel nopens het instellen eener enquête betreffende den sterken drank. Talrijke adressen zijn toen ook naar de griffie verzonden zonder dat daaromtrent een afzonderlijk, algemeen kritisch verslag is opgemaakt. Er is nog een bezwaar tegen het voorstel. Ook het tegenwoordig petitionnement is gerigt tegen de meerderheid der kamer, blijkens het vroeger voorloopig verslag en het andere, dat spoedig zal worden ronddedeeld; als nu de kamer zoo veel belang blijkt te stellen in dit voorstel dan zal daardoor een contra-petitionnement ontstaan, want dan zullen zij, die niet gepetitionneerd hebben, geschokt zijn in hun vertrouwen op de meerderheid der vertegenwoordiging. De kamer moet geen speelbal zijn om door bekende en onbekende adressanten naar allerlei rigtingen geslingerd te worden. Dit is strijdig met hare zelfstandigheid.

Een ander bezwaar tegen de aanneming van het voorstel is daarin gelegen dat daardoor een onverdiend verwijt aan de commissie voor de petitien gerigt wordt die bereids op al die adressen verslag heeft uitgebragt.

De heer *Elout van Soeterwoude* beantwoordt enkele punten in de rede van den vorigen spr. vervat. Het gedane voorstel strekt geenszins om eenig zijdelings verwijt tot de commissie voor de verzoekschriften te rigten. Ook de aanval tegen het petitionnement wederlegt hij. Hij toont toch aan, dat het hier eene gewigtige zaak geldt: eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen en de uitvoering van een gewigtig artikel der grondwet.

De heer *van Lijnden* merkt op, dat door den heer *Bosscha* onwillekeurig eene blaam is geworpen op vele adressanten, die dit niet verdiend hebben. Had de heer *Bosscha* meerdere kennis van die adressen genomen, hij zou niet zoo ligtvaardig gezegd hebben, dat de adressanten niet weten wat zij willen; dat zij niet in staat zouden zijn rekenschap te geven van hetgeen zij hebben geteekend. Het geldt hier geene hooge politieke kwestie, de vraag is namelijk of de bijbel op de openbare scholen al of niet zal worden toegelaten? Daarover kunnen alle adressanten oordeelen; daarvoor is geene diepe geleerdheid noodig, om te oordeelen, of de bijbel, die steeds in onze scholen geweest is, maar eerst in den laatsten tijd daarvan geweerd is, in het vervolg door de wet daarvan zal geweerd blijven.

De heer *Groen van Prinsterer* onderscheidt in de rede van den heer *Bosscha* ernstige en min ernstige bedenkingen. De eerste laat hij rusten, maar hij beantwoordt nog nader de hoofdbedenking, dat de adressanten min kundig zouden zijn en niet in staat de beide vragen te beantwoorden, door den spr. aan de voorstanders der openbare gezindheidschool gedaan. Die vragen betreffen wel de hoogere beteekenis der questie, maar het hoofddenkbeeld van de adressen over de wet betreft bij uitnemendheid eene volkszaak binnen den kring van het begrip der menigte. Hij doet dit nader uitkomen ter wederlegging van de tegenwerping des heeren *Bosscha*.

De heer *de Brauw* zal tegen het gedane voorstel stemmen, maar niet om de redenen, door den spr. uit Amsterdam in het midden gebragt. Zonder het gewigt te ontkennen van het onderwerp, waarover het voorstel loopt, zou het tot eene kennis van de zaak en eene beoordeeling van dat onderwerp der kamer niets verder brengen. Uit dien hoofde acht hij het niet noodzakelijk, om dat omslagtige werk te verrigten. Intusschen moet hij twee stellingen van het genoemde lid beantwoorden. Ten eerste is gezegd, dat de meeste adressanten als onkundigen moesten beschouwd worden. Hij wil dit gaarne gelooven, maar hij acht het eene terugzetting van het petitieregt, als men een petitionnement wil beschouwen uit het oogpunt, dat de adressanten niet zouden weten wat ze vragen. Eene andere opmerking van het genoemde lid leidt spr. tot de verklaring, dat hij met hart en ziel Protestant is, maar dit brengt hem juist tot de gevolgtrekking dat men billijk en regtvaardig jegens allen moest zijn. Het lid uit Amsterdam heeft gezegd, dat in sommige scholen zou kunnen geleerd worden, dat de reformatie een gruwel was, die aan anderen zoo dierbaar is. Spr. daarentegen gelooft, dat dit het geval niet zal zijn en dat het onregtvaardig wezen zou dit te veronderstellen. Hij wenscht gemengde scholen onder de uitvoering van het denkbeeld van gesplitste scholen, naar het hem voorkomt, eene onmogelijkheid is.

Daarna zijn de beraadslagingen gesloten.

Met 47 tegen 9 stemmen wordt het door den heer *Groen van Prinsterer* gedane voorstel *verworpen*.

VOOR de heeren: *van Lijnden, van Heiden Reinestein, Groen van Prinsterer, Mackay, Hoffman, Kien, Elout van Soeterwoude, van Rheede van Oudshoorn* en *van Foreest*.

Vervolgens wordt zonder beraadslaging, met algemeene stemmen **aangenomen** het wets-ontwerp tot onteigening van percelen tot verbetering der binnenwateren van Rotterdam.

De commissie, in wier handen gesteld is de rekening van het fonds voor de amortisatie van schuld voor den jare 1853, brengt, bij monde van den heer *Sloet tot Oldhuis*, haar verslag uit. Het strekt om die rekening voor kennisgeving aan te nemen. — Over die conclusie zal nader een besluit worden genomen.

De commissie tot de verzoekschriften brengt verslag uit op een aantal in hare handen gestelde stukken.

Eindelijk stelt de heer *Thorbecke* voor, om het onderzoek in de afdeelingen van het wetsontwerp, omtrent het begraven van lijken, de begraafplaatsen en de begrafenisregten, — niet te doen plaats hebben op Woensdag, maar op een nader te bepalen dag, hetzij voor of na het reces.

Na eenige discussie wordt dat voorstel *aangenomen* met 34 tegen 9 stemmen. — De zitting is daarna verdaagd.

Zitting van Dingsdag 29 April.

Aan de orde is het houden eener interpellatie door den heer *van Hoëvell* aan den minister van kolonien over het koninklijk besluit van 24 October 1850, No. 45, in het algemeen en speciaal over de uitvoering die er aan gegeven wordt ten opzigte van eene onderneming tot exploitatie van tinmijnen op het eiland Billiton, aan wier hoofd zich bevindt Z.K.H. prins Hendrik der Nederlanden.

De heer *van Hoëvell*, het woord erlangende tot het doen der hiertoe betrekkelijke vragen, vangt aan met te wijzen op het verschil van meening tusschen hem en anderen bestaande over het bestuur en beheer onzer kolonien en bezittingen, vooral wat betreft de nijverheid in haren ruimsten omvang. Het gouvernement heeft in Indie eene taak op zich genomen, waartoe een gouvernement op den duur niet berekend kan zijn. Het gouvernement is daar de groote industrieel; de landbouw wordt vooral wat de producten voor de Europesche markt betreft, bijna geheel door het gouvernement gedreven. De mijnontginning was, voor kort geleden, bijna geheel onder het beheer van het gouverment. Het fabriekwezen en de handel zijn hoofdzakelijk gouvernementsbedrijven. Het is eene meening, dat het gouvernement die taak langzamerhand moet laten varen en zich tot zijn eigenlijken werkkring en roeping (beheer en bestuur) moet bepalen. Het gouvernement moet langzamerhand en niet plotseling tot dien normalen toestand terugtreden. Een plotselinge terugkeer zou schokken veroorzaken die de maatschappij in beroering zouden brengen en waardoor de nijverheid zeer zou achteruitgaan. Maar om dat doel te bereiken, moet er in de eerste plaats een weg worden ingeslagen. Vóór alles moet het gouvernement inroepen, bevorderen en aanmoedigen de particuliere industrie; en naar mate deze zich ontwikkelt, moet het gouvernement zijn werkkring op dat bedrijf inkrimpen. Eene der moeijelijkheden van die hervorming waarop men stuit en die volstrekt overwonnen moet worden, vloeit voort uit het stelsel zelf, dat men tot dusverre heeft aangekleefd, namelijk de lusteloosheid en afkeerigheid van de kapitalisten om hunne krachten aan dat veld in Indie te wijden. Dat moet nu worden weggenomen, daarheen moeten de pogingen van het gouvernement zijn gerigt. In 1850 scheen men dien weg in te slaan, wat de mijnontginning betreft, en die ontginning heeft in Indie eene onafzienbare toekomst voor zich. Hij heeft daartoe slechts een enkelen blik te werpen op den grooten rijkdom, sedert eeuwen onder den Indischen grond verborgen en door ons ongebruikt gelaten. In 1850 werd door het gouvernement eene staats-commissie benoemd, waarvan hij de eer had lid te zijn, en aan wie was opgedragen het onderzoek, of het wenschelijk was de bestaande mijnontginning aan particuliere krachten over te laten en, zoo ja, welke weg daartoe moest worden ingeslagen. De staatscommissie heeft een zeer uitvoerig rapport ingediend en het gevolg is geweest een kon. besluit van 24 October 1850, No. 45, medegedeeld aan de kamer met al de stukken bij het ontwerp van wet houdende veranderingen in het tarief van inkomende regten in Ned. Indie. Dat kon. besl. bevatte algemeene regelen, die gevolgd zouden worden bij het geven van concessien aan particulieren tot ontginning van mijnen. Over dat besluit heeft hij verlof gevraagd eenige vragen te doen aan den minister van kolonien. Hij behandelt hier geen particulier, maar allezins een nationaal belang. Dat besluit van 24 October 1850 heeft in zijn oog groote gebreken, dat is, dat het in menig opzigt is onvolledig, confuus in zijne bepalingen en dus volstrekt herziening behoeft. Hij zal thans niet de algemeene strekking van dat besluit behandelen. Hij wil zich slechts bepalen bij twee onderwerpen, die hij gelooft dat de ondervinding bewezen heeft volstrekt verbetering te behoeven. Die beide punten zijn: 1. dat in dat besluit een verderfelijk besluit is nedergelegd; 2. dat er eene leemte in is, die nu reeds treurige gevolgen heeft. 1. Het verderfelijk beginsel vindt hij in art. 4, luidende: »De ondernemingen worden door het koloniaal bestuur gevorderd en beschermd door alle zoodanige middelen als hetzelve, *na overleg met de concessionarissen* het meest doelmatig oordeelt. De daaruit voortvloeijende vermeerdering van uitgaven komt voor rekening der concessionarissen, die den vereischten waarborg voor de teruggave stellen. In geen geval worden geldelijke voorschotten door het gouvernement verleend. Dit beginsel is door de ondervinding bewezen nu reeds verderfelijk te zijn, hetgeen hij staaft door een feit. Voor het besluit van 1850 was er bij het gouvernement aanvrage gedaan, om op het eiland Billiton, dat rijk is aan tin, eene mijn-ontginning te beproeven. Prins *Hendrik der Nederlanden* was degene, die aan die onderneming de impulsie gaf en in zijn oog een voortreffelijk en navolgenswaardig voorbeeld aan de natie heeft gegeven. Terwijl nu hier die aanvrage in behandeling en de commissie werkzaam was, was ook het Indische gouvernement werkzaam op zijne wijze in deze zelfde aangelegenheid. Het zond een deskundige naar het eiland Banka om nopens den toestand van het mijnwezen onderzoek te doen. Daarover werd een zeer uitvoerig rapport uitgebragt en het resultaat was, dat de mijnen daar voortreffelijk en uitmuntend geschikt waren tot ontginning. Dezelfde deskundige werd ook gezonden naar Malakka, ten einde een rapport uit te brengen over de particuliere mijn-ontginning, die daar werkzaam was. Het resultaat was, dat de mijn-ontginning zich in zeer droevigen toestand bevond. In de derde plaats werd dezelfde deskundige gezonden naar Billiton, om te onderzoeken in hoe ver dat eiland geschikt ware, tot mijn-ontginning door particulieren; en het resultaat was, dat, nadat een aantal boringen was beproefd, verklaard werd, dat op het eiland Billiton geen tin gevonden werd. Het rapport was zeer uitvoerig en is later in druk verschenen. Toen nu de heer *van Tuyll van Serooskerken* te Batavia kwam, om nadat het kon. besl. genomen was, overeenkomstig dat besluit met het gouvernement een contract aan te gaan nopens de ontginning der tinmijnen, vernam hij de teleurstellende tijding, dat er geen tin gevonden werd. Wanneer nu de heer *van Tuyll* niet een man van groote geestkracht en voortvarenheid geweest ware, dan had hij zich bij dat rapport neergelegd en de zaak er bij gelaten. Maar de heer *van Tuyll* nam het besluit om zelf naar Billiton te gaan, waar hij met deskundigen aankwam. Naauwelijks was hij vier uren aan wal of hij vond tin in zoodanigen overvloed, dat de exploitatie op ruime schaal plaats vond. Nu moest het kon. besl. worden opgevolgd en de concessie werd aan prins Hendrik en den heer *van Tuyll* verleend, waarna het contract tusschen beiden tot stand kwam. Met welke uitkomsten zijn nu die ondernemers op Billiton werkzaam geweest? Hij zal enkele dier uitkomsten opgeven. Een kapitaal van ongeveer 4 ton is aan de zaak dienstbaar gemaakt. Drie en twintig mijnen zijn in exploitatie en nog dagelijks ondervinden zij uitbreiding. 400 Chinesche arbeiders zijn er heen gevoerd en zijn werkzaam aan de mijnen. Maar vooral heeft de onderneming de voortreffelijkheid van particuliere industrie doen uitkomen door den invloed, dien zij heeft te weeg gebragt op den toestand der vroegere bevolking van Billiton. Toen die bevolking zich daar neerzette, was zij eene woeste horde zonder bestuur. Thans is er een geregeld bestuur. Er zijn wegen aangelegd, de veiligheid neemt dagelijks toe, er is eene vermeerderde welvaart bij de bevolking zigtbaar, maar, wat bovenal merkwaardig is en van groot belang. de bevolking op Billiton bestond aanvankelijk uit visschers, die bij dit hun bedrijf ook strandroof uitoefenden, tot digt bij Batavia toe. Maar wat is gebeurd, kort nadat de onderneming tot stand kwam? Dat die roovers bevolking haar rooverbedrijf heeft laten varen, hare wapens heeft afgelegd en zich aangemeld heeft om hare diensten voor het werk der mijnontginning aan te bieden, en thans is zij eene rustige en werkzame bevolking. Ziedaar de gevolgen van particuliere industrie. Hij heeft deze bijzonderheden niet geput uit de verslagen over Indie (het laatste is van 1853). De wijze waarop die verslagen worden ingerigt, is niet geschikt om de kennis met hetgeen in Indie voorvalt, te vermeerderen of om zich voldoende op de hoogte der zaken te stellen. Hij heeft die bijzonderheden uit eene bron, die even geloofswaardig is als de officiele bronnen van het gouvernement. Hoe zijn die resultaten verkregen? Zij zijn verkregen in weerwil van veel tegenwerking en tegenkanting. Uit de stukken tusschen het gouvernement en den heer *van Tuyll* gewisseld en waarvan eenige hem ter inzage door den heer *van Tuyll* zijn toegezonden, blijkt, dat de onderneming werd begonnen onder de ongunstigste omstandigheden van afgunst en naijver, en van harde en niet verdiende tegenwerking. Met het oog op de personen der concessionarissen mag aan die algemeene verklaring veel waarde en veel gewigt worden geschonken. Hij zal zich nopens die tegenwerking slechts tot één punt bepalen en wel tot de bepaling van art. 14 der overeenkomst, in verband met art. 4 van het besluit van 24 October 1850. In dat art. 14 wordt bescherming verleend. Welke is die bescherming? Niets anders dan die van een geregeld bestuur; eene verpligting die op ieder gouvernement rust. En nu zijn er ter uitvoering van die bescherming een aantal ambtenaren en beambten, benevens eene militaire reserve, bij de onderneming geplaatst. De uitgave voor die bescherming wordt in rekening gebragt van de belanghebbenden en bedraagt jaarlijks 19 à 20.000 Gld. Maar door die onderneming heeft het gouvernement nog meerdere inkomsten van Billiton. Door de vermeerdende welvaart is de opbrengst der belastingen, enz. gestegen tot ongeveer *ƒ* 6000 en zal nog meer stijgen, terwijl er vroeger bijna niets werd opgebragt. Nu heeft het Gouvernement die som aan de concessionarissen in rekening gebragt, terwijl de laatsten beweren, dat daarvan moeten worden afgetrokken, de meerdere inkomsten, die het gouvernement erlangt. Hij gelooft, dat dit verlangen allezins billijk is en in overeenstemming met art. 4 van het kon. besluit en art. 14 der overeenkomst. Zij hebben zich uit dien hoofde op 2 Maart 1855, gewend tot den minister van kolonien en één hunner nogmaals op 4 Mei. En nu heeft de minister hen verwezen tot den Gouverneur-Generaal en hij droeg dezen op te onderzoeken, of er niet eenige vermindering van kosten konde plaats hebben, zonder aan de bescherming te kort te doen. En nu nam de gouverneur-generaal een besluit op 18 Julij 1855, doch waarbij de kwestie niet werd uitgemaakt, maar waarbij de concessionarissen andermaal tot den minister van kolonien werden verwezen. In November vervoegden zich de concessionarissen derhalve op nieuw tot den minister en deze gaf op 22 Januarij 1856 te kennen, dat zij zich vergisten door te meenen, dat *hij* moest beslissen, maar dat de gouverneur-generaal moest beslissen. De gewisselde stukken tusschen de concessionarissen en het gouvernement zijn zeer belangrijk, om te doen uitkomen de loyale handelwijze en de juiste en heldere begrippen, die er ten aanzien van particuliere ondernemingen bij de concessionarissen bestaan, maar zij zijn ook belangrijk, als eene leerzame bijdrage voor de kennis van de wijze, waarop het gouvernement de particuliere industrie opwekt en bevordert en hoe het uitvoering geeft aan het besluit van 1850. Indien nu met deze concessie zoo wordt gehandeld, hoe zal het dan zijn met andere? In derde plaats zijn de stukken belangrijk als bewijs, hoe verderfelijk het stelsel van art. 4 van het besluit werkt. Dat stelsel is eene bron van voortdurende verwikkeling. De reden daarvan ligt voor de hand. De concessionnarissen toch verlangen niet meer ambtenaren, beambten en militairen, dan voor hunne onderneming noodig is. Maar het gouvernement heeft een ander standpunt en andere pligten op het eiland te vervullen, dan alleen voor die onderneming te zorgen. Telkens zijn er dus moeijelijkheden ontstaan over de vraag, hoe vele ambtenaren er noodig waren. Maar ook om eene andere hoogst gewigtige reden zijn die stukken belangrijk. Moet een gouvernement toch in overleg treden met particulieren, om te weten, welke middelen het moet gebruiken, om zijn pligt van bestuur en politie te volbrengen? Dit intusschen bepaalt artikel 4 van het besluit en uit dien hoofde is eene herziening van dat artikel 4 volstrekt noodig. Die herziening is het werk, niet van den gouverneur-generaal, maar van den minister van kolonien; en hij meent dus, dat hier te lande de noodige maatregelen daartoe moeten worden genomen. — Maar er is nog een tweede punt, dat hij wenscht te behandelen, de gewigtige leemte namelijk, die in het besluit van October 1850 bestaat. Dat besluit heeft herziening noodig, omdat de ondervinding heeft geleerd, dat ééne categorie van mijnwerken bepaald belemmerd wordt en het onmogelijk wordt gemaakt die te bearbeiden, als niet in het besluit opgenomen. Er zijn, behalve de gouvernements-gronden, ook eenige belangrijke leenen bij de inlandsche vorsten, waarover het gouvernement het toezigt heeft. Daaronder bevindt zich de Archipel van Riouw, die rijk is aan minerale voortbrengselen. Tusschen den onderkoning van Riouw is in 1852 met particulieren een contract gesloten tot mijn-ontginning op het eiland Katimon. De spreker heeft destijds over die zaak eenige vragen gedaan. Het eerste antwoord van de regering was toen, dat hij niet was op de hoogte der zaak. Later is geantwoord, dat de onderkoning van Riouw zoodanig contract niet kon sluiten zonder goedkeuring van den sultan van Linga. Later heeft hij evenwel bewezen, dat de onderkoning die goedkeuring niet behoefde; doch in weerwil daarvan is aan dien gestelden eisch toch voldaan en heeft de sultan dan ook die goedkeuring verleend. Doch de zaak is nog niet ten einde; want in 1855 werd bij besluit van den gouverneur-generaal het verzoek tot exploitatie gewezen van den hand. Maar zonder de goedkeuring van het gouvernement is de exploitatie geheel onmogelijk. Als toch het gouvernement geene goedkeuring heeft gehecht aan de zaak, dan hebben de ondernemers geen waarborg, dat de gouvernements-ambtenaren zóó zullen handelen dat de exploitatie mogelijk zij. Intusschen moet hij wijzen op art. 84 van het reglement op het beleid der regering van Nederl. Indie, bepalende, dat het verlof van den gouverneur-generaal of buiten Java en Madura van den hoogsten gewestelijken gezaghebber noodig is tot het instellen van burgerlijke regtsvorderingen en van vervolgingen tot straf tegen inlandsche Vorsten en hoofden, bij algemeene verordening aangeduid. Derhalve door het gebrek aan regelen in het besluit nopens de mijn-ontginning is tot dusverre belemmerd eene onderneming, die zoo schoone uitkomsten belooft. De spreker neemt uit een en ander aanleiding tot het doen der volgende vier vragen: 1°. Hebben wij weldra eene algemeene herziening van het besluit van 24 October 1850 te wachten, in dien zin, dat de inhoud daarvan beter zal worden in overeenstemming gebragt met de considerans, om den delfstoffelijken rijkdom van den O. I. Achipel dienstbaar te maken aan de ontwikkeling van de Nederl. nijverheid? 2°. Heeft de ondervinding geleerd, dat het stelsel nopens de vergoeding der kosten, die het gouvernement besteedt voor de bescherming uitgedrukt in art. 4, moet worden vervangen door een ander stelsel?

3°. Moet het besluit van 24 October 1850 niet worden aangevuld met de regelen, volgens welke de goedkeuring van het gouvernement op overeenkomsten tusschen particulieren en inlandsche vorsten nopens particuliere ontginningen, zal worden verleend? 4°. Bestaan er bezwaren bij de regering, om over te leggen de stukken nopens de gerezen moeijelijkheden wegens de tin-exploitatie op Billiton en het besluit van den gouv.-generaal van Julij 1855, waarbij het verzoek tot goedkeuring van het contract tusschen den onder-koning van Riouw en den heer *van den Berg*, is gewezen van de hand?

De *Minister van Kolonien* gaat alvorens op de bepaalde punten te antwoorden de algemeene beschouwingen van den vorigen spr. na. Er zijn van die zijde meermalen verwijten tot de regering gerigt over tegenwerking en de nadeelige gevolgen daarvan op den landbouw en de industrie in Indie. Die verwijten zijn vroeger voldingend wederlegd, maar hij moet toch nog doen opmerken, dat dat verwijt nooit kan slaan op het kon. besluit van 24 October 1850, want dat besluit strekt juist tot bevordering der particuliere industrie. Men klaagt over de slechte toepassing en uitvoering van dit besluit, doch hij zal feiten opgeven om het tegendeel te bewijzen. Onder de werking van dit besluit is: 1°. de tinontginning op Billiton tot stand gekomen; 2° is in 1854 met den heer *Wijnmalen* eene overeenkomst tot stand gekomen tot exploitatie der steenkolenmijnen in de Zuid- en Ooster-afdeeling van Borneo; 3°. is in 1855 eene naamlooze vennootschap gevormd tot bevordering der mijnontginningen, welke vennootschap thans in werking is. Dit zijn toch zulke ongunstige resultaten niet. Er is nog concessie gegeven tot exploitatie der kopermijnen op Timor, doch daaraan is, uit gebrek aan geld, geen gevolg te geven. Het verwijt dus van tegenwerking der particuliere industrie, is van allen grond ontbloot. Hij komt nu tot de handelingen van het gouvernement ten aanzien der tinontginning op Billiton. In de eerste plaats merkt de minister op, dat het verwijt bezwaarlijk ingang kan vinden, dat er tegen-

werking zou hebben bestaan bij eene onderneming, waarbij zoodanige hooggeplaatste personen belang hebben; veeleer gelooft men dan aan begunstiging, hoezeer dan ten onregte. Er is hier echter noch van begunstiging, noch van tegenwerking sprake geweest. Deze onderneming heeft zich niet te beklagen over het gouvernement; de minister zelf heeft, als lid van den raad van Indie, medegewerkt tot de tot stand brenging der bedoelde overeenkomst, en het gouvernement heeft de bepalingen van het contract met de meeste gemoedelijkheid uitgevoerd. De helft der kosten voor de militaire bezetting is voor rekening van het rijk; beschermende aanschrijvingen zijn van hier uit, in het belang der onderneming, gegeven. Het is niet aan de regering te wijten, dat eene zoo kolossale onderneming in den aanvang tegenvalt. — Men zegt, dat het gouvernement van de kosten de inkomsten moet aftrekken, die het geniet, maar de minister ontkent bepaaldelijk de gehoudenheid der regering om van de kosten de inkomsten af te trekken. De billijkheid kan eene tegemoetkoming mede brengen, maar het contract brengt dit niet mede, en, zoo dit uit het contract bleek, dan hadden de concessionarissen toch immers de vrijheid om het contract te doen gelden, daar en waar het behoort. De minister doet hulde aan den ondernemingsgeest en ijver der concessionarissen. Hij erkent, dat het aanwezen der onderneming van gunstigen invloed is geweest tegen de zeerooverij en het inwendig bestuur van Billiton. Maar als men het gouvernement beschuldigd van tegenwerking en van opdrijving der lasten van de onderneming, dan moet hij er tegen opkomen, omdat een dergelijk verwijt ten eenenmale ongegrond is. — Wat nu aangaat de gevraagde inlichtingen nopens de overeenkomst van den heer *van den Berg* met den onderkoning van Riouw, geeft de minister te kennen, dat hij het besluit van Julij 1855 voor zich heeft; hij leest dit besluit geheel voor, omdat de heer *van Hoëvell* slechts een gedeelte er van heeft voorgelezen en daardoor de kamer in dwaling gebragt heeft. De minister geeft voorts den loop der zaak op, welke is opgelost bij het besluit van 9 Julij 1855. Hij stelt op den voorgrond, dat deze ontginning wenschelijk is en strekkende tot bevordering der welvaart; bij het gouvernement van Ned. Indie bestond er ook geen bezwaar, dat de onderkoning van Riouw eene overeenkomst sloot met den heer *van den Berg*, doch zonder dat er iets mogt geschieden tot verkorting der regten van het gouvernement, en met opvolging der bepalingen van het besluit van October 1850. Doch de overeenkomst, zoo als die is liggende, was niet vatbaar voor goedkeuring. En waarom niet? Omdat de heer *van den Berg*, in strijd met de aloude regerings voorschriften, zich regtstreeks met den onderkoning in aanraking heeft gesteld. Het was van de regering zeer pligtmatig om, onder dergelijke omstandigheden, de overeenkomst niet goed te keuren.

De *Min.* gaat nu over tot de beantwoording der gedane vragen door den heer *van Hoevell*: 1°. of er weldra eene algemeene herziening van het besluit te wachten is, in dien zin, dat de inhoud daarvan beter in overeenstemming worde gebragt met den considerans van het besluit. — De minister beantwoordt die vraag toestemmend. Het koninklijk besluit van 1850 zal herzien worden; zijn voorganger heeft, voor zijn aftreden, reeds de wijziging van het besluit in overweging genomen, met het doel om dat besluit dienstbaar te maken aan bevordering der particuliere industrie; 2°. of art. 4 van het besluit van October 1850 zal vervangen worden. — De *Min.* zegt, dat de regering niet voor hare rekening kan nemen al de kosten aan particuliere ondernemingen verbonden. Zijn ze te bezwarend, dan kan men een beroep doen op het gouvernement, maar daaruit volgt niet de noodzakelijkheid der vervanging van het bedoelde art. 4. — 3°. of het besluit van October 1850 niet moet aangevuld worden met regelen, volgens welke de goedkeuring van het gouvernement wordt verleend op overeenkomsten tusschen particulieren en inlandsche vorsten aangegaan nopens particuliere ontginningen. Deze vraag wordt door den minister toestemmend beantwoord. — 4° of er bij de regering bezwaren bestaan tot overlegging der stukken betreffende de tin exploitatie op Billiton en het besluit van den gouv.-generaal van Julij 1850, waarbij de goedkeuring werd geweigerd van het contract van den onderkoning van Riouw en den heer *van den Berg*, — op deze vraag geeft hij te kennen, dat hij die stukken niet mag overleggen, omdat hij onlangs een adres van Z. K. H. prins Hendrik heeft ontvangen, waarbij gevraagd wordt, dat de inkomsten van Billiton zullen strekken tot vermindering der kosten van de onderneming. De minister heeft dat adres aan de gunstige overweging van den gouverneur generaal aanbevolen.

De heer *Sloet tot Oldhuis* beklaagt zich, dat de minister zijne meening over de koloniale aangelegenheden niet ontvouwd heeft; het was juist nu de gelegenheid om de Indische regering te verdedigen en de eigen zienswijze des ministers bekend te maken. Spr. heeft zich verheugd in de interpellatie, omdat het hem is voorgekomen, dat prins Hendrik op eene min waardige wijze door het gouvernement is behandeld. Als zulk een hooggeplaatst persoon zich aan het hoofd eener onderneming stelt, dan had het gouvernement zulk luisterrijk streven op allerlei wijze moeten ondersteunen. Men had mogen verwachten, dat de billijke reclame der concessionarissen niet van Pontius naar Pilatus ware gezonden. Hij schrijft dit toe aan de oude koloniale taktiek, en hij is niet vreemd aan het vermoeden, of men de ondernemers niet indirect wilde bewegen de onderneming aan de regering af te staan. Nog om eene andere reden verheugt hij zich over de interpellatie, omdat er niet genoeg gewezen kan worden op de groote delfstoffelijke schatten, die Ned. Indie bevat. Het ijzer in Indie is nog niet ontgonnen, terwijl de voorraad zich dáár bevindende, geheel ons land kan voorzien. Er is nog geen pond amonium in den handel gebragt. Waarom is er geen geld te vinden tot exploitatie der kopermijnen op Timor? Wat wordt er gedaan aan de kwijkmijnen op Sumatra. — Men zal hem zeggen, dat hij nog nooit in Indie is geweest; dat daar alles woest is; men zal hem wijzen op de uitgestrekte bosschen en vragen: hoe men daar kan ontginnen? Maar spr. antwoordt, dat al die ontginningen overal en van den aanvang af, begonnen zijn in de woeste streken der bekende wereld. De oorzaak der niet-ontginning kan dus aan dergelijke locale toestanden niet te wijten zijn. Z. i. zijn er geheel andere redenen voor het verzuimd mijnwezen; zij moeten gezocht worden in onzen kolonialen geest, en dat is een rare geest, die alles beheerscht. Die geest houdt zich schuil, maar zijn invloed straalt op alles door; hij heeft duizend oogen, en is zeer gekant tegen al wat particuliere Europesche nijverheid is. En waarom? omdat de Indische Archipel als een wingewest beschouwd wordt, dat alleen door ambtenaren mag geregeerd en geëxploiteerd worden; men wil daar geene vrije onafhankelijke industrieele klasse, die de handelingen der ambtenaren zoude kritiseeren of verklappen, en daarom is ook het bekende besluit van 1853 verschenen. Van daar dat men niet gaarne vereeniging van industrieele krachten op Java ziet. De minister zeide, dat er eene naamlooze vennootschap was opgerigt voor particuliere indrustrie. Spr. hoopt dat die vennootschap goed zal gaan en dat men niet aan het gouvernement in de ooren zal blazen, dat die vennootschap voor Indie gevaarlijk is, want anders is de gouv.-generaal bevoegd de ontbinding der vennootschap uit te spreken, zonder er iemand rekenschap van te geven. Hij wenschte van den minister gaarne zijne individuele meening te hooren, nopens de uitbreiding der particuliere nijverheid in Ned. Indie; het is eene zaak van gewigt, waarbij het geheele Nederl. volk belang heeft. De minister van kolonien heeft bij zijn optreden geen programma gegeven; men kent zijne vroegere loopbaan; er is een tijd geweest dat zijn hart gloeide voor alles wat aan beschaving en ontwikkeling van het Chrisrendom in Indie bevorderlijk kon zijn; hij heeft zich ook een schoone dageraad voor Indie voorgespiegeld; maar spr. vraagt, of het waar zou zijn, dat de minister, bij de aanvaarding zijner portefeuille, dit alles als utopiaansche droomerijen der jeugd heeft weggeworpen; zoo ja, dan zou hij hem en Indie beklagen. Maar dan zou hij hem toch zeggen, dat die jeugdige zuivere inspraak en indrukken der jongelingschap, in den regel meer de waarheid nabijkomen, dan de koele redeneringen van een vergrijsd staatsman. Spr. zou gaarne de meening van den minister kennen nopens de particuliere industrie en hersteld zien de grieven der concessionarissen.

De *Minister van Kolonien* beantwoordt nog nader sommige bedenkingen. Wat de verpligting van het Indische regelement betreft om de ontginning op Billiton te bevoordeelen, er is, gelijk hij reeds gezegd heeft, noch van bevoorregting, noch van tegenwerking sprake waar het gouvernement met particulieren contracteert; en het toekennen van gunsten kan ook allerminst in de bedoeling van Prins Hendrik gelegen zijn. Wat 's ministers persoonlijke denkwijze, nopens de particuliere industrie aangaat, hij verklaart dat hij daarvoor zeer gunstig is gestemd. Schatten zijn daardoor reeds aan Nederland bezorgd en vloeijen nog meer en meer herwaarts. Reeds in het regeringsreglement van 1854 ligt ook de kiem voor de bevordering der industrie. Hij dankt den heer *Sloet* voor het streelende getuigenis over zijne vroegere loopbaan. Hij gelooft niet dat het gepast is hierover verder uit te weiden. Als het hem gegund zal zijn eenigen tijd belast te blijven met de portefeuille van kolonien, zal hij in de gelegenheid zijn van zijne beginselen te doen blijken; en hij zal dan liever een beroep doen op het oordeel van den heer *Sloet*, dan nu reeds vooruitloopen op hetgeen hij doen of niet doen zal.

De heer *Thorbecke* herinnert, dat de minister zich heeft beroepen op feiten tot betoog der heilzame werking van het besluit van 1850, waaruit blijken zou, dat het verrijt van allen grond is ontbloot, dat de regering de particuliere industrie niet genoeg be vordert. Die feiten zijn: 1°. dat de onderneming op Billiton is tot stand gekomen; 2°. dat in 1854 eene overeenkomst is gesloten met den heer *Wijnmalen*; en 3°. dat eene concessie is verleend tot ontginning van kopermijnen op Timor. Spreker keert de orde dier feiten om en begint met het derde; eene concessie, die niet uitgevoerd is. Dit bewijst dus niets voor de goede werking van het besluit van 1850. Wat het tweede betreft, heeft het geen gunstigen indruk op hem gemaakt, dat de concessie is overgenomen door eene maatschappij. Dit schijnt dus eene speculatie te zijn en het blijkt niet hoe ver de zaak met die maatschappij is gevorderd. Ook dit is dus nog geen groot uitwerksel van het besluit. Nu blijft alleen over No. 1, juist dat feit, waarover de bezwaren loopen en dat het onderwerp dezer interpellatie uitmaakt De minister meent dat art. 4 geene herziening behoeft. Spreker vindt dat artikel op zich zelf ook goed, maar het kan op onderscheidene wijzen worden uitgelegd. Er moet, naar zijn oordeel, wel degelijk eene afscheiding van de gewone gouvernementskosten zijn bij het in rekening brengen aan de ondernemers. Hij beweert niet, dat het gouvernement overal een geregeld bestuur op een afgelegen punt moet bekostigen, omdat daar eene onderneming heeft gevestigd; maar hij komt ook niet tot de tegenovergestelde opvatting, dat het gouvernement zich moet onttrekken aan alle kosten. Maar, zegt de Minister, de regering kan niet alle uitgaven van particuliere mijn-ontginning voor hare rekening nemen. Dit is zeer juist; maar de vraag is, of alle algemeene gouvernements-uitgaven zullen komen ten laste der ondernemers, of de regering zich stuk voor stuk moet laten betalen, en of zoodanig gouvernement, gezegd worden de nijverheid te bevorderen? Hij meent, dat zoodanige opvatting noch de ware, noch de eenige uitvoering van art. 4 van het besluit van 1850 is, zijns inziens moeten de ondernemers eene billijke tegemoetkoming geven in de kosten, maar niet zoo, dat het gouvernement kosteloos of met winst zijne bescherming moet verkoopen. En wat nu de individueele beschouwingen van den minister van kolonien betreft, hij kent den gouverneur sedert lang en de minister ook niet van gisteren; wanneer hij dus over zulke groote beginselen spreekt, is hij zeker geen tegenstand te ontmoeten. Maar iets anders is het, om op het van terrein handelen te komen; want men handelt niet alleen, men is verpligt werktuigen te bezigen, en het is niet iedereen gegeven zijn geest zoodanig over het geheel uit te storten, dat allen in dien geest handelen. Hij vergelijkt den bestaanden gang bij dien eener machine. Wanneer die machine een zekeren gang heeft gekregen, dan kunnen de beste bedoelingen en de zuiverste inzigten worden verijdeld, en daarom is het nuttig, dergelijke groote zaken in deze vergadering met vrijmoedigheid te bespreken. Hij gelooft daarbij, dat het de pligt is van den minister, het oordeel, dat geveld wordt, aan de handelingen zelven ter toetse te brengen, en te vragen, in hoever die handelingen beantwoorden aan hetgeen de minister of de gouv. generaal buiten de handeling zelf zou gewenscht hebben.

De heer *van Hoëvell* antwoordt nog vooreerst, dat hij dezen morgen althans niet algemeene klagten, maar meer speciale punten heeft ter sprake gebragt. Hij beantwoordt nog nader den minister. Het gouvernement, zeide men, had krachtig medegewerkt tot bevordering der tin ontginning op Billiton. Spreker daarentegen wijst op het oponthoud en de herhaalde verwijzing van den gouv.-generaal naar den minister van kolonien en zoo omgekeerd. Hij wederspreekt de bewering, dat hij eene onvolledige lezing van het besluit van Julij 1855 heeft gegeven, want dat kon hij niet. Hij heeft het besluit niet. Hij kan er niet meer uit voorlezen dan het dispositief. Hij komt alsnu in eenige nadere ontwikkelingen over de onderneming van den heer *van den Berg*, en toont het belang aan, dat men geene aanleiding geve, dat de ondernemingen van industrie in handen vallen der Engelschen, die op Singapore in de gelegenheid zijn om met den sultan van Linga overeenkomsten te treffen; terwijl de onder-koning van Riouw nu nog aan eene Nederlandsche onderneming gunstig is. Daarom bejammert hij te meer het afspringen en belemmeren dezer onderneming.

De heer *Rochussen* vraagt wat het doel is bij deze interpellatie? Is het doel ook alleen, om de vragen die gedaan zijn, of wel, om van den minister van kolonien eene geloofsbelijdenis uit te lokken? Hij zou dit denken in verband met de rede van den heer *Sloet*, doch hij zal zich daarover niet uitlaten. Hij zal zich alleen bij de tin-ontginning op Billiton bepalen. Men heeft het doen voorkomen alsof die onderneming misleiding en tegenwerking had gevonden. De heer *v. Hoëvell* wees toch op de eerste onderzoekingen naar tin, die tot niets hadden geleid, terwijl naderhand tin gevonden is. Maar die spreker heeft niet gezegd dat er nadere onderzoekingen hadden plaats gehad. De regering heeft zelve alles gedaan, om de zaak tot klaarheid te brengen. Het gouvernement heeft zelfs een oorlogs-vaartuig ter beschikking van den heer *v. Tuijll* gesteld, om het onderzoek voort te zetten en heeft zelfs de kaarten gegeven, waarop de onderzoekingen van den eersten onderzoeker waren aangeteekend. Hij wil dit constateren, omdat werkelijk de blaam van misleiding en tegenwerking ongegrond op het gouvernement is geworpen. Welke zijn nu de aangevoerde bezwaren? Het eerste heeft betrekking tot art. 4 van het besluit van 1850; maar de heer *van Hoëvell* heeft zelf verklaard dat hij lid was van de staatscommissie, waaruit het besluit van 1850 is voortgekomen. Toen dat besluit kwam, is het Indische gouvernement gestuit op beide bezwaren, die nu zijn aangevoerd. Het was dus niet een verwijt tegen het gouvernement, maar een beklag over de handeling der staats-commissie, waarvan de heer van *Hoëvell* zelf lid was. Wat de toepassing van artikel 4 van het besluit aangaat, meent spreker van den minister te hebben verstaan, dat de helft der militaire bezetting reeds door het gouvernement bekostigd wordt. Hij neemt vervolgens op de algemeene beschuldiging, door den heer *Sloet* gedaan, wegens den stilstand of de weinige ontwikkeling in de particuliere industrie. De heer *Sloet* wees daarbij op het gemis aan exploitatie van ijzer, antimonium, kwik enz. Spreker twijfelt evenwel, of het zoo gemakkelijk is die delfstoffen in Indië te exploiteren. Er zal nog veel moeten voorafgaan eer zoodanige exploitatie kan geschieden en dit is ook het geval met het koper op Timor. De heer *Sloet* had ook gesproken van een kolonialen geest, van de zucht, om alles door het gouvernement te monopoliseren. Spreker ontkent het bestaan daarvan. In Indië is niet zoodanig een geest, maar een geest die het uitsluit het jeugdig vuur van den jongeling, maar ook niet uitsluit den geest van rijp beraad. Die geest is, naar zijn gevoelen, ceder te prijzen dan te laken.

De heer *van Hoëvell* dringt nader aan op de overlegging der door hem gevraagde stukken. De minister zegt, dat hij dit niet doen kan, omdat hij een adres van prins Hendrik heeft ontvangen, waarbij gunsten worden gevraagd. Spr. betwist het, dat bij dat adres gunsten worden gevraagd. Er is niets anders gevraagd, dan wat regt en billijk is en wat niet eene loyale uitlegging van het contract overeenkomt. Maar spr. begrijpt toch wel het verband tusschen de weigering tot overlegging der stukken en het adres van één der concessionarissen onlangs ingekomen. — In antwoord op den heer *Rochussen*, die een onderzoek naar de strekking zijner interpellatie heeft ingesteld, geeft spr. te kennen, dat hij niet gevraagd heeft naar eene politieke geloofsbelijdenis des ministers want hij kent die van vroeger. Ook zegt spr. dat hij niet gewaagd heeft van misleiding der concessionarissen in 1850, toen de heer *Rochussen* aan het hoofd der Indische zaken stond; hij verklaart gaarne dat hij een gouvernement, waarvan de heer *Rochussen* aan het hoofd staat, nimmer beschuldigen zal van misleiding. Hij heeft alleen eene historia facti gegeven. Wat nu verder de opmerking betreft, dat spr. zelf lid der staatscommissie is geweest, van welke het besluit van 1850 is uitgegaan, geeft spr. te kennen, dat de commissie dat besluit niet heeft genomen, maar wel de min. van kolonien. De commissie heeft wel degelijk op de zwarigheden gelet.

De heer *Stolte* neemt aan, dat de interpellatie strekt tot bevordering van het algemeen belang, om den ondernemingszucht op te wekken enz. en om kapitalen naar Indie te lokken. Maar als men nu de interpellatie leest, dan zal deze daaraan niet zeer bevorderlijk zijn. De onderneming, waarvan hier sprake is, werkt met een kapitaal van 6 ton; zij levert goede resultaten op en is in goede werking. Maar dan zal men al ligt vragen: waarom er zoo getwist wordt over *f* 6000, of één pCt. van het grondkapitaal. Het geheele verschil loopt alleen hierover: of de ondernemers 14 of 20 duizend gulden zal betalen. — Wat de kosten van *f* 20,000 voor beambten en verdere bescherming betreffen, deze zijn hem zeer in de hand gevallen; het is waar 3 pCt. van de 6 ton. — Men klaagde over dwarsbooming der particuliere ondernemingen, door het Indisch bestuur. Maar spr. vraagt of al de suikerfabriekanten op Java en elders zich zoo te beklagen hebben over het Indisch gouvernement. De niet-ontginning is daarin gelegen, dat de mijnen gelegen zijn op plaatsen, waar geene bevolking is en, zoolang de stroom naar Californie en Australie gaat, gaan de Chinezen daarheen, en zullen zich niet op Borneo of elders gaan vestigen.

Daarna hebben nog kortelijk het woord gevoerd de heeren *van Goltstein*, de *Minister van Kolonien*, *Sloet tot Oldhuis* en *Thorbecke*, over dezelfde punten als in den loop der discussie besproken.

Daarmede is deze interpellatie geëindigd.

Thans is aan de orde de tweede interpellatie van den heer *van Hoevell* aan den minister van kolonien, betrekking hebbende op het door deze kamer genomen besluit van 29 November 1855, waarin zij verklaarde dat zij van oordeel is „dat, ook met het doel om de emancipatie der slaven voor te bereiden en te bespoedigen, onverwijlde verbetering der reglementen wenschelijk is."

De heer *van Hoevell* berinnert aan de belangstelling der kamer in deze zaak bij verschillende gelegenheden betoond. De waardigheid der kamer brengt mede dat deze interpellatie geschiede. Hij wijst er op, hoe de kamer op 3 en 14 Maart 1855 het merk der veroordeeling op die reglementen heeft gedrukt. Spr. somt op al de toezeggingen der voormalige ministers van kolonien, welke geeindigd zijn met de aanneming der motie op den 29sten November 1855, boven aangehaald. Spreker karakteriseert die motie zoodanig, dat de kamer verlangt verbetering der reglementen in weerwil de staatscommissie een stelsel had voorgedragen, waarin zoodanige verbetering niet te pas kwam. Hij wijst er ook op, dat die verbetering in verband moest staan met de aanstaande emancipatie. Spreker drukt op de woorden: *onverwijlde* verbetering der reglementen. De vorige ministers hebben niets gedaan, maar veel beloofd. Deze minister, optredende als zoodanige kwestie hangende is, kan geacht worden te weten wat hij wil en men mag dus veronderstellen, dat hij zich in zulk eene belangrijke kwestie een weg heeft afgebakend. Maar er is nog meer reden tot handelen. Sedert de staten-generaal zich het lot der slaven hebben aangetrokken, is de toestand der slaven er niet beter op geworden. De slaven komen in het denkbeeld, dat zij reeds vrij zijn of dit spoedig zullen worden, en daarom maken de meesters met verdubbelde kracht van hunne bevoegdheid gebruik, ja overschrijden die ten koste der slaven. Hij heeft gisteren avond een brief van een bedaard deskundige ontvangen, waarin geschreven wordt, dat het lot der slaven nu nog veel ellendiger is, dan vóór dat de zaak de opmerkzaamheid der Kamer tot zich trok. Wij zijn nu van 29 November 1855 tot het einde van April 1856 gekomen en er was steeds gesproken in den zin van *onverwijlde* herziening der reglementen. De strekking zijner interpellatie is tweeledig: 1°. om den minister van kolonien in de aangename gelegenheid te stellen om aan de kamer mede te deelen, dat de verbetering der reglementen heeft plaats gehad. Maar hij heeft dezer dagen iets vernomen, dat hem doet vreezen dat dit het geval niet is, maar dat die zaak alweder is uitgesteld. Zoo dit het geval is, dan is de strekking zijner interpellatie anders; dan strekt zij om te doen uitkomen; *a* dat de kamer niet zal rusten vóór dat de emancipatie tot stand kome: *b* dat de toestand der slaven reeds te lang geduurd heeft: *c*. dat de minister begrijpe, dat aan alles een *eind* moet komen, ook aan den toestand der slaven in de West-Indie. De twee vragen, die hij tot den minister rigt, zijn: 1o. is de verbetering der reglementen in den zin van het votum van 29 Nov. 1855 volbragt; en 2o. wanneer denkt de minister een voorstel tot vrijverklaring der slaven te doen?

De *Minister van Kolonien* antwoordt op de eerste vraag, dat die herziening nog niet heeft plaats gehad. Bij onderzoek is gebleken dat die herziening, wel verre van bevorderlijk te zijn aan het doel der kamer, dit zou tegenwerken. Hij heeft een antwoord ontvangen van den gouverneur van Curaçao, op de voorstellen van hier gedaan. De brief is van den 8sten Maart ll. Daarin wordt gemeld, dat de slaven goed behandeld worden en dat de gesteldheid daar anders is dan in Suriname. Hij leest dien brief voor. Het zou onstaatkundig zijn om nu een maatregel te nemen, zoodat het den schijn zou hebben, alsof men de emancipatie wilde uitstellen. Wat de verbetering der reglementen op Suriname aangaat, heeft hij den 20sten Maart van den gouverneur aldaar antwoord ontvangen waarin hij mededeelt, dat hij de kwestie zal onderzoeken en nader zijn gevoelen mededeelen, Niemand is dus in verzuim, noch de minister, noch de gouverneurs. Volgens den brief, door den heer *van Hoëvell* ontvangen, is de toestand der slaven verergerd. De minister heeft den 18den Februarij laatstl. van den gouverneur van Suriname een officieel schrijven ontvangen, waarin wordt medegedeeld, dat de slaven goed behandeld worden, dat zij goed voorzien worden en niet te klagen hebben. Ten slotte zegt de minister, dat hij niet overtuigd is, dat de aandrang van deze kamer noodig of nuttig is. Hij is niet noodig, omdat hij die niet behoeft om te doen wat zijn pligt vordert; de aandrang is nadeelig, als hij let op den schadelijken invloed daarvan op de slaven zelven. Volgens zijne berigten heerscht er in sommige streken een onrustige geest naar aanleiding der discussien in de tweede kamer gehouden. Er is zelfs passief verzet ontstaan; de slaven zijn in den waan, of zij reeds geëmancipeerd zijn, of dit spoedig zullen worden. Hij eindigt met de opmerking, dat als het vuur van misnoegen van hier wordt aangeblazen, men voor ernstige gevolgen beducht moet zijn.

De heer *Blaupot ten Cate* is mede teleurgesteld over de verklaringen van den minister van kolonien. Hij herinnert ook aan het gebeurde in den laatsten tijd. Het is schande dat de reglementen nog toelaten om de slaven te mishandelen, ja te vermoorden. De minister heeft gesproken van een onrustigen geest onder de slaven. Spr. zegt, dat dit het gevolg is van het dralen der regering zelve. Hij besluit met de opmerking, dat geen Nederlandsch minister op de ondersteuning der vertegenwoordiging en der natie meer rekenen kan, dan wanneer de emancipatie tot stand is gekomen, of spreker moest zich bedriegen in den geest der vertegenwoordiging en der publieke meening.

De heer *Groen van Prinsterer* zal kortelijk het woord voeren, om van zijne warme belangstelling in deze zaak te doen blijken en om den indruk terug te geven, dien de rede des ministers op hem gemaakt heeft. Hij geeft ook een retrospectief overzigt van al het gebeurde deswege. Daarna komt spreker tot de conclusie, dat niets zoo zeer de emancipatie op den achtergrond geschoven heeft, dan het rapport der staats-commissie, en hij is overtuigd dat, met het denkbeeld der staats-commissie geene verbetering van het lot der slaven mogelijk is. Hij is teleur gesteld omtrent de toezeggingen èn van den vorigen èn van dezen minister. Hij vreest dat het antwoord van den gouverneur van Suriname ook zoo zal zijn als van dien van Curaçao, namelijk dat alles goed is. Ten slotte zegt hij: dat, wanneer er kwade gevolgen in de kolonien ontstaan, hij dan de verantwoordelijkheid daarvan van zich afwerpt. Dan zal het Nederlandsche volk dit toeschrijven niet aan hetgeen in deze Kamer ten voordeele der slaven is gezegd, maar aan het gedurig uitstel en dralen der regering.

Nog eenige sprekers vragen het woord.

De *Voorzitter* stelt voor, de voortzetting der interpellatie op morgen te bepalen.

Een voorstel van den heer *Taets van Amerongen* tot het houden eener avondzitting, wordt *verworpen* met 25 tegen 23 stemmen, zoodat de interpellatie morgen ten 11 ure zal worden voortgezet.

Regterlijke Organisatie.

Aan het voorloopig verslag der commissie van rapporteurs (de heeren *Meeussen*, *Godefroi*, *de Kempenaer*, *Sander* en *Sloet*) ontleenen wij de navolgende algemeene beschouwingen:

Bij koninkl. boodschap van 13 November 1855 is aan de Tweede Kamer ter overweging voorgelegd een ontwerp van wet op de zamenstelling der regterlijke magt en het beleid der justitie. Het onderzoek van dit ontwerp in de afdeelingen, waaraan, immers bij de overweging der wetsvoordragt in haar geheel, 61 leden hebben deel genomen, heeft de uitkomsten opgeleverd, waarvan in dit verslag mededeeling wordt gedaan.

§ 1. In ééne afdeeling ging aan andere beschouwingen van algemeenen aard vooraf de overweging der vraag, of de geschikte tijd wel gekomen is om eene nieuwe regterlijke organisatie tot stand te brengen. Op die vraag gaven enkele leden een ontkennend antwoord. Huns inziens is eene goede regeling van de inrigting van het regtswezen, wat aangaat een voornaam onderdeel daarvan, de strafregtspleging, onmogelijk, zoolang niet eene nieuwe strafwetgeving en eene grondige herziening van het wetboek van strafvordering zullen zijn tot stand gebragt en wezenlijke vereenvoudiging der strafregtspleging zullen hebben mogelijk gemaakt. Het vijfde additionele artikel der grondwet levert tegen uitstel eener nieuwe regterlijke inrigting thans, nu de termijn reeds lang overschreden is, en inmiddels twee proeven ter voldoening aan dit voorschrift zijn genomen, geen bezwaar meer op, en tegenover elk bezwaar, hetwelk men daaraan zou willen ontleenen, staat de bepaling, reeds in art. 163 der grondwet van 1815 geschreven, dat er zal worden ingevoerd een algemeen wetboek van lijfstraffelijk regt, waaraan tot heden niet voldaan is.

In andere afdeelingen werd de onrijpheid van het onderwerp uit dit oogpunt niet opzettelijk ter sprake gebragt. Wel had er eene gedachtenwisseling plaats over de noodzakelijkheid eener herziening van het Wetboek van stafvordering, gelijk uit § 9 van dit verslag zal blijken, en bestond er verschil van gevoelen omtrent de vraag, of die herziening gelijktijdig met, dan wel na de invoering eener nieuwe regterlijke inrigting behoort plaats te hebben; maar geene enkele stem verdedigde de stelling, dat die invoering aan eene herziening van het wetboek van strafvordering of aan het in werking brengen eener nieuwe strafwetgeving moet worden achtergesteld.

Slechts ééne stem deed zich in eene der andere afdeelingen hooren ter aanprijzing van uitstel dezer regeling, gegrond op onrijpheid van het onderwerp, maar uit het oogpunt der nog steeds onder de deskundigen bestaande verscheidenheid van meening omtrent de hoofdbeginselen, waarop eene regterlijke organisatie moet rusten; eene verscheidenheid, naar het oordeel van dat lid, zóó groot, dat overeenstemming onmogelijk en in dien toestand de overweging van elk ontwerp van regterlijke inrigting tijdverspilling is. Men antwoordde daarop, dat verschil van meening altijd zal blijven bestaan; dat daarin echter geen bewijs van magteloosheid gelegen is; dat althans daardoor niet zou geregtvaardigd worden het verzuim, om aan het bevel der Grondwet te gehoorzamen; dat bovendien èn het belang van de regterlijke magt zelve èn dat der regtbehoevenden dringend vorderen, dat aan de onzekerheid omtrent het lot van het regtswezen een einde kome.

§ 2. De regering heeft het noodig geoordeeld aan de behandeling der afzonderlijke artikelen in de Memorie van Toelichting te doen voorafgaan eene beschouwing omtrent het standpunt, waarop zij bij het ontwerpen der voordragt gemeend heeft zich te moeten plaatsen. Bij het onderzoek in de afdeelingen heeft men daarin aanleiding gevonden om zich in de eerste plaats af te vragen, of dat standpunt goed gekozen is. De meeste leden meenden die vraag ontkennend te moeten beantwoorden, en verklaarden dat, vooral ten opzigte van het gekozen standpunt, het ontwerp op hen een onaangenamen indruk had te weeg gebragt. Bij de ontwikkeling van de gronden, waarop dit ongunstig oordeel berustte, werden hier reeds aangestipt de, nader meer opzettelijk ontwikkelde en in dit verslag medegedeelde, bezwaren tegen de opdragt der regtspraak in hooger beroep aan den Hoogen Raad, tegen het cassatiestelsel van het ontwerp, tegen het gemis van het hooger beroep ten criminele, tegen de inrigting der provinciale geregtshoven, enz. Maar vooral werd meer in het algemeen op den voorgrond gesteld de bedenking, dat het wets-ontwerp, van het standpunt bezien waarop de Regering zich geplaatst heeft, niet voldoet aan den eisch der grondwet. Men herinnerde daartoe, dat de regterlijke organisatie van 1838 niet dan na grooten tegenstand is ingevoerd; dat zij sedert hare invoering onophoudelijk is bestreden, als te kostbaar, en bovendien, — voornamelijk door het bovenmatig getal der hoven, ook wegens den te geringen omvang van de werkzaamheden der regterlijke ambtenaren, — als schadelijk voor de regtspleging. De grondwetsherziening van 1848, tot herstel dier gebreken den weg willende banen, schreef, met bepaling zelfs van een korten termijn, de invoering eener nieuwe regterlijke inrigting voor. Nu stonden, om aan dien eisch te voldoen, slechts twee wegen open: òf men moest, als de hoofdbeginselen der tegenwoordige organisatie goed en de gebreken alleen in de toepassing gelegen zijn, met behoud dier beginselen, de bestaande inrigting verbeteren, door aanvulling van het ontbrekende, door wegneming van het overtollige, door hervorming van het gebrekkige; òf men moest, indien het kwaad in die hoofdbeginselen zelve gelegen is, voor eene radicale verandering niet terugdeinzen. Geen dezer twee wegen heeft de regering bij dit wets-ontwerp gevolgd. De door haar zelve niet ontkende zucht om, zooveel mogelijk, alle belangen te bevredigen, heeft de zamenstelling harer wetsvoordragt blijkbaar beheerscht. Het gevolg daarvan is geweest, dat die voordragt, in plaats van grondige verbetering van het bestaande, of van eene geheel nieuwe inrigting aan te bieden, slechts eene verminking is der tegenwoordige organisatie, het kenmerk dragende van transactie en van gemis aan een vast stelsel. Dit karakter van het wets-ontwerp is vooral blijkbaar uit de afschaffing van het cassatiemiddel te gelijk met het behoud van dat middel, grootendeels niet meer dan voor den vorm; uit de afschaffing der provinciale hoven, te gelijk met het behoud, onder denzelfden naam van collegien, grootendeels een anderen werkkring hebbende. Dat streven, die pogingen om aan den eisch der grondwet te voldoen op eene wijze, waardoor men welligt de aanneming van het ontwerp meende te kunnen verzekeren, maar de zaak zelve niet genoeg behartigde, heeft tot een stelsel van organisatie geleid, in eenvoudigheid van zamenstelling en zuiverheid van beginselen, achterstaande bij de tegenwoordige inrigting, niettegenstaande al de gebreken, die men haar ten laste legt.

Er waren nogthans leden, die — afgezien van hunne bezwaren tegen sommige onderdeelen van het wets-ontwerp, — in deze ongunstige meening niet deelden. Huns inziens is de Minister van Justitie, wel verre van transactie te beoogen, in de hoofdzaak en zonder belangrijke afwijking, getrouw gebleven aan zijn pogramma van 1848. Men moet zich voor den geest brengen de ziektegeschiedenis der reorganisatie van het regtswezen, sedert dien tijd herhaaldelijk beproefd, de twee ontwerpen van 1851, de mislukking van het laatst aangebodene dier ontwerpen, de evenmin gelukte pogingen om door eene Staatscommissie eene nieuwe regterlijke inrigting te doen voorbereiden, — om zich te overtuigen dat men geene overdrevene eischen doen en afzien moet van het najagen eener onbereikbare volmaaktheid. De Grondwet schrijft, zelfs niet in groote trekken, voor, welke de grondslagen moeten zijn eener nieuwe regterlijke inrigting. Zij verlangt eene betere inrigting, niet de omverwerping van de bestaande. En nu meenden de leden, wier gevoelen hier wordt medegedeeld, dat het wets-ontwerp de tegenwoordige organisatie werkelijk verbetert, door hetgeen zij overtolligs en verkeerds bevat af te snijden en te herstellen, en te gelijk partij te trekken van de goede bestanddeelen waaruit zij is zamengesteld.

§ 3. Na deze meer algemeene beoordeeling van het karakter van het ontwerp, werden in de afdeelingen twee hoofdvragen aan de orde gesteld, van wier beantwoording het oordeel over de waarde der voorgestelde inrigting van het regtswezen voor een groot deel afhangt. De vragen gelden: 1°. de opdragt aan den Hoogen Raad van de kennisneming van het hooger beroep van vonnissen, door de arrondissements-regtbanken in het eerste ressort in burgerlijke zaken gewezen, met afschaffing van het beroep in cassatie in die zaken, behalve voor de vonnissen, welke door den kantonregter en de regtbanken in het hoogste ressort, of door de regtbanken in hooger beroep worden geveld; 2°. het hooger beroep in criminele zaken. De beschouwingen over die beide hoofdpunten maken het onderwerp uit der twee volgende paragraphen.

§ 4. De beoordeeling van den voorgestelden werkkring van den Hoogen Raad loste zich hoofdzakelijk op in het ter toetse brengen van de gronden, waarmede de regering haar voorstel in de memorie van toelichting verdedigt. Men begreep, na al hetgeen over dat vraagstuk in verschillenden zin gezegd en geschreven is, zoowel in als buiten de kamer, en vooral ter gelegenheid van de behandeling der ontwerpen van regterlijke organisatie van 1851, zich van eene breedvoerige behandeling van bekende argumenten te kunnen onthouden. Ofschoon verdeeld ten aanzien van de gronden, waarop zij haar gevoelen deed berusten, kwam *de groote meerderheid* daarin overeen, dat aan den Hoogen Raad niet moet worden opgedragen de voorgestelde regtspleging in hooger beroep, en dat dit opperste geregtshof moet blijven een hof van cassatie.

De *grondwettigheid* van haar stelsel leidt de regering hoofdzakelijk af uit de onvoorwaardelijke opdragt der regeling van den werkkring van den Hoogen Raad aan den gewonen wetgever, welke de slotwoorden van art. 162 der grondwet zouden bevatten. Maar juist het *onvoorwaardelijke* dier opdragt meende men te moeten bestrijden. De grondwet zegt: *volgens de bepaling* DAAROMTRENT, dat is: *omtrent de vernietiging van regterlijke uitspraken, die met de wetten strijdig zijn, te maken.* De vraag is dus minder gelegen in de slotwoorden, dan in de kracht der uitdrukking: *wanneer die met de wetten strijdig zijn.* Die uitdrukking sluit vernietiging *wegens verkeerde waardering der feiten*, die ook tot de roeping van den regter in appel behoort, uit, en bevat ontwijfelbaar in zich het kenmerk der cassatie. Maar dan ook wijzen de slotwoorden op regels, door de wet *omtrent de cassatie* te stellen, en is de op-

dragt evenmin onbestemd, als onbeperkt. De zin dier woorden blijkt daarenboven duidelijk uit de dikwerf te berde gebragte vergelijking van art 162 met art. 180 der grondwet van 1815 en art. 107 van die van 1814. Terwijl laatstgemelde bepaling, op het voetspoor van de vroegere staatsregelingen *het gedwongen renvooijenstelsel* van het Fransche cassatie-proces voorschreef, werden reeds in de grondwet van 1815 de slotwoorden, thans in art. 162 voorkomende, opgenomen met het bepaalde doel, om door den gewonen wetgever te doen beslissen, of en in hoeverre vernietiging met renvooi, dan wel met regtspraak ten principale zal gepaard gaan. Die slotwoorden nu hebben in art. 162, dat ook overigens, op enkele verbeteringen van redactie na, gelijkluidend is met art. 180 der grondwet van 1815, dezelfde beteekenis. Men eerbiedigt gaarne de daarmede strijdige overtuiging van den minister van justitie, op zijne deelneming aan de grondwetsherziening van 1848 berustende; tegenover die *overtuiging* echter staat het *feit*, dat er in de geschiedenis der grondwetsherziening geen blijk hoegenaamd voorhanden is van den wil *des wetgevers*, om aan de bedoelde slotwoorden een anderen zin te hechten dan zij steeds gehad hebben. Wordt nu des ministers opvatting van art. 162 door de bepaling zelve weêrsproken, nog minder wordt zij gestaafd door de uitdrukking, die art. 163 omtrent de hoven bezigt; eene uitdrukking, die niets anders en niets meer bewijst, dan dat, bij afschaffing der provinciale geregtshoven, hun werkkring, zoo hij al ten aanzien der civile appellen niet geheel vervalt, aan andere collegien *kan*, niet, dat hunne regtpleging in appel aan den Hoogen Raad *moet* worden opgedragen. Het beroep op de weglating bij de herziening van 1848 van verschillende artikelen der grondwet van 1815 pleit evenmin ten bewijze der bedoeling, om den werkring van den Hoogen Raad van aard te doen veranderen. De weglating is deels het gevolg van de wenschelijkheid om overbodige bepalingen te doen vervallen, en hangt overigens zamen met het in art. 163 aangenomen *hypothetisch* bestaan der hoven, en bewijst dus in dat opzigt niets meer dan de uitdrukking zelve van dat artikel.

Aangenomen echter, dat de grondwet de meest mogelijke vrijheid laat — en tot die meening helden zeer vele leden over, die overigens tegenstanders zijn van het stelsel der regering, — wordt dan, gelijk de regering beweert, de afschaffing van het cassatiemiddel in het openbaar belang en in het belang der regtbehoevenden gevorderd? Het antwoord moest volgens de meeste leden ontkennend zijn, mits men maar niet aan de *instelling* wijte, wat uit de gebreken van het tegenwoordige cassatie-*proces* voortvloeit. Het openbaar belang, en niet minder het belang der regtbehoevenden, eischt, dat geschillen over hetgeen regt is zoo min mogelijk voortduren. De wet alleen is, vooral in ons stelsel van codificatie, onmagtig, dien eisch te bevredigen. De regtspraak moet haar te hulp komen; maar eene regtspraak van een oppersten regter, die de *regtsvragen* beslist, zuiver en ontdaan van het *feitelijk* element der zaak, die de personen en de feiten van het geding buiten aanmerking laat en vrij is van den invloed, welken die elementen ook op den meest gemoedelijken regter kunnen uitoefenen. Het kan dus niet zijn eene regtspraak, gelijk die in appèl waarbij *waardering der feiten* altijd op den voorgrond staat, dikwerf alleen het onderwerp van regterlijk oordeel is. Betwist men nu de mogelijkheid om het *factum* en het *jus* steeds zuiver uit elkander te houden, dan bestrijdt men de uitvoerbaarheid of beweert althans de mogelijkheid van onuitvoerbaarheid van art. 59 n°. 3 van het wetboek van burgerlijke regtsvordering, welks toepassing intusschen voor een oordeelkundig regter *nooit* bezwaar heeft ontmoet of zal ontmoeten. Die strijd dan ook, waarvan de memorie van toelichting gewaagt, over het al of niet aanwezen eener feitelijke of juridieke beslissing, is meestal het gevolg van het gemis eener afzonderlijke uiteenzetting van de feitelijke en juridieke gronden in het vonnis van den lageren regter. Maar tegen dit gebrek ligt het geneesmiddel voor de hand: men passe op burgerlijke zaken toe de regels, die in strafzaken gevolgd worden ten aanzien van niet behoorlijk gemotiveerde vonnissen.

De regering, het cassatiemiddel kenschetsende als de oorzaak van verhooging van proceskosten, van verlenging van de regtsgedingen, en alzoo van groot bezwaar in het zoeken en verkrijgen van regt, verliest drieërlei uit het oog. De cassatie is in de eerste en voorname plaats meer eene instelling in het openbaar belang, in het belang der wet, dan in het bijzonder belang der regtbehoevenden. De vraag is in dit opzigt alleen: wordt zij door het openbaar belang geregtvaardigd? En op die vraag is het antwoord hierboven reeds gegeven. Maar in de tweede plaats strekt de instelling, door het doel dat zij beoogt, ook in het belang der regtbehoevenden. Zoodra toch het doel der regtspraak in cassatie is, de geschillen, welke het regt kan doen ontstaan, voor goed uit te maken, wordt daardoor aan de justiciabelen het voordeel verschaft, dat zij omtrent die geschilpunten, zoodra zij beslist zijn, zekerheid van regt bezitten. In de derde plaats ligt de kostbaarheid en langdurigheid der procesvoering, waarover men klaagt, grootendeels in het tegenwoordig cassatie-proces, vooral däärdoor, dat men van eene regtsvordering op request, gelijk het cassatie-proces is volgens de Fransche wet van 2 Brumaire IVde jaar, heeft gemaakt eene gewone instantie; dat het beroep in cassatie in den regel eene schorsende kracht heeft; dat de kosten, door boete, door het verpligtend ministerie van procureurs, door een hooger tarief, zijn vergroot. Maar men mag bovendien vragen, of de regtbehoevenden, wat de kosten en den duur der gedingen betreft, gebaat zullen worden door de afschaffing van het cassatiemiddel en de opdragt der civile appellen aan den Hoogen Raad? Men betwijfelt het. In plaats van het gemiddeld getal van 56 of 57 zaken, dat jaarlijks aan het oordeel van den Hoogen Raad, als hof van cassatie, wordt onderworpen, zal bij dien Raad jaarlijks in hooger beroep worden aangebragt een aantal van minstens 150 à 160 zaken, in eersten aanleg beregt buiten den zetel van dien Raad. De vermindering van kosten door afschaffing der cassatie zal overtroffen worden door de meerdere kosten, welke die zaken zullen na zich slepen. Immers het is eene door de ondervinding gestaafde daadzaak, dat de kosten minder zijn bij behandeling van het appèl in de nabijheid der regtzoekenden. In dat geval toch zijn de pleitbezorgers zeer dikwerf dezelfde, die de partijen in eersten aanleg hebben bijgestaan, hetgeen, behalve voor de kosten, ook in dat opzigt voordeelig is, dat de partijen zelve de zaak minder uit het oog verliezen. Getuigenverhooren, verhooren van partijen, expertises, plaatsopnemingen, gaan met minder kosten gepaard. Zij zijn intusschen in hooger beroep door den dikwerf veranderden feitelijken stand der zaak onmisbaar, en delegatie op den localen regter is een gebrekkig hulpmiddel. Moge men nu al beweren, dat die voordeelen alleen bereikbaar zijn door het instellen van een grooter aantal collegien, in hooger beroep regtsprekende, dan met eene deugdelijke organisatie van het regtswezen is overeen te brengen, dan blijft het toch altijd eene waarheid, dat de regtbehoevenden niet *verder* verwijderd kunnen worden van den regter in appèl, dan volgens het voorstel der Regering het geval zal zijn. Ook wat den duur der processen betreft, zullen de regtbehoevenden door afschaffing der cassatie niet veel gebaat worden. De processen in hooger beroep bij den Hoogen Raad zullen langer duren dan bij de tegenwoordige hoven. Ook hier kan men zich met vrucht op de ondervinding beroepen. Bij het hooggeregtshof verloop tusschen de uitspraak in eersten aanleg en die in hooger beroep in den regel één jaar, en dat nu daaromtrent de uitkomsten van de opdragt der civile appellen aan den Hoogen Raad niet gunstiger zullen zijn, zal wel niet betwijfeld worden, wanneer men bedenkt hoe groot de omvang van den werkkring van dat collegie nu reeds is, hoe nog de uitbreiding daarvan in menig opzigt, vooral wat de militaire en schutterlijke regtspleging betreft, vrij algemeen verlangd wordt, en hoe daarbij de belangen van 's rijks schatkist zich verzetten tegen eene zoo groote vermeerdering van zijn personeel, als noodig zou zijn om elk bezwaar in dit opzigt te doen vervallen.

Bij dit alles komt nog dat de regering, om aan art. 162 der Grondwet te voldoen, de vonnissen, door de kantonregters in het hoogste ressort en door de regtbanken in hooger beroep gewezen, *bij wege van cassatie* aan het toezigt van den Hoogen Raad onderwerpt, waardoor, in strijd met de eischen eener goede regtsbedeeling, als het kleine, geldelijk minder belangrijke zaken geldt, de cassatie wordt toegelaten, en voor sommige dier zaken zelfs ééne instantie of één waarborg meer wordt gegeven, dan bij de grootere, dikwijls over de uitgebreidste belangen loopende. In deze stelselloosheid, welke den voorgestelden werkkring van den Hoogen Raad aankleeft en het gevolg is van de toepassing door de regering aan art 162 der grondwet gegeven, zagen zelfs sommige leden een nieuw bewijs der onjuistheid van den aan dat artikel door de regering gehechten zin.

Het zijn de tot hier ontwikkelde gronden vooral, waarmede de beschouwingen der regering in de memorie van toelichting bestreden werden, en die de groote meerderheid tot de reeds vermelde slotsom leidde, dat de voorgestelde verandering der regtsmagt van den Hoogen Raad niet aannemelijk is.

Eenige leden, hoezeer het cassatiestelsel niet alleen dààrom verdedigende, omdat het een bestanddeel is van de meeste vreemde organisatiën van het regtswezen, konden evenwel de herinnering niet terughouden, dat, wanneer de minister van justitie dat stelsel noemt eene plant van vreemden bodem, voor eenen kleinen staat gelijk Nederland overbodig, het toch zeer opmerkelijk is, dat een aantal staten van gelijken en zelfs van minderen omvang dan Nederland, een hof van cassatie of eene met den werkkring van zoodanig hof nagenoeg gelijkstaande derde instantie bezitten, en dat bepaaldelijk in Duitschland sommige staten, te klein voor het bezit van een eigen collegie van dien aard, zich òf voor het gemeenschappelijk vestigen der instelling vereenigd hebben, òf de regtspraak in cassatie voor hun gebied aan het met die regtsmagt bekleede collegie van een naburigen staat hebben opgedragen.

De gronden, welke de minderheid ten behoeve van het stelsel der regering deed gelden, waren grootendeels die van de regering zelve. Intusschen werd door de meeste leden dier minderheid het cassatiestelsel bestreden, niet zoo zeer uit het oogpunt der theorie, dan wel met beroep op de ondervinding, die zijne werking hier te lande sedert 1838 had opgeleverd. En uit dat oogpunt beweerden die leden, dat de cassatie, tot groot nadeel voor den duur en de kosten der civile gedingen, niet anders geweest is dan eene derde instantie, waarvan vooral dikwerf gebruik is gemaakt door hen, die zich aan de ten-uitvoer-legging eener te hunnen nadeele gevallene uitspraak wilden onttrekken. Eenheid van regtspraak was niet verkregen, en de geschillen over regtsvragen, eenmaal door den Hoogen Raad beslist, waren voor het vervolg zóó weinig afgesneden, dat zelfs de staat zich niet ontzien heeft regtsgedingen te herhalen over quaestiën, waaromtrent de Hooge Raad reeds had uitspraak gedaan. Al mogt het in theorie waar zijn, dat onderscheiding tusschen de *quaestio facti* en de *quaestio juris* altijd mogelijk is, de ondervinding leert, hoe dikwerf de Hooge Raad, waar men de beslissing van *eene regtsvraag* verwachtte, zich op die beslissing heeft onttrokken, door de regtsvraag tot eene *quaestio facti* te maken. Tegen de bewering, als zoude afschaffing van de cassatie, wat de kostbaarheid betreft, niet baten, omdat de beregting der appellen meer zal kosten dan nu, werd aangevoerd, dat, wierd de cassatie behouden, de noodzakelijke afschaffing der boete het getal voorzieningen zou doen klimmen, terwijl daarentegen de bezwaren, die het regt zoeken bij den Hoogen Raad voor het hooger beroep in burgerlijke zaken zou opleveren, het getal dier appellen vanzelf aanmerkelijk vermindering zal doen ondergaan.

§ 5. De uitbreiding van het hooger beroep tot criminele zaken werd *door de meerderheid* verlangd, maar te gelijk *door een aanzienlijk getal* leden bestreden.

Tot deze laatsten behoorden niet alleen zij, die zich met het voorgedragen stelsel voor appèl in strafzaken vereenigden, maar ook verschillende leden, die dat appèl geheel wilden afgeschaft zien. Tot staving dier laatste meening voerden zij aan, dat het hooger beroep in strafzaken òf onnoodig òf ondoelmatig is. Het is onnoodig voor zooverre het regtspunt aangaat; want tot nader onderzoek daarvan dient het beroep in cassatie. Het is ondoelmatig wat het feitelijke betreft; want de hoogere regter, die meestal de getuigen niet hoort, die niet is de plaatselijke regter, met den beklaagde, de getuigen, zoo hij die hoort, en de omstandigheden van het misdrijf niet zoo goed bekend is als de eerste regter, oordeelt gewoonlijk zonder genoegzame kennis van de zaak. Van daar de wijziging, die het eerste vonnis in appèl dikwerf ondergaat, vooral door verzwaring of verligting der straf, niet altijd door de noodzakelijkheid of wenschelijkheid gebillijkt wordt.

Wil men de noodzakelijkheid van het hooger beroep in strafzaken regtvaardigen door het bestaan van het appèl in civile zaken, verliest men uit het oog het groote verschil tusschen de *regtsvordering in burgerlijke zaken* en de *strafvordering*.

De eerste wordt voor zaken van eenig gewigt, ingesteld door pleitbezorgers, die daartoe door hunne cliënten worden voorgelicht.

De dwalingen van het verstand of de gebreken van het hart dezer laatsten, brengen dikwerf te weeg, dat de pleitbezorgers, het geding opgezet hebbende, door de verdediging der gedaagden worden overtuigd, dat zij òf geheel verkeerd òf onvolledig werden voorgelicht; of ook wel ontwaren, dat zij zelven òf een verkeerd middel òf onjuiste gronden hebben gekozen. De uitspraak van den regter leert hen niet zelden, dat hunne bewijsvoering òf onaannemelijk òf onvoldoende was, terwijl zij de middelen tot verbetering en aanvulling bij de hand vinden.

Aan de zijde der gedaagden kan hetzelfde aanwezig worden bevonden, en dezen ten gevolge daarvan ten onregte worden veroordeeld; zij kunnen ook met eene regtsvordering zijn overvallen, buiten het bezit hunner beste bewijsmiddelen zijn geweest, of later nieuwe en betere ontdekken, die zij binnen den korten tijd, voor den regtsstrijd gegund, niet konden doen gelden.

Het belang der geheele maatschappij, zoowel als dat der regtbehoevenden, mag geacht worden te vorderen, dat de waarheid zegeviere en het regt worde gehandhaafd.

Voor de burgerlijke regtsvordering is er daarom, in het belang van gedingen van eenig gewigt, behoefte aan het beroep op eenen hoogeren regter en aan een tweede onderzoek, niet slechts om de dwalingen der regters maar ook om de dwalingen en tekortkomingen der partijen te herstellen.

Die behoefte bestaat voor de strafvordering niet, immers kan door doelmatige voorschriften worden buiten gesloten.

De klagte over misdadige handelingen wordt aan den ambtenaar van het openbaar ministerie ingeleverd en aan zijne beoordeeling onderworpen. Acht hij het vergrijp vervolgbaar en van eenig gewigt, dan worde het onderzoek der feiten aan eenen onpartijdigen regter-commissaris opgedragen. Het openbaar ministerie behoude de bevoegdheid tot het doen van alle noodig geoordeelde requisitoiren. De regter onderzoeke zelfstandig, onzijdig, naauwkeurig, volledig. Zijn onderzoek strekke om afdoende en geldende bewijzen op te sporen en te zamen te garen, zoowel ten voor- als ten nadeele van den aangeklaagde, en men vergenoege zich daarom niet met onbeëedigde verklaringen van getuigen of deskundigen. Het eerste onderzoek, op heeterdaad, op de plaats van het misdrijf zelf zoo dit noodig is, worde met de meeste zorg ingesteld. De strafvordering zij de gemeenschappelijke taak van openbaar ministerie en regters. En wanneer dan aan dit eerste onderzoek der feiten, onpartijdig ingesteld, al de noodige zorg is besteed, en de raadkamer der regtbank de verwijzing, de raadkamer van het hof de openbare teregtstelling hebben bevolen, dan worde aan de verdediging de ruimste gelegenheid, zelfs tot het bijbrengen van bewijzen hulpvaardigheid gegund; aan de regters vrijgelaten nieuwe onderzoekingen of het bijbrengen van nieuwe bewijzen te gelasten, en blijve het aan die regters overgelaten op het geleverde bewijs de strafwet toe te passen. Dan zal dat onderzoek ter teregtzitting een tweede onderzoek der feiten opleveren en geene behoefte aan het vernieuwde onderzoek derzelfde feiten door eenen hoogeren regter bestaan, maar voor de verbetering der verkeerde toepassing der wet het middel van cassatie kunnen worden gebezigd.

Men wees verder op de bezwaren, aan het hooren der getuigen in appèl verbonden. De tijd, sedert de behandeling in eersten aanleg verloopen, kan daarop een nadeeligen invloed hebben. Niet alleen kunnen getuigen in dien tusschentijd zich naar buiten 's lands verwijderd hebben of overleden zijn, maar die gehoord worden kunnen ligt onder den invloed zijn van de in eersten aanleg op hunne verklaring uitgesproken veroordeeling, die hen nu voor die verklaring doet terugdeinzen, zij kunnen evenzeer onder den invloed zijn van bloedverwanten of vrienden der veroordeelden, die hunne vroegere verklaringen aan het wankelen brengen; hun geheugen kan hun de omstandigheden, waarover zij getuigenis hebben af te leggen, niet meer zoo duidelijk voor den geest brengen als in eersten aanleg. De mogelijkheid van al deze bezwaren, die nog vermeerderd worden door de kostbaarheid der regtspleging, deed verschillende leden overhellen tot het gevoelen, dat het hooger beroep in *alle* strafzaken kan worden gemist. Dat gevoelen werd echter bij sommigen in zóó verre gewijzigd, dat zij, vooral met het oog op de uitbreiding der competentie, het appèl voor de vonnissen van de kantonregters behouden wilden, althans wanneer de beregting van die zaken met toevoeging van bijzitters onuitvoerlijk wordt geacht.

De meerderheid vereenigde zich geenszins met het denkbeeld eener afschaffing van het appèl in strafzaken. De afschaffing zou reeds in beginsel eene anomalie zijn zoolang men het appèl in burgerlijke zaken toelaat. Maar het behoud wordt dringend gevorderd om de maatschappij zoowel als de beklaagden tegen dwaling van den eersten regter te waarborgen. Men wees daarbij op de volgende uitkomsten, die de geregtelijke statistiek oplevert. Gedurende de jaren 1847 tot en met 1852 zijn door de provinciale geregtshoven in hooger beroep behandeld jaarlijks gemiddeld 497 zaken. Het getal arresten van bevestiging bedroeg 264. Het getal der vonnissen die werden veranderd of gewijzigd, beliep 225, als: door veroordeeling van vrijgesprokenen 80, door vrijspraak van veroordeelden 62, door verzwaring van straf 23, door verligting van straf 60, terwijl in 8 zaken het beroep niet ontvankelijk werd verklaard. In 1853 en 1854 zijn bij de hoven in hooger beroep behandeld te zamen 1426 zaken. Daarvan was het getal arresten, houdende bevestiging, 637; het getal vonnissen die veranderd of gewijzigd werden 789, als: door veroordeeling van vrijgesprokenen 202, door vrijspraak van veroordeelden 158, door verzwaring van straf 204, door verligting van straf 225. Volgens de opgave, voor het eerst voorkomende in de geregtelijke statistiek over 1854, zijn door de regtbanken in hooger beroep behandeld 245 politiezaken. Daarbij zijn bevestigd 63 vonnissen en vernietigd, door veroordeeling van vrijgesprokenen of vrijspraak van veroordeelden en door verandering van straf, 177 vonnissen. Omtrent schuld of onschuld verschilde de hoogere regter met den lageren voor bijna 64 per cent, omtrent de toepassing der straf voor bijna 36 per cent. Bij dergelijke uitkomsten mag men met vertrouwen vragen, of niet het appèl is een *noodzakelijk* middel van herstel, of men moet *alle* waarde aan de regtspraak van den hoogeren regter ontzeggen. De tegenstanders van het appèl redeneren daarenboven te veel in de onderstelling, dat de stand van het onderzoek van den eersten aanleg in hooger beroep niet kan veranderen, en vergeten, dat het hooger beroep juist dikwerf dienen moet tot aanvulling van het eerste onderzoek, door het hooren van nieuwe getuigen en het voorbrengen van nieuwe bewijsmiddelen van anderen aard, die de beoordeeling der zaak meermalen eene gewigtige verandering doen ondergaan. De bezwaren die men vindt in het op nieuw hooren der getuigen, behalve dat zij bij nieuw onderzoek na cassatie evenzeer bestaan, zullen immers, grootendeels, worden weggenomen, wanneer, bij eene gewenschte herziening van het Wetboek van Strafvordering, het hooren der getuigen in de instructie *onder eede* zal worden voorgeschreven en meer waarborg zal worden gegeven voor de redactie van het proces-verbaal der teregtzitting. Die bezwaren daarenboven, zoo zij zich al nu en dan kunnen voordoen, zullen bij het hooren der getuigen in hooger beroep door den oordeelkundigen regter niet worden uit het oog verloren en kunnen in geen geval het gevolg hebben, dat daaraan het toelaten van het hooger beroep in strafzaken worde opgeofferd.

Is nu het behoud van dat beroep op den tegenwoordigen voet noodzakelijk, niet minder wenschelijk is, naar het gevoelen der meerderheid, de uitbreiding tot criminele zaken. De leden, welke die uitbreiding verdedigden, waren van oordeel, dat de werking van het tegenwoordig hooger beroep in correctionele zaken de noodzakelijkheid daarvan bewijst. Wanneer het correctioneel appèl de uitkomsten heeft, die de bereids aangehaalde opgaven der geregtelijke statistiek doen kennen, welke waarborg is er dan, dat niet ook, zoo appèl in criminele zaken ware toegelaten, gelijke uitkomsten zouden zijn verkregen? Men zegge niet, dat de ondervinding de noodzakelijkheid niet heeft geleerd; want de ondervinding kan geene uitspraak doen omtrent eene niet bestaande instelling, en er zijn toch ook wel voorbeelden aan te voeren van vrijspraak in criminele zaken, gevolgd bij een nieuw onderzoek, ten gevolge van vernietiging in cassatie eener eerste condemnatoire uitspraak. Men zou ook kunnen vragen, waarom voor het mindere wordt toegestaan, wat voor het meerdere wordt geweigerd. Maar er kan hier eigenlijk geene sprake zijn van het mindere of het meerdere. Behalve voor de politie-overtredingen, die eene op zich zelve staande klasse van strafbare feiten uitmaken, is alle verdere onderscheiding van misdrijven, ook met het oog op de appellabiliteit, onaannemelijk. Het onderzoek en de beregting van elke strafzaak moeten met dezelfde waarborgen omringd zijn. Het kan van de straf die de wet bedreigt niet afhangen, of de waarborg van appèl al dan niet kan gemist worden. Die waarborg kan noch door de instructie, noch door het onderzoek der raadkamer, noch de regtspraak van een grooter getal regters vervangen worden. De instructie wordt als waarborg beschouwd, omdat zij in elke criminele zaak *verpligtend* is. Maar behalve dat het beginsel eener *verpligte* instructie van alle zaken, ook van zoodanige die geene instructie vorderen, verwerpelijk is, is daarenboven elke instructie uit haren aard eenzijdig, snijdt zij de gelegenheid tot behoorlijke verdediging af en berust zij op onbeëedigde verklaringen. Van daar ook dat het onderzoek in raadkamer geen afdoenden waarborg oplevert. De regter onderzoekt daar alleen of de *bezwaren* voldoende zijn tot teregtstelling. Maar *bezwaren* zijn iets anders dan *bewijs van schuld*. En in geen geval waarborgt dat onderzoek tegen verkeerde qualificatie, of veroordeeling tot eene aan het misdrijf niet geëvenredigde straf. De regtspraak door een grooter getal regters levert in vergelijking tot het getal regters, dat in eersten aanleg ten correctionele oordeelt, eenigen meerderen waarborg op, maar men vergeet, dat de beklaagde in correctionele zaken het voordeel geniet, dat zijne zaak, volgens dit ontwerp, door *negen* regters kan onderzocht worden, terwijl eene criminele zaak — behoudens het beroep in cassatie, dat ook tegen appellabele correctionele vonnissen openstaat — aan het oordeel van niet meer dan *zes* regters wordt onderworpen. De verlenging van de preventive gevangenzetting, welke de memorie van toelichting almede als een bezwaar doet gelden, kan niet in aanmerking komen waar het een waarborg geldt, die ook ten behoeve der maatschappij mag worden verlangd; zij levert bovendien geen bezwaar op met het oog op de bepaling van art. 21 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* No. 102), *houdende eenige veranderingen in de straffen op misdrijven gesteld.* De bezwaren van uitvoering, waarmede het appèl ten criminele verder wordt bestreden, zijn niet onoverkomelijk en kunnen reeds daarom tegen een heilzaam beginsel niets afdoen. Maar zij zijn daarenboven overdreven. Te groote vermeerdering toch van appellen in strafzaken zal vooral nu niet het gevolg zijn, nu door de straks aangehaalde wet van 1854 een groot aantal *misdaden* tot de klasse der *wanbedrijven* is gebragt. Men mag ook met eenigen grond verwachten, dat de verhouding der appellen tot de vonnissen in criminele zaken gewezen niet zeer ver de grenzen zal overschrijden van de verhouding der correctionele apellen tot de uitspraken in eersten aanleg, die tot hiertoe niet hooger dan tot 5 percent is geklommen. Vermeerdering van justitiekosten, bezwaren voor justiciabelen en getuigen, kunnen tot zekere hoogte het gevolg zijn der uitbreiding van het appèl. Maar ook die bezwaren zijn niet onoverkomelijk; zij zullen, gelijk reeds is aangemerkt, voor een groot deel worden weggenomen wanneer door beëediging der getuigen bij de instructie en betere inrigting van het proces-verbaal der teregtzitting van eersten aanleg, de noodzakelijkheid tot herhaald getuigenverhoor in hooger beroep zal worden afgesneden, en de regter in appèl zooveel mogelijk in de nabijheid wordt gebragt van den regter van eersten aanleg, hetgeen bereikt zal worden òf door het stelsel aan te nemen van dit ontwerp omtrent het correctioneel appèl, òf door, zoo men de hoven van dit ontwerp niet wil, het hooger beroep op te dragen aan de regtbanken in het eerste arrondissement der provinciën, en tusschen deze een onderling appèl vast te stellen.

De gronden, waarmede het appèl in criminele zaken werd bestreden, waren in de eerste plaats die, welke ter verdediging strekken van de geheele afschaffing van het appèl in strafzaken, en welke men hier met te meer kracht deed gelden, waar het zaken betreft, waarvan de beregting, in den regel althans, moeijelijker en omslagtiger is dan die van correctionele zaken. Bij die gronden voegden de leden, die, hoezeer voor het behoud van het appèl op den tegenwoordigen voet, nogtans tegen uitbreiding gestemd zijn, de argumenten door de regering daartegen aangevoerd. Onder deze echter waren sommigen, die in beginsel de noodzakelijkheid der uitbreiding volmondig erkenden, maar tegen de toepassing opzagen, welke, huns inziens, èn wat de justitiekosten èn wat de verplaatsing van beschuldigden en getuigen betreft, bezwaren zal opleveren, die dààrom niet gering te achten zijn, omdat van den zwaarderen aard der veroordeelingen te verwachten is, dat het getal appellen dat der correctionele appellen zeker aanmerkelijk zal overtreffen. Andere leden, hoezeer tegenstanders der uitbreiding zoolang de regtspraak in criminele zaken blijft toevertrouwd aan een hooger regterlijk collegie, met een grooter aantal regters oordeelende dan de regter ten correctionele, verklaarden nogtans de toelating van hooger beroep in criminele zaken zeer bepaaldelijk te verlangen wanneer het denkbeeld mogt verwezenlijkt worden, waarvan in § 6 van dit verslag sprake is, om, met uitzondering van de misdrijven ter beregting staande van den kantonregter, de regtspraak in strafzaken geheel over te brengen bij de arrondissements-regtbanken. In dat geval toch zou, huns inziens, de regter, die over criminele zaken zal oordeelen, niet altijd dien waarborg opleveren, die het hooger beroep kan doen ontberen.

In den loop dezer gedachtenwisseling over het hooger beroep in criminele zaken deed zich vrij algemeen het gevoelen kennen, dat het voor de beoordeeling van het vraagstuk hoogst nuttig zou zijn, kennis te bekomen van de werking der wet van 29 Junij 1854, omtrent de daarbij tot de categorie van *wanbedrijven* overgebragte *misdaden*. De geregtelijke statistiek over 1854 kon daaromtrent nog geene volledige kennis verschaffen. Men vroeg derhalve eene opgave van het getal criminele zaken, in 1855 bij de provinciale geregtshoven behandeld, van het getal zaken in datzelfde jaar bij de arrondissements-regtbanken beregt, en misdrijven betreffende die voor het eerst volgens de wet van 1854 met correctionele straffen bedreigd zijn, en eindelijk van het getal appellen van laatstgemelde zaken in 1855 bij de provinciale geregtshoven aangebragt.

§ 6. Gelijk reeds in de vorige paragraaph vermeld is, werd, ook in verband met de vraag betreffende het appel in criminele zaken, het denkbeeld besproken van de opdragt van de kennisneming dier zaken van de arrondissements regtbanken. Dat denkbeeld heeft, afgescheiden van de evengemelde vraag, een onderwerp van meer opzettelijke overweging uitgemaakt in drie afdeelingen. De gevolens daaromtrent waren verdeeld. De leden die, behoudens de over het algemeen meer exceptionele regtsmagt van den kantonregter, alle strafzaken wenschten opgedragen te zien aan de arrondissements-regtbanken, grondden dien wensch allereerst op de noodzakelijkheid van de opheffing der onderscheiding tusschen *crimes* en *délits*, als maatstaf van regterlijke competentie. In Frankrijk hangt zij te zamen met de instelling der jury, die wij niet bezitten. Bij ons bestaat dus geene reden voor het behoud eener onderscheiding, die in theorie onaannemelijk is, omdat de vraag, of de beregting eener strafzaak meerder of minder waarborg vordert in den regter, die daarvan kennis neemt, niet kan afhangen van de mate van straf, tegen het feit bedreigd, maar alleen van de mindere of meerdere mate van moeijelijkheid, die het onderzoek oplevert. Juist nu, omdat eene onderscheiding bij de wet, op dat *criterium* gegrond, *a priori* onmogelijk is, is ook elke onderscheiding verwerpelijk en bestaat er geene reden om de regtspleging in criminele zaken aan eenen anderen regter op te dragen, dan die in correctionele zaken. Men wees voorts op de groote voordeelen, die de opdragt van alle strafzaken aan de regtbanken zou opleveren. Spoediger afdoening zou bevorderd worden door de verdeeling over meerdere collegien van den arbeid, die nu aan één collegie in iedere provincie is opgedragen; door de afsnijding van het dubbel onderzoek in raadkamer; door de meer onmiddelijke nabijheid der getuigen, waardoor vooreerst, het gevaar van uitstel geringer is dan wanneer de getuigen van verder afgelegene plaatsen moeten komen, ten andere, uitstel of oponthoud minder groot is, als het onderzoek der zaak het voorbrengen van nieuwe getuigen vordert. De justitiekosten zouden vermindering ondergaan door spoediger afdoening, door het vervallen in den regel van het transport der gevangenen, door meerdere nabijheid der getuigen, zoo bij de plaats van het misdrijf als bij den regter, die het onderzoekt of ter teregtzitting er van kennis neemt. Eindelijk is ook het voordeel niet gering te schatten van den meerderen indruk, dien de beregting te weeg brengt, wanneer zij geschiedt op de plaats zelve van het misdrijf, of zooveel mogelijk in de nabijheid dier plaats.

De leden, die tegen de opdragt der criminele zaken aan de arrondissements-regtbanken gestemd waren, zagen in eene onderscheiding van misdrijven naar hunnen aard geen overwegend bezwaar. Zoodanige onderscheiding was ook in het tegenwoordig Pruissisch strafwetboek behouden, dat door deskundigen geoordeeld wordt een uitnemend bewerkt wetboek te zijn. Er mogen gevallen zijn waarin een misdrijf, uit zijn aard gewigtig, minder bezwaar voor de beregting oplevert dan een misdrijf van minder gewigtigen aard, in den regel zal de aard van het misdrijf de maatstaf moeten zijn van het gewigt, dat aan de beregting moet gehecht worden. Het is daarom dat de regtspraak over *criminele* zaken, welke de wet brengt tot de klasse dier misdrijven, die reeds in het afgetrokkene van zwaarwigtiger aard zijn, in den regter, die daarvan kennis neemt, meerderen waarborg eischt. Dien waarborg nu levert het personeel der arrondissements-regtbanken niet overal in genoegzame mate op, ook niet wat betreft de ambtenaren van het openbaar ministerie, die met de behandeling der criminele zaken ter openbare teregtzitting zouden belast worden. Wegneming van dat bezwaar is niet ligt te verwachten, zoolang voldoende vermeerdering der bezoldiging van de regtbanken der lagere klassen een vrome wensch, en daardoor eene in alle opzigten deugdelijke zamenstelling dier collegien hoogst moeijelijk, zoo niet dikwerf onmogelijk zal blijven. Die bezwaren wegen ruimschoots op tegen de overigens onmiskenbare voordeelen, door de voorstanders der beregting van alle strafzaken bij de regtbanken geschetst. Maar die voordeelen zullen ook uit een geldelijk oogpunt minder groot zijn, wanneer, om de beregting aan een even getal, ten minste aan *vier* regters te kunnen opdragen, het personeel der kleinere regtbanken zal moeten worden vermeerderd.

Uit deze wisseling van gedachten nam in éène afdeeling een der leden aanleiding om een ander stelsel van regtspraak in criminele en correctionele zaken dan het thans geldende en bij dit ontwerp voorgestelde, aan de aandacht van zijne medeleden en van de regering te onderwerpen. Hij wilde aan den eenen kant zwaardere strafzaken aan de kennisneming van een hooger regterlijk collegie en van een grooter aantal regters toevertrouwen, echter aan den anderen kant niet meer de straf als *criterium* doen gelden, maar in iedere zaak vooraf doen uitmaken, of zij den waarborg eener hoogere regtsmagt al dan niet vordert. Tot dat einde stelde hij de navolgende bepalingen voor:

„ *Art.* 1. De vonnissen der arrondissements-regtbanken worden gewezen met *vier* regters. Zij worden, behoudens de bepaling van het volgende artikel, gewezen in het hoogste ressort.

„ *Art.* 2. De arrondissements-regtbanken zullen in de strafzaken, waarin zij dit noodig achten, eene geregtelijke instructie kunnen bevelen, en naar aanleiding daarvan eene verwijzing naar het provinciaal geregtshof uitspreken; alles op de wijze bij het wetboek van strafvordering te regelen.

„ *Art.* 3. Het provinciaal geregtshof, oordeelende met *zes* raadsheeren, neemt in het hoogste ressort kennis van de strafzaken, na afloop eener geregtelijke instructie, door de arrondissements-regtbanken in zijn ressort naar het hof verwezen, of door den procureur-generaal, krachtens arrest van teregtstelling, daarbij aangebragt; alles op de wijze bij het wetboek van strafvordering geregeld."

§ 7. Nadat in de afdeelingen de overweging der vraagpunten, die het onderwerp uitmaken der voorafgaande paragrafen, tot de daar vermelde uitkomsten geleid had, en de meerderheid gebleken was tegen de opdragt aan den Hoogen Raad van de appellen der vonnissen, door de arrondissements regtbanken in burgerlijke zaken in eersten aanleg gewezen, en voor het hooger beroep in criminele zaken gestemd te zijn, werd de vraag gesteld, door welke inrigting te dien opzigte de voorgestelde organisatie zou behooren te worden vervangen.

Van de beantwoording dier vraag hebben verschillende leden zich onthouden, omdat zij van oordeel waren, dat het niet tot de taak der kamer behoort, om, bij de overweging in de afdeelingen, voorstellen der regering, waarmede de meerderheid zich niet vereenigt, door andere te vervangen. De leden, die geene zwarigheid maakten om hunne meening te doen kennen, behandelden in de eerste plaats de vraag, welke de regter zal zijn voor de beregting der civile appellen, bij dit ontwerp aan den Hoogen Raad opgedragen; — in de tweede plaats de vraag, welke regter van het appèl in strafzaken zal kennis nemen.

Het onderzoek der eerste vraag leidde tot de overweging van twee denkbeelden; — òf de bedoelde appellen, voor zooveel de vonnissen betreft van de regtbanken elders gevestigd dan in het eerste arrondissement der provinciën, op te dragen aan de regtbanken van dat arrondissement, en voor zooveel de vonnissen dezer regtbanken zelve betreft, aan de regtbanken van het eerste arrondissement eener aangrenzende provincie, — òf de beregting dier appellen op te dragen aan hoven.

Het eerste denkbeeld vond slechts bij enkele leden bijval, die daarin het geschiktste middel zagen om al de provinciale geregtshoven op te heffen en tevens de voordeelen te erlangen, aan de vestiging van den regter zooveel mogelijk in de nabijheid der regtzoekenden verbonden. De meeste leden, die omtrent dit punt hun gevoelen te kennen gaven, waren voor de opdragt der civile appellen aan hoven gestemd. Zij achtten het voor de waarde dier regtspraak een volstrekt vereischte, dat het hooger beroep gebragt worde niet alleen bij een beter ingelicht, maar ook bij een hooger regterlijk collegie, dat zoowel door het grooter getal, als door de meerdere ondervinding der van de gedingen kennis nemende leden meer waarborg oplevert, en welks beslissingen daardoor in den dunk der regtbehoevenden meer gewigt en meer invloed hebben.

Over het getal der hoven bestond verschil van gevoelen. Van de leden die, bij toelating van het appèl in criminele zaken, van dat appèl de regtbanken in het eerste arrondissement der provinciën wilden doen kennis nemen, met vaststelling van een onderling appèl tusschen deze, waren de meesten van oordeel, dat men voor de civile appellen met twee hoven volstaan kan. Anderen, die mede het crimineel appèl niet aan hoven wenschten opgedragen te zien, waren, ten einde den regter ook in appèl niet te ver van de regtzoekenden te verwijderen, voor een grooter getal hoven gestemd, hetgeen ook verlangd werd door hen, die de kennisneming van het appèl zoowel ten correctionele als ten cri-

missie aan die collegien wilden zien toevertrouwd. Als slotsom der omtrent dit punt te berde gebragte beschouwingen kan vermeld worden, dat de opdragt van het hooger beroep in burgerlijke zaken van vonnissen der arrondissements-regtbanken, volgens de meeste leden, die zich daaromtrent verklaarden, moet plaats hebben aan ten minste twee en hoogstens vijf hoven. Zij gaven daarbij het gevoelen te kennen dat, bij de indeeling van het regtsgebied dier hoven, de provinciale grenzen geen hinderpaal behooren op te leveren tegen de bereiking van eene goede territoriale omschrijving.

De vraag, welke regter van het appel in strafzaken zal kennis nemen, liep hoofdzakelijk over de uitvoerlijkheid van de opdragt dier appellen aan hoven, wanneer het getal dier collegien dat van vijf niet zou te boven gaan. Die uitvoerlijkheid werd door eenige leden reeds voor het hooger beroep van correctionele zaken in twijfel getrokken; maar bestond, naar het gevoelen van meerderen, nog te eer, wanneer het appel ook tot criminele zaken wierd uitgebreid. Die leden waren van oordeel, dat de appellen in strafzaken moeten opgedragen worden aan de regtbanken van het eerste arrondissement der provincie, voor zooveel de vonnissen der overige regtbanken in de provincie betreft, terwijl van de vonnissen van eerstgemelde collegien zelve kon worden geappelleerd òf op den voet van art. 69 (waaromtrent men het oordeel bij de behandeling van het artikel voorbehield) op eene andere kamer van hetzelfde collegie, òf op eene regtbank van het eerste arrondissement eener andere provincie. Sommige leden, die voor de correctionele appellen met dit stelsel genoegen namen, verlangden voor het hooger beroep in criminele zaken, zoo het wierd toegelaten, eenen anderen weg te volgen. Zij gaven het denkbeeld in overweging, om met de kennisneming van dat beroep te belasten òf eene regtbank die door gunstige ligging, als centraal punt van meerdere arrondissementen, onverschillig of zij tot dezelfde dan wel tot meerdere provincien behooren, daartoe geschikt is; òf de hoven voor civile appellen, alleen voor zooveel betreft de vonnissen der omliggende regtbanken, òf wel afzonderlijke vierscharen uit leden van verschillende arrondissements-regtbanken zamengesteld. Tegenover deze verschillende denkbeelden werd door door andere leden het gevoelen voorgestaan, dat het appèl in strafzaken aan hoven ter beregting moet worden toevertrouwd; dat die opdragt berust op het meest zuivere beginsel van regterlijke competentie, en bij het vestigen van een getal van vijf hoven aan geene overwegende bezwaren van uitvoering onderhevig is, Tot eene bepaalde slotsom omtrent dit punt is men in de afdeelingen niet gekomen.

§ 8. De volledigheid van het wets-ontwerp in het algemeen — en afgezien van hetgeen nog aan de bijzondere onderdeelen mogt ontbreken — werd uit driederlei oogpunt behandeld, voor zooveel namelijk gemist werd de instelling der regtbanken van koophandel, het stilzwijgen geheel bewaard werd omtrent de militaire strafregtspleging en de aanvulling verlangd werd van deze wetsvoordragt met sommige bepalingen van het wets-ontwerp op de regtsvordering.

De instelling der regtbanken van koophandel werd slechts door eenige leden verlangd. De groote meerderheid verklaarde zich daartegen. De voorstanders der instelling beriepen zich op de ondervinding van meer dan ééne plaats van het rijk, waar zij vroeger goed gewerkt had. De vonnissen waren in den regel in hooger beroep bevestigd, en de regtspraak genoot het vertrouwen van den handelsstand. De afschaffing is het gevolg geweest deels van bezwaren die voor verbetering vatbaar waren, deels van weêrzin tegen den Franschen oorsprong der instelling. De wederinvoering is wenschelijk in het belang der regtspleging in commerciele zaken. Regtbanken uit kooplieden zamengesteld, maken persoonlijke verschijning der partijen en daardoor groote vereenvoudiging der proces orde en aanzienlijke bezuiniging van kosten mogelijk. Zij zijn uitermate bevorderlijk aan minnelijks schikking der geschillen, waartoe thans ook wel de gelegenheid geopend is bij art. 19 van het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering, maar in den regel zonder goed gevolg, waarvan de oorzaak voornamelijk gelegen is in de verschijning van partijen door practizijns. De beregting van handelszaken door kooplieden heeft ook nog die aanbevelingswaardige zijde, dat zij den handelsstand meer in aanraking brengt met den regter, die over commerciele gedingen oordeelt, en die dus doende bij de vervulling zijner taak de belangen en gewoonten van den handel beter zal kunnen in aanmerking nemen en waarderen. Onder de leden die de instelling aanprezen, bestond intusschen verschil van gevoelen omtrent de vraag, of de handelsregtbanken alleen uit kooplieden dan ook wel voor een deel uit regtsgeleerden behooren te worden zamengesteld. Terwijl sommigen het laatste verlangden met het oog op de noodzakelijke aanvulling van het gemis van genoegzame regtskennis bij de regters uit den handelsstand, verklaarden de warme voorstanders der instelling er zich tegen, uithoofde van het overwigt, dat het juridisch over het commercieel element noodwendig zou erlangen. — De bestrijders der instelling antwoordden, dat, al ware zij in beginsel aanbevelingswaardig, ook dan nog van de toepassing moet worden afgezien. De ondervinding had geleerd, dat het personeel voor handelsregtbanken in ons land moeijelijk te verkrijgen is. Die omstandigheid had vroeger de opheffing van onderscheidene regtbanken van koophandel ten gevolge gehad. Men mag aannemen dat ook thans de publieke geest niet in die mate is aangewakkerd, dat het bezwaar zou zijn weggenomen. Al schreef de wet de wederinvoering voor, — van eene regtspleging door personen, die meestal gedwongen en zonder lust de taak zullen vervullen, is niet veel goeds te verwachten. Regtbanken van koophandel waren welligt noodzakelijk toen, bij gemis aan wetboeken, het gewoonteregt de regtsbron was. Die noodzakelijkheid vervalt, nu een wetboek van koophandel en eene bijzondere proces-orde voor commerciele gedingen de bronnen zijn waaruit de regter de gronden zijner uitspraak moet putten; nu onze regters niet meer kunnen geacht worden vreemdelingen op het gebied van het handelsregt te zijn; nu de wetenschappelijke beoefening van dat regt meer dan vroeger op de hoogescholen wordt behartigd. Wilde men nu op nieuw kooplieden tot de commerciële regtspraak roepen, ligt zou het misbruik ontstaan, dat het geschreven regt door het gewoonteregt verdrongen wierd, een misbruik, dat thans afstuit op de beregting door een regtsgeleerden regter. Daarenboven, verlangt de handelsstand geschillen van commercieelen aard door kooplieden te doen beslissen, de wet opent daartoe de gelegenheid door het toelaten van de regtspleging door scheidsmannen. Het is bekend dat daarvan, vooral in zaken van assurantie, een ruim gebruik wordt gemaakt. Men mag verder in beginsel de deugdelijkheid der instelling met eenig regt betwijfelen, wanneer men bedenkt hoe ligt de waarborg eener onpartijdige regtspraak bij regtbanken, uit kooplieden zamengesteld, kan te loor gaan. Het is toch geene gewaagde veronderstelling, het eigenbelang, de concurrentie tusschen kooplieden, vooral op kleine plaatsen, als oorzaken te beschouwen, tegen wier invloed de eisch eener onpartijdige regtspleging niet altijd zal zijn gevrijwaard. Men moet bij dit alles ook niet uit het oog verliezen, dat zij, die op de wederinvoering van regtbanken van koophandel aandringen, daardoor voornamelijk eene eenvoudigere en goedkoopere regtspleging willen verkrijgen. Dat doel echter kan, zonder handelsregtbanken, door verbetering der proces-orde bereikt worden. De noodzakelijkheid daarvan werd ook door de bestrijders der instelling erkend, en als middel van verbetering werd door onderscheidene leden de proces-orde aangewezen die vóór de invoering der tegenwoordige regterlijke organisatie bij de kamers der regtbanken van eersten aanleg, die regt deden in zaken van koophandel, gevolgd werd.

Het stilzwijgen, dat het ontwerp bewaart omtrent de militaire strafregtspleging, waaronder men ook het regtsgebied over de schutterijen begreep, wekte in zoo verre bevreemding als, naar het gevoelen van vele leden, de bij art. 162 der grondwet aan den hoogen raad toegekende attributen, zich ook tot die regtspleging moeten uitstrekken.

Het ontwerp van regterlijke organisatie van 1851 bevatte in art. 76 eene aanwijzing dezer regtsmagt van den Hoogen Raad. Maar onderscheidene leden oordeelen zelfs zoodanige aanwijzing onvoldoende en waren van meening, dat dit wets-ontwerp, althans in hoofdtrekken, de inrigting behoort te regelen van de militaire en schutterlijke regtsmagt. Zij herinnerden de stemming over het onderdeel der begrooting van het departement van justitie voor 1856, de militaire regtspleging betreffende. Wilde men voorkomen dat de zeer gegronde ongunstige meening over de tegenwoordige inrigting dier regtspleging niet eenmaal de moeijelijkheden deed ontstaan eener weigering van de te dier zaken benoodigde gelden, de gelegenheid, welke dit wets-ontwerp aanbiedt, moest aangegrepen worden om ten minste de regels te stellen voor de regtsmagt van den Hoogen Raad in zaken van militaire en schutterlijke strafregtspleging. Naar het oordeel van eenige leden moest de regeling van het onderwerp in dit wets-ontwerp zich nog verder uitstrekken. Zij wilden bij iedere arrondissements-regtbank eene kamer aangewezen zien, uit twee regters en twee militaire leden zamengesteld en door een ambtenaar van het openbaar ministerie bijgestaan, die in eersten aanleg over militaire misdrijven zou oordeelen met hooger beroep op het regterlijk collegie, de appellen in gewone strafzaken beregtende, hetwelk dan voor de militaire regtspleging uit drie regtsgeleerde en drie militaire leden zamengesteld en evenzeer door een lid van het openbaar ministerie bijgestaan zou worden. De Hooge Raad zou, zonder toevoeging van eenig militair element, de regter in cassatie zijn. Van zoodanige inrigting werd de regeling in hoofdbeginselen bij deze wetsvoordragt verlangd. Ook het stelsel in Belgie voor de militaire strafregtspleging aangenomen kwam ter sprake. Er waren echter leden, die betwijfelden, of dat stelsel wel goed werkte, en die uit Belgie zelf wel eens klagten vernomen hadden over het schadelijk overwigt van den als voorzitter fungerenden raadsheer uit het hof van appèl van Brussel, over het militair element van het collegie. Nog werd te dezer gelegenheid in éénе afdeeling de wenschelijkheid betoogd, om de regtspraak over *commune* delicten door militairen, ook zonder medepligtigheid van burgers gepleegd, aan den gewonen regter op te dragen.

De bepalingen van het wets-ontwerp op de regtsvordering, wier opneming in deze wet verlangd werd, zijn de voorschriften der artt. 3, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 12 en 13 van dat ontwerp. Zij betreffen de regterlijke bevoegdheid en de vatbaarheid der vonnissen voor hooger beroep; een onderwerp, dat ongetwijfeld een bestand deel is eener wet, die de inrigting van het regtswezen regelt.

§ 9. Gelijk reeds in § 1 met een woord herinnerd is, kwam bij de algemeene beschouwingen over dit wets-ontwerp het gemis eener gelijktijdige herziening van het Wetboek vrn Strafvordering ter sprake. Dit gemis werd door onderscheidene leden betreurd, en wekte vooral bevreemding, nu de regering gemeend heeft, te gelijk met de indiening dezer wet, een wets-ontwerp tot herziening van het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering te moeten voordragen. De noodzakelijkheid toch eener verbetering der bestaande strafvordering is even groot. Geldt het bij de burgerlijke regtsvordering vereenvoudiging, die vermindering van kosten van de gedingvoerende partijen moet te weeg brengen, de herziening der strafvordering moet vereenvoudiging aanbrengen, die den staat het voordeel eener niet onbelangrijke vermindering van justitiekosten zal verschaffen. Het verband der regterlijke organisatie tot de strafvordering is daarenboven nog naauwer dan tot de burgerlijke regtsvordering. De wijzigingen, die de inrigting van het regtswezen ondergaat, grijpen, naar het oordeel van eenige leden, in sommige deelen der strafvordering zoo zeer in, dat zij reeds dàärom alleen gelijktijdige herziening eischt, om met deze wet te kunnen werken. Die opmerking intusschen werd door leden, die overigens op die herziening evenzeer aandrongen, wedersproken, door er op te wijzen hoe het voorgedragen stelsel van regterlijke organisatie geheel, ook wat de benaming der collegien betreft, op de bestaande strafvordering past, zoodat die leden genegen waren te veronderstellen, dat de regering ook dàärom dat stelsel gekozen had, omdat zij eene spoedige herziening van het Wetboek van Strafvordering niet schijnt te beoogen.

Tegenover den aandrang tot die herziening stond het gevoelen van andere leden, die elke herziening der proces-orde, zoowel in burgerlijke af strafzaken, afkeurden, zoolang niet eene nieuwe regterlijke organisatie zal zijn tot stand gebragt. Die organisatie moet de grondslag zijn der overigens hoogst wenschelijke herziening van het Wetboek van Strafvordering. Eerst moet men het eens zijn over de collegien, die geroepen zullen worden van strafzaken kennis te nemen, eer men regelen kan hoe die collegien zullen werken. Men kan den loop van het werktuig niet veranderen zoolang men het over de nieuwe zamenstelling van het werktuig zelf, nog niet eens is. Herziening van de gebreken der strafvordering, waarover men het nagenoeg eens is, gelijktijdig met de reorganisatie van het regtswezen, waarover de meeningen zoo uiteenloopende zijn, zal ook ligt dit nadeelig gevolg hebben, dat de reorganisatie, nu niet tot stand komende, door de bevrediging, die de wegneming van de gebreken der strafvordering zal te weeg brengen, voor een onbepaalden tijd zal verschoven worden.

§ 10. In vier afdeelingen werden, naar aanleiding der memorie van toelichting, ook de geldelijke uitkomsten in oogenschouw genomen. Vrij algemeen werd daarbij op den voorgrond geplaatst de verklaring, dat men van eene nieuwe inrigting der regterlijke magt niet *in de eerste plaats* bezuiniging verwacht. Kan zij daarvan *het gevolg* zijn, men zal het zeer toejuichen: *het doel* moet zij niet zijn. Men kan intusschen zich niet onthouden van op te merken dat de bezuiniging van *f* 34,100, die door de voorgestelde reorganisatie zou worden verkregen, in plaats van *niet ongunstig* te zijn, gelijk zij door den minister genoemd wordt, hoogst onbeduidend en niet eens bereikbaar is. Zij is hoogst onbeduidend, zoowel op zich zelve, als vooral met het oog op de *zekere* besparing van ruim *f* 300,000, en de *waarschijnlijke* besparing van een half millioen gulden, die door denzelfden minister bij het bekende verslag aan den koning van 13 November 1848 beloofd werd. Maar de verwachte bezuiniging zal zich niet verwezenlijken; veeleer zullen de uitgaven boven de tegenwoordige klimmen, door de in dit verslag nader betoogde noodzakelijkheid, om het lot der kantonregters te verbeteren, de bezoldiging van de leden en ambtenaren der meeste arrondissements-regtbanken te verhoogen, en het voorgestelde personeel voor den Hoogen Raad te vermeerderen, — om niet te spreken van het bezwaar, dat nog gedurende geruimen tijd op de schatkist zal blijven drukken door het wachtgeld, dat aan uitvallende regterlijke ambtenaren, zal worden toegelegd.

§ 11. Door onderscheidene leden werd het verlangen geuit, dat de minister van justitie kon besluiten aan de kamer mededeeling te doen van het verslag der staatscommissie, welke laatstelijk is belast geweest met het ontwerpen eener wet op de regterlijke organisatie, zoo dat verslag bestaat en voor mededeeling vatbaar is

Daarna gaat het verslag over tot de mededeeling der bedenkingen op de afzonderlijke artikelen van het ontwerp gemaakt.

Eerste Kamer.

Zitting van Dingsdag 29 April.

In deze zitting is ingekomen eene missive van den heer mr. *J. W. Tonckens*, waarbij hij kennis geeft, dat hij, bij Zr. Ms. besluit van 13 April jl., No. 80, is herbenoemd tot kantonregter te Meppel en dus, ingevolge artt. 96 en 97 der kieswet, ophoudt lid der kamer te zijn. — Wordt voor kennisgeving aangenomen.

Zijn ontvangen een aantal missives van den directeur van het kabinet des konings, waarbij hij kennis geeft van de goedkeuring door den koning van een aantal door de Eerste kamer aangenomen wets-ontwerpen.

Van de Tweede Kamer zijn ingekomen al de door haar laatstelijk aangenomen wets-ontwerpen, welke naar de afdeelingen worden verzonden, terwijl nog zijn ontvangen onderscheidene missives van verschillende ministers ter begeleiding van stukken enz, en eenige boekwerken. Aangenomen voor kennisgeving en verzending der boekwerken naar de boekerij.

De ingekomen verzoekschriften zijn verzonden naar de commissie van petitien.

Wijders zijn ingekomen de geloofsbrieven van het nieuw benoemde lid der kamer, den heer *A. Hartevelt Jzn.*, ter vervanging van wijlen den heer mr. *A. Boxman*. Deze geloofsbrieven worden in handen gesteld van eene commissie, bestaande uit de heeren *van Aylva van Pallandt*, *van Heeckeren van Wassenaer*, en *d'Ablaing van Giessenburg*, die daarover in eene volgende vergadering haar verslag zal uitbrengen.

Na het trekken der afdeelingen, is de vergadering gescheiden.

Uitgegeven en gedrukt bij H. NIJGH, te *Rotterdam*.